

Nummer 2 2023 • Årgång 60

SOCIOLOGISK FORSKNING

Tidskrift för Sveriges Sociologförbund
Journal of the Swedish Sociological Association

Sociologisk Forskning

Sociologisk Forskning har givits ut sedan 1964 och är en facktidskrift som publicerar vetenskapliga arbeten inom sociologins fält. Tidskriften riktar sig mot sociologer och andra grupper inom och utom akademien som intresserar sig för den empiriska, teoretiska och metodologiska utvecklingen inom sociologin och samhällsvetenskaperna. Tidskriften har ett särskilt fokus på svenska och nordiska samhällsförhållanden. I Sociologisk Forskning presenteras kontinuerligt resultat från pågående forskningsprojekt, recensioner av svensk och internationell sociologisk och samhällsvetenskaplig litteratur, debattinlägg samt andra bidrag av relevans för svensk sociologisk forskning. Tidskriften ges ut av Sveriges Sociologförbund med stöd av Vetenskapsrådet och kommer ut med 4 nummer om året.

Sociologisk Forskning publiceras med omedelbar öppen tillgång (open access) under Creative Commons-licensen CC BY-NC-ND 4.0. Tidskriften indexerats löpande i Web of Science, Scopus, DOAJ, Artikelsök, Social Science Premium Collection (inklusive Sociological Abstracts) och SocINDEX. Alla texter i Sociologisk Forskning från 1993 och framåt finns öppet tillgängliga på tidskriftens hemsida. Tidskriften finns också tillgänglig via textdatabasen JSTOR (inom paketet Arts & Sciences X).

Redaktörer & ansvarig utgivare

Redaktörer: Marcus Persson och Christian Ståhl
Ansvarig utgivare: Åsa Wettergren

Grafisk produktion: RPform, Köping

Tryck: Reklamtryckeriet, Köping

Prenumerationshantering: Nätverkstan, Göteborg

ISSN 0038-0342 (tryckt version)

e-ISSN 2002-066X (elektronisk version).

© Sveriges Sociologförbund och författarna

Adress

Sociologisk Forskning
Christian Ståhl
Linköpings universitet
Institutionen för beteendevetenskap och lärande
Avdelningen för pedagogik och sociologi
581 83 Linköping
sociologiskforskning@sverigessociologforbund.se

Webbadresser

Tidskriftens hemsida: www.sociologiskforskning.se
Facebook: www.facebook.com/SociologiskForskning/
Instagram: www.instagram.com/sociologiskforskning/
Twitter: twitter.com/SociologiskF

Redaktion

Marcus Persson, Christian Ståhl,
Maria Brandén, Jelmer Brüggemann,
Daniel Persson Thunqvist, Ida Seing,
Mattias Hellgren, Lisa Ferm,
Tina Lidström, Selcan Mutgan,
Laura Fürsich, Erik Rosenqvist,
Karin Edberg, Kajsa-Stina Benulic,
och Johanna Annerbäck

Redaktionsråd

Ylva Brännström Almqvist, Stockholms universitet
Patrik Aspers, University of St. Gallen, Schweiz
Alireza Behtoui, Södertörns högskola
Hannah Bradby, Uppsala universitet
Christofer Edling, Lunds universitet
Katrine Fangen, Universitetet i Oslo
Peter Hedström, Linköpings universitet
Mikael Hjerm, Umeå universitet
Tora Holmberg, Uppsala universitet
Kerstin Jacobsson, Göteborgs universitet
Bengt Larsson, Linnéuniversitetet
Christine Roman, Örebro universitet
Stefan Svallfors, Institutet för framtidsstudier
Östen Wahlbeck, Helsingfors universitet
Malin Åkerström, Lunds universitet

Sveriges Sociologförbund

Sveriges Sociologförbund är en fackligt och politiskt obunden intresseorganisation för socio-loger med syfte att främja sociologins vetenskapliga utveckling och praktiska tillämpning. Som medlem i Sociologförbundet får du bland annat nordiska sociologförbundets tidskrift *Acta Sociologica*, som utkommer fyra gånger per år, samt kan teckna en prenumeration på Sociologisk Forskning i tryckt form till reducerat pris.

Vill du bli medlem? Se Sociolog-förbundets hemsida www.sverigessociologforbund.se för information.

Sociologförbundets styrelse

Ordförande: Åsa Lundqvist, Lunds universitet

Vice ordförande: Åsa Wettergren, Göteborgs universitet

Sekreterare: Ann-Zofie Duvander, Stockholms universitet och Mittuniversitetet

Kassör: Jonas Bååth, Lunds universitet

Ordinarie ledamöter: Andreas Henriksson, Karlstads universitet; Magdalena Kania Lundholm, Högskolan Dalarna; Emilie Larsson, Mittuniversitetet; Ylva Wallinder, Göteborgs universitet; Magnus Persson, Linnéuniversitetet.

Suppleanter: Hernan Mondani, Stockholms universitet; Josef Ginneroskov, Uppsala universitet.

Innehåll

Redaktörerna har ordet: Sociologisk Forskning ger ut sin 60:e årgång!	121
<i>Marcus Persson och Christian Ståhl</i>	
Sociologins framtid och blick – En intervju med juniora sociologer	125
<i>Lisa Ferm</i>	
Mot disciplinens kärna! Från sociologiska paradig till sociologididaktik	141
<i>Josef Ginnervskov</i>	
Before reflexivity comes preflexivity – or how to make sociology more open	145
<i>Anna Engstam</i>	
A curious sociology	151
<i>Colm Flaherty</i>	
Humboldt i Sverige?	155
<i>Patrik Aspers</i>	
Populism's four driving emotions, and how to cultivate emotions supporting democracy – An interview with Eva Illouz	161
<i>Poul Poder och Marcus Persson</i>	
Toward a resonant society – An interview with Hartmut Rosa	177
<i>Carl Cassegård, Karl Malmqvist och Christian Ståhl</i>	

Elton Chan.
The Last Urban Frontier. Commodification of Public Space and the Right to the City in Insurgent Hong Kong.
Lund University, 2023. PhD Thesis.
Recension av *Miguel A. Martínez.*

Kohei Saito.
Marx in the Anthropocene: Towards the idea of degrowth communism.
Cambridge University Press, 2023.
Recension av *Johan Alfónsson.*

Michael Carolan
The Sociology of Food and Agriculture, tredje utgåvan.
Routledge 2021.
Recension av *Jonas Bååth.*

Sociologisk Forskning ger ut sin 60:e årgång!

I ÄKTENSKAPSSAMMANHANG BRUKAR jämna årsfiranden kläs i någon form av materialistisk symbolik, ju högre siffra desto ädlare och mer statusfylld materia. Siffran 60 förknippas vanligtvis med diamanter, som är en symbol för det okrossbara och det exceptionella tålmodet. Oavsett om det handlar om äktenskap eller om tidskrifter är det ingen självklarhet att uppnå 60 år, och detta är därför något att uppmärksamma och fira. När nu ger ut sin 60:e årgång vill vi rikta tacksamma och stolta tankar mot alla de sociologer som under åren haft ansvaret att verka för svensk sociologi och upprätthålla en nationell sociologisk tidskrift. Periodvis har det ekonomiska läget varit svårt för tidskriften, ibland har det varit svårt att rekrytera redaktionsmedlemmar såväl som granskare, och inte sällan har det saknats gott manusunderlag. Vissa av problemen kvarstår – redaktionen behöver fortfarande flera inskickade bidrag – men liksom våra företrädare kämpar vi på för att vi anser att tidskriften är en viktig fackla för svensk sociologi.

I samband med tidskriftens femtioårsjubileum 2013 återpublicerades tre artiklar från tidigare årgångar som har haft betydelse för svensk sociologi- och kunskapsutveckling, skrivna av Hans L Zetterberg, Walter Korpi och Rita Liljeström. Under 2014 blickade tidskriften återigen bakåt för att kunna reflektera över sociologins tillstånd i Sverige. Den gången fick en skara sociologiprofessorer skriva om sin akademiska resa och gärning.

I detta jubileumsnummer vill vi rikta blicken mot samtiden och framtiden, som en intressant fortsättning på tidigare jubileumsnummer, med reflektioner över ämnets historia och utveckling. Bland annat har vi bjudit in juniora sociologer att diskutera hur sociologin, i form av forskning, undervisning och samhällsengagemang, kan bidra till förståelsen av vår samtid.

Under ledning av Lisa Ferm genomfördes en gruppintervju med Mattis Karlsson, Johanna Köpsén, Isa Norvell Gustavsson, Josefin Persdotter, Jon Sunnerfjell och Emanuel Wittberg. Det blev ett engagerat samtal om sociologins potential att hjälpa människor att tolka och förstå sin omvärld, till exempel genom att låta sociologiska perspektiv genomsyra undervisningen redan i skolans tidiga år. Vidare diskuteras sociologins väsen, identiteten som sociolog och ämnets utmaningar. Sammantaget

präglas samtalet av en tro på och passion för sociologiämnets värde, både vad gäller dess bredd och dess djup.

Därutöver har flera hörsammat utlysningen för numret och bidragit skriftligt med personliga reflektioner om sociologiämnets roll i ett vidare sammanhang och i anslutning till antingen forskning, utbildning eller samhällsdebatt. Bidragen har genomgått en redaktionell granskning med syftet att helheten ska spegla en mångfacetterad och samtida sociologi.

Josef Ginnerskov skriver om hur sociologi lärs ut och därigenom vad sociologi är. Han reflekterar kring sociologins institutionalisering och hur ämnets självbild utvecklats genom åren. Sociologin har ofta blivit krisförklarad. Likväl fortsätter ämnet att läras ut och beforeskas. Ginnerskov drar paralleller mellan hur sociologiämnets utvecklats och hur det åskådliggjorts för andra genom undervisning. På detta sätt knyts ämnesdidaktik samman med ämnesidentitet, vilket han diskuterar med hjälp av begreppet sociologididaktik.

Anna Engstam skriver ett upprop för en ”öppen sociologi” – en sociologi driven av det lilla men ack så viktiga prefixet ”för”. Hon diskuterar betydelsen av förmågan till för-reflexivitet och förvetenskapliga impulser som ett grundelement i det sociologiska tänkandet och görandet. Texten uppmuntrar läsaren att för stunden våga sjunka ner under ytan av fastslagna metodologiska standarder och teoretiska modeller och förnimma det kreativa teoretiserandet.

I samma anda skriver Colm Flaherty om en ”nyfiken sociologi”. Mot bakgrund av den personliga erfarenheten att som student upptäcka sociologins tjusning diskuterar han den sociologiska visionen att professionellt och nyfiket utforska samhället och samtidens olika sociala problem. Framförallt lägger han stor vikt vid det sociologiska görandet, då den kan väcka nyfikenhet och sporra till reflexivet hos andra människor och därigenom även bidra till att påverka samhället.

Patrik Aspers skriver om den humboldtska andan att förena forskning och undervisning och om varför det tycks vara så svårt att berika de båda elementen genom korsbefrukning. Utifrån egna erfarenheter, från Sverige och utomlands, skriver han om strukturella och kulturella svårigheter att förverkliga det humboldtska idealet, men också om de visioner och goda ambitioner som behövs för att skapa ett livskraftigt ämne.

Den uppmärksamme läsaren tänker: Patrik Aspers är väl inte en junior sociolog! Nej det är han givetvis inte. Aspers är professor och har bjudits in till detta nummer som representant för tidskriftens redaktionsråd att reflektera kring temat för numret. Och han är inte den ende seniora sociologen i sammanhanget. Till vår stora glädje kan vi också presentera två intervjuer med internationellt erkända sociologer: professor Eva Illouz och professor Hartmut Rosa.

Eva Illouz har under många år utforskat känslornas strukturella betydelse i samhället. I flera böcker har hon problematiserat teman som kärlek och relationer i vår samtida konsumtionskultur. Illouz är aktuell med en ny bok om populismens känsloliv, som kom ut på engelska i somras (och som kommer i svensk översättning nästa år). Därmed tar hon sig an en helt annan typ av känslor än tidigare, närmare bestämt

rädsla, avsky och förbittring. I denna intervju fick Poul Poder och Marcus Persson en exklusiv möjlighet att samtala med Illouz om nya boken och hennes tankar om den populistiska samtidens känslor som frodas i såväl politiska rum som i sociala medier. Därmed kretsar samtalet kring hur samtidens stora frågor och känslor hänger samman, och hur vi bör känna, och tänka, för att odla det goda demokratiska samhället.

Hartmut Rosa har etablerat sig som en av samtidens mest uppmärksammade sociologer genom sina böcker om social acceleration och resonans. Hans senaste bok är en sociologisk analys av heavy metal. I samband med en föreläsning vid Göteborgs universitet i mars 2023 fick Carl Cassegård, Karl Malmqvist och Christian Ståhl tillfälle att genomföra en intervju som kom att röra sig kring ämnen som sociologin och dess framtid, kritisk teori, klimatförändringar samt möjligheten till en resonant demokrati. Utifrån sitt begrepp resonans resonerar han kring vikten av ett lyssnande och tillitsfullt samhälle med människor som känner att de besitter en politisk egenförmåga för att undkomma populism och främlingsfientlighet.

Det finns ett hundratal sociologiska tidskrifter på engelska men bara en på svenska. I ”förbundet har ordet” skriver Åsa Lundqvist, Åsa Wettergren och Ylva Wallinder om utmaningarna, men också om fördelarna, med en svensk sociologisk tidskrift i en era av internationalisering. Att skriva på svenska för en svensk publik kan vara kreativt och lustfyllt – intellektuellt och språkligt – och dessutom gynna spridningen av forskning både i undervisning och i samhällsdebatt.

Numret innehåller också recensioner av nya böcker och avhandlingar: Miguel A. Martínez recension av Elton Chans avhandling; Johan Alfonssons recension av Kohei Saitos bok *Marx in the Anthropocene*; samt Jonas Bååths recension av Michael Carolans *The Sociology of Food and Agriculture*.

Sammantaget bjuder vi på en mix av reflekterande texter med ambitionen att sporra till tankar och fortsatta diskussioner om sociologins roll i samhället och dess förmåga att ta sig an samtidens utmaningar.

Trevlig läsning!

Marcus Persson och Christian Ståhl
Redaktörer för Sociologisk Forskning

LISA FERM

Sociologins framtid och blick

En intervju med juniora sociologer

I DENNA INTERVJU möter vi sex juniora sociologer som tillsammans reflekterar kring sociologiämnets roll i samhället, identiteten som sociolog och sociologins framtid. Intervjun genomfördes i juni 2023.

Lisa Ferm: Vi inleder med en kort presentationsrunda.

Mattis Karlsson: Jag är lektor vid avdelningen för socialt arbete, Linköpings universitet, men jag har aldrig pluggat eller jobbat inom det ämnet. Här undervisar jag i sociologi framför allt och vetenskaplig metod och teori. Jag disputerade på en avhandling förra året som heter *From fossil to fact* om en av Svante Pääbos upptäckter som fått Nobelpriset här nu i höstas, Denisovamänniskan, en förhistorisk typ av människa som upptäcktes 2010. Det är väl den typen av frågor som jag är intresserad av, kunskapsprocesser och vetenskapliggörandet, så en ganska Latour-tung avhandling.

Emanuel Wittberg: Jag är postdoktor vid Institutet för analytisk sociologi och jag skrev också min avhandling här vid Institutet för analytisk sociologi vid Linköpings universitet. Min avhandling handlar om korruptionsrisker i mogna demokratier och jag är för närvarande involverad i ett projekt som handlar om att studera hur sociala nätverk påverkar benägenheten att vaccinera sig mot covid-19. Jag håller mest på med kvantitativ forskning och är generellt intresserad av hur sociala nätverk och social påverkan leder till olika utfall i samhället.

Josefin Persdotter: Jag är forskare på avdelningen Teknikens ekonomi och organisation på Chalmers tekniska högskola. Där jobbar jag med HPV-vaccins-implementeringsforskning och utvärderar jämställdhets-, likabehandlings- och mångfaldsarbetet på Chalmers grundutbildning. Min avhandling som jag försvarade förra året handlar om menstruationssmuts och vardagliga menstruationsteknologier och menstruationspraktiker och dem begripliggjorde jag med Mary Douglas och multipla ontologier-tänk från STS (Science and Technology Studies).

Jon Sunnerfjell: Jag jobbar nu som lektor i sociologi på Högskolan i Halmstad och är ganska nydisputerad. Jag disputerade i mars på en avhandling som heter *Un-learning*

to labour, så jag lekte lite med Paul Willis *Learning to labour* där och undersökte etnografiskt hur en bruksort i Sverige arbetade med att slipa bort det man förstod som en bruksmentalitet. Jag är intresserad av arbetslivsfrågor och klass och ganska klassisk sociologi.

Johanna Köpsén: Jag precis som Mattis har aldrig studerat det ämne som jag är lektor i. Jag är lektor i sociologi vid Linköpings universitet. Förresten, jag studerade en termin sociologi för tjugo år sen, så det stämmer inte riktigt att jag aldrig har studerat ämnet. Men jag läste en tvärvetenskaplig utbildning i samhälls- och kulturanalys och fokuserade ganska mycket på sociologiska frågor i den utbildningen. Det var en väldigt öppen och bred utbildning och vi fick göra vad vi ville. Min doktorstitel är i pedagogik med inriktning mot vuxnas lärande, och rent krasst kan man väl säga att i den miljö jag kommer ifrån håller vi på väldigt mycket med utbildningssociologi och min avhandling handlade även om det. Perspektiv på vuxnas lärande handlar väldigt mycket just om utbildningens plats i samhället och människors möjligheter via den, vilket gör att vi är ett gäng sociologer som också kommer från den miljön. Nu är jag som sagt lektor i sociologi och undervisar främst i beteendevetenskaplig grundkurs, men är också mycket engagerad i vårt yrkesläroprogram här. Det är också den typen av forskning som jag håller på med, forskning om yrkesutbildning ur ett utbildnings-sociologiskt perspektiv.

Isa Norvell Gustavsson: Jag har egentligen min bakgrund inom folkhälsovetenskap men har alltid haft ett intresse för sociologiska frågor. Jag disputerade vid Linköpings universitet förra året med en avhandling som berör sociala normer i arbetslivet med fokus på just arbetsnormer och hur de påverkar personers upplevelser och deras identitet. Och just nu är jag på Umeå universitet och gör en postdoc vid Institutionen för epidemiologi och global hälsa. Framför allt så jobbar vi nu med en utvärdering av olika kommunala strategier för att stötta ungdomar som varken jobbar eller studerar.

Lisa: Om ni tänker tillbaka på när ni började välja studiebanan eller yrkesbanan, eller när ni nu kom in på sociologin. Kan ni dra er till minnes vad det var som gjorde att ni lockades till just sociologiämnet eller sociologiska frågor?

Emanuel: Jag har egentligen min bakgrund inom nationalekonomi, så inte heller jag är någon renodlad sociolog. Men jag har i alla fall gått en forskarutbildning inom analytisk sociologi. Så ja, på så vis har jag väl blivit mer och mer sociolog för varje år. Jag håller på mycket med kvantitativ forskning, så till skillnad från er kanske jag inte alltid fokuserar så mycket på varför individen formas på ett visst sätt, varför den har vissa värderingar eller preferenser, men däremot på att individen som har vissa preferenser och finns i ett visst sammanhang påverkas av samhället. Jag uppskattar att sociologin och inte minst den analytiska sociologin som jag ägnar mig åt har ett väldigt flexibelt analytiskt ramverk där man kan ta hänsyn till både egenskaper hos individen och sociala strukturer. Det är egentligen ganska fritt spelfält att ta in de aspekter som är

relevanta i ett givet sammanhang. Ofta kan det ju vara sociala aspekter som är relevanta i sammanhang som kanske inte känns traditionellt sociologiska heller. Det är ofta där jag halkar in, men då är ju fortfarande så att om man jämför med en del andra ämnen, så finns det väldigt många aspekter man kan ta in för att förstå interaktionen mellan individer, social påverkan, sociala normer och andra institutioner i samhället. Och ja, jag uppskattar den komplexiteten.

Josefin: Jag tror att jag blev intresserad av sociologi på gymnasiet, något embryo till sociologi på en kurs som jag gick då. Sociologi var sedan det första jag läste på universitetet. Jag var absolut intresserad, men det var först när jag kom ut i arbetslivet som Europavetare, som jag tog min master i, som jag förstod att jag saknade just det sociologiska så mycket. Det fanns inte utrymme för att tänka på helheten och att låta alla olika perspektiv vara med samtidigt. Under de tre år jag arbetade i det internationella förvaltningsbiståndet så blev önskan att komma tillbaka till sociologin starkare för varje dag, just utifrån det som du beskriver, Emanuel.

Mattis: För mig var det nog så att det fanns ett politiskt intresse först, ett samhällsintresse och att jag var politiskt aktiv och ville veta mer och kände att jag behövde ha mera kött på benen och lära mig mer för att också kunna förstå. Och om sociologin är sprungen ur ambitionen att vetenskapliggöra den sociala världen, så var det väl verkligen den biten som jag drogs till, att vilja vetenskapliggöra och förstå precis den värld som jag också var så intresserad av att förändra. Men då var det väl inte nödvändigtvis så att det bara var sociologin jag sneglade mot först, men sociologin har ju en hel mängd väldigt tacksamma teorier som förklarar så mycket utanför det empiriska intresset. De stora strukturerna och allomfattande teorierna drogs jag mycket till under studietiden och har väl liksom hängt kvar lite grann i det intresset fortfarande.

Isa: För min del handlar det väldigt mycket om att, ja, vad ska man säga, att jag upplevde vissa brister inom just folkhälsoperspektivet i många frågor, och det tenderar ofta att vara väldigt mycket fokus på interventioner och implementeringar. Det blir väldigt individualiserat och läggs mycket ansvar på just individen. Jag kände att jag inte hittade de förklaringar jag sökte inom folkhälsovetenskapen och sökte mig helt enkelt vidare och var väl främst intresserad av strukturens påverkan och individers handlingsutrymme. Ja, så det behövdes något mer och där väcktes väl intresset.

Johanna: Så som Mattis beskriver sin ingång skulle väl också jag beskriva min. En politisk blick på samhället med en idé om att underbygga den med perspektiv och ja, breddad förståelse, men kanske framför allt breddad möjlighet att förstå och uttrycka sig eller kunna lyfta frågor på ett annat sätt än just politiskt, att använda den roll som akademien har. Sedan funderar jag på varför jag sökte just sociologi och inte till exempel Beteendevetenskaplig grundkurs [en kurs som ges vid Linköpings universitet]. Det kändes kanske bara helt naturligt också efter att ha läst en gymnasieutbildning med särskild inriktning på lite liknande ämnen. Men varför jag sedan också höll kvar vid

det kanske blir den stora frågan, när jag ändå blev antagen som doktorand i pedagogik. Jag hade ganska bra koll på den här forskningsmiljön som jag kom in i. Jag kom också in specifikt med en idé och fick välja själv vad jag ville forska om. Det är inte alla som har den möjligheten, många kommer kanske in i projekt och så där. Men jag hade min idé och den handlade väldigt mycket om studenters rättigheter och möjligheter i den utbildningsform som heter yrkeshögskola. Det var någon typ av ”människan kontra systemet” – en rättvisefråga, som formade det här forskningsprojektet, och då landar man ju ganska snabbt i utbildningssociologin. Om man inte är lärare eller didaktiker, och det är ju inte jag. Det var aldrig någon fråga. Vi diskuterade inte ens det, jag och mina handledare, då när jag började 2016. Utan vi bara körde på, för det är liksom den öppenheten som finns i den miljön. Och sedan insåg jag i efterhand att det här ju hör hemma också i ett annat fält. Men som sagt var, grunden är samma som Mattis, den politiska dimensionen och intresset och viljan att göra någonting mer av det.

Jon: Jag hade jobbat några år efter gymnasiet och sedan tipsade min brorsa mig om att ta en kurs i idéhistoria, för jag visste inte vad jag skulle göra. Jag ville kanske plugga någonting, jag visste inte vad, och i idéhistorien så blev jag väldigt förtjust i psykoanalytisk teori, konstigt nog kanske, men det var ju främst det här med överjaget, att överjaget är någon instans som suger åt sig kultur och normativa påbud. Jag fortsatte sedan och tog en kandidat i psykologi, men lite som Josefin beskrev innan så saknade jag i psykologin det här att jag inte fick läsa så mycket om just normer och hur vi anpassar oss och alla de här frågorna som jag blev så förälskad i när jag läste idéhistoria, så på den vägen blev det att jag tog en master i sociologi. Då fick jag grota ner mig i mängder med olika perspektiv och tyckte det var jättespännande, och successivt där under mastern så växte den här tanken fram att man kanske kan söka forskarutbildning. Man kan ju testa i alla fall, och då sökte jag också in på en egen idé om den här bruksorten och vad som händer med den. Så det var min väg in.

Lisa: Så flera av er saknade ett sociologiskt perspektiv, antingen i utbildningen eller i samhällsdebatten, och det var något ni ville ha in. Om ni tänker tillbaka till utbildningen, hur upplevde ni själva sociologiutbildningen, eller det sociologiska perspektivet, i er utbildning?

Johanna: Det var ju väldigt straight forward, det är grundutbildning. Det var inte så mycket problematiserande som färgade grundutbildningen. Men det man kan säga är att när jag kom till SKA [Samhälls- och kulturanalys, ett program vid Linköpings universitet] var det väldigt mycket av det som jag i dag kan identifiera som sociologiska perspektiv i den utbildningen. Det var det här kritiskt ifrågasättande perspektivet, alltså den typen av frågor och teoretiserande. En kritisk undran som fick ett utrymme i den utbildningen, tänker jag.

Mattis: Jag håller med Johanna här jättemycket. Jag tycker också att det var så väldigt påtagligt, det fanns ju ett litet smörgåsbord att välja på när man kom in på SKA, som är explicit tvärvetenskapligt och som har som sin första formulering att inte tala i

termer av discipliner. Men det som blir så otroligt tydligt då när de här kontrasterna kommer upp, och det här knyter nog lite grann an till det som Jon sade precis också, det är ju att det finns perspektiv som tar de här bredare greppen och som ger oss de förklaringarna, som inte intresserar sig så mycket för individer utan för kollektiv och för hela sammanhang. Och så var det för mig också, och jag kände väl någon bit in på SKA att av alla de saker vi gör så är det nästan alltid det som har den här klisterlappen som det står sociologi på som jag tycker är roligast. Så jag läste en master i sociologi i Lund direkt efter min kandidat och då märkte jag väl kanske av att jag var tvärvetenskaplig, jag kände mig inte alls särskilt mycket som en sociolog under tiden jag pluggade sociologi utan då kände jag mig som kusinen från landet ganska ofta. Men det var ändå där att det liksom fanns någonting och jag tror också att många av de här gubbarna, åtminstone några enstaka, kan tala till oss på ett sätt som gör att vi också förstår vår egen position i världen. Jag använder inte Bourdieu särskilt mycket i min forskning i dag, men när jag för första gången verkligen kom i kontakt med Bourdieu så kändes det som om jag verkligen förstod saker om mig själv som jag inte visste om innan. För mig var det Bourdieu, men jag vet att den tendensen finns hos andra människor också, och det är väldigt lockande att få förståelse av sin omvärld på det sättet och förstå sig själv genom den.

Lisa: Hur ser ni på sociologins roll i förhållande till andra ämnen, och i förhållande till det tvärvetenskapliga? Vilka ämnen ligger nära? Vilka finns det kopplingar mellan? Hur kan man tänka tvärvetenskapligt?

Johanna: För mig blir frågan bakvänd. Men det kanske också hänger ihop med att jag känner mig lite som kusinen från landet på den här avdelningen där alla slänger sig med de här namnen på de här teoretikerna och kan det här perfekt, medan jag har grundläggande kunskap om perspektiv. Men jag har också en bredare idé om vad vi kan göra för typ av forskning, att sociologin är extremt väl lämpad att para ihop med så väldigt mycket annat. Men jag tänker på Emanuel och det ni gör på IAS [Institutionen för analytisk sociologi], ni gör sociologi på ett annorlunda sätt än vi på Avdelningen för pedagogik och sociologi. Bara det faktum att jag skrev en sociologisk avhandling utan att det ens var en fråga på en pedagogikavdelning säger så mycket om att det inom många discipliner finns behov av det här övergripande perspektivet. Jag tänker att samtidigt som man värnar om integritet för disciplinen, så kan sociologin också vara en ledstjärna för just tvärvetenskaplighet.

Josefin: Precis som du sade Johanna så gäller det ju sociologin i stort. Men jag är ju också teknik- och vetenskapssociolog, eller STS:are, och då är tvärvetenskapligheten helt inbyggd i vad vi gör, alltid. Jag kan lägga till att jag i det här arbetet med att utvärdera Chalmers JLM-arbete ser hur sociologens blick fungerar väldigt väl även där. Det är ju en analytikers ögon, liksom en bred analytisk kompetens och en bred förståelse av olika epistemologier, olika aktörer och olika organisationer, som man tillgodogjort sig som sociolog och som funkar väldigt bra där.

Jon: Jag har inte varit inne i något tvärvetenskapligt projekt själv, men jag kan tänka lite som Josefin sade med det analytiska. För mig ligger sociologin och balanserar mellan det här konkreta, praktiska och det analytiska eller mellan det praktiska och det filosofiska. Och där tror jag att sociologin kan fylla en viktig roll, att sväva någonstans där mitt emellan och erbjuda lite större perspektiv på saker.

Emanuel: Jag har nog om man ska vara ärlig mer av en tvärvetenskaplig identitet från början än en sociologisk, och det är ju delvis för att jag fram till mastern läste nationalekonomi och statsvetenskap. Samtidigt gillade jag ju de kurser inom nationalekonomi som mjukade upp rationalitetsantagandet och marknadsfokuset, det vill säga de som fokuserade på institutioner och ekonomisk historia och som hade ett helhetsgrepp på samhället. Så i analytisk sociologi är det ju absolut fokus på sociologiska frågor, men det är lika mycket ett ramverk för att försöka förklara strukturer i samhället som för att förstå hur de kan förklaras utifrån mekanismer och processer på mikronivå. Men sedan finns det sociologiska i att man hela tiden har ett medvetande om att sociala processer ofta är relevanta i olika sammanhang, när man försöker förklara någon struktur i samhället. Så det är oftast så att social påverkan eller sociala nätverk har något slags betydelse. Och sedan apropå det ni sade om normer och värderingar och så vidare, så kommer ju sociologi in i allting nästan om man väljer att ha det perspektivet.

Mattis: Som Emanuel så klokt sade, det som jag kände är att om vi erkänner att det sociala spelar roll i nästan alla sammanhang, då blir det ju per definition så att en viktig uppgift för sociologin är just att vara tvärvetenskaplig för att den ska kunna komma in i andra ämnen och discipliner och förklara den vinkeln. Sedan är det klart att det också kan vara olyckligt. Ibland vill jag värja mig just för det där uttrycket ”den sociala dimensionen” eller ”den sociala vinkeln”, att den skulle vara så specifik eller skild från det andra, men i själva verket är det ju så att hur människor gör eller förstår saker tar sig igenom precis allting som påverkar oss, och därför har ju sociologin en roll att fylla precis överallt.

Johanna: Vi håller med varandra om mycket här. Jag skulle vilja haka på Jons kommentar om spelet mellan praktiken och det filosofiska. Jag tänkte på exemplet med socialt arbete i Norrköping, där du är Mattis. Vad skulle socialt arbete som disciplin vara utan sociologins perspektiv på strukturen och makten i samhället? Hur skulle man underbygga den praktik som finns inom socialt arbete utan att kunna ställa de kritiska maktfrågor som sociologin möjliggör på ett annat sätt än många andra discipliner?

Lisa: Johanna och Jon, ni pratar båda om balansen mellan det praktiska och det filosofiska. Josefin, du pratar om sociologens blick eller den sociologiska blicken. Så jag tänker om vi kan utveckla det, vad innebär det att vara sociolog, tycker ni?

Johanna: Jag tänker att det handlar om vilken typ av frågor vi vill ställa. Att vi tillräckligt mycket identifierar oss med rollen som sociolog att vi tackar ja till att vara med i

en intervju om sociologins framtid, även om vi alla helt uppenbart kommer från olika håll. Och då tänker jag att det handlar ganska mycket om vad vi egentligen intresserar oss för, snarare än kanske hur vi gör det eller med vem vi gör det, att det handlar om vilken typ av frågor vi ställer. Så kan jag i alla fall motivera för mig själv varför jag har hamnat här inom sociologin när mitt forskningsfokus så tydligt ligger på utbildning. Men det är för att frågan jag ställer handlar om samhället, makten och människorna, och individen i förhållande till strukturen.

Josefin: För mig handlar det om att dra fram det som verkar vara naturgivet, att det är det vi gör allihop på olika sätt. Vi pekar ut att det finns fenomen som folk tror är oviktiga eller inte socialt skapade av makt på olika sätt, och vi visar att de är socialt skapade och på vilka sätt de är det. Och när jag förmedlar till studenter vad sociologi är återkommer jag till att det är förmågan att växla mellan olika perspektiv. Det är väl Collins och Yearly som pratar om just växlande, jag tycker det är bra. Och att undersöka makt och ojämlikhet tycker jag hör sociologin till, det är kanske inte alla som säger att det gör det men jag tycker det är givet.

Lisa: Inga protester hörs. Hur ser ni på relationen mellan att ha en identitet som sociolog, att se sig som sociolog och själva sociologiämnet?

Mattis: Jag har faktiskt skrivit om det en gång, och då lånade jag ett uttryck av en kollega som sa att jag är en disciplinär oäkting. Och det är klart att det har att göra med SKA-bakgrunden och allt, att det sociologiska föräldraskapet liksom inte är givet då. Men de frågor som går att samlas kring, till exempel det som Josefin precis sade om makt och ojämlikhet, som så stora delar av sociologin är sprungna ur, gör sociologin på sätt och vis tidlös. Därför att även om den ojämlikhet och makt som vi intresserar oss för kan se olika ut i olika tider så finns principen där, att vi intresserar oss för mer än en människa, för konsekvenser och för världen vi lever i. Och det tänker jag på sätt och vis är det som samlar sociologer överallt även när vi inte håller med varandra om vad sociologin är och bör vara eller hur strängt vi väljer att försvara den väldigt smala kärndefinitionen. Det går alldeles utmärkt att betrakta sig som sociolog och vara trygg i den identiteten och ändå helt självklart inse att jag befinner mig i sociologins periferi. Och kanske till och med ser det som en uppgift att dra om den gränsen, göra periferin lite större och mer inkluderande. Det tycker jag också är någonting som vi ser om vi läser oss igenom sociologins teoretiska bidrag kronologiskt på något sätt, hur nästan vartenda bidrag hela tiden också breddar vad sociologi är och med tiden gjort det så otroligt mycket svårare för disciplindogmatikerna där ute som med näbbar och klor har velat försvara en begränsad kanon av sociologiska teoretiker.

Johanna: Jag har funderat jättemycket på det där med min identitet och om jag över huvud taget vill kalla mig sociolog, eller bör kalla mig sociolog, och om vi ens bör fundera över det. När jag började jobba på den här avdelningen, på mitt första avdelningsmöte, fick jag frågan: "Är du pedagog eller är du sociolog?" För att här finns det en ganska

tydlig uppdelning. Sedan kanske den mestadels är rotad i undervisningsstrukturen. Men den finns där. Jag landar någonstans i att jag tänker vägra säga att jag *är* någon disciplin. Men å andra sidan, om man nu ska prata om yrkesidentitetsutveckling, så har jag en jättetydlig yrkesroll som forskare. Jag går omkring med min doktorsring på fingret till exempel. Det här är väldigt mycket av vad jag är. Det spelar en stor roll för min person att jag gör det här. Men jag har absolut ingen lust att sätta en disciplinär titel på det. Sedan inser man att när man ska göra en docentansökan så måste man bestämma sig för en disciplin. Men jag kommer nog helst aldrig vilja kalla mig för något alldeles särskilt, utan snarare kanske prata om vad jag gör för något. Det är nog vad jag har landat i just nu i alla fall för att hantera att jag hela tiden får frågan vad jag är för någonting.

Lisa: Jag som är intresserad av yrkesidentitet måste ju fråga: Till hur stor del är det faktum att ni är sociologer eller forskare en del av er identitet? Hur stor del har jobbet i er identitet eller i er syn på er själva?

Emanuel: Det är ju en väldigt stor del, men då kanske jag mer skulle säga att jag först och främst identifierar mig som forskare, där den sociologiska verktygslådan är en del, mer än att jag identifierar mig som sociolog framför allt annat. Jag har också en nationalekonomisk verktygslåda och en statsvetenskaplig verktygslåda, och det är en del av min identitet att jag försöker bli bra på att veta hur jag ska använda dem, så att säga.

Isa: Först ska jag väl bara säga att jag känner igen mig väldigt mycket i vad Johanna säger. Just det här problemet med att positionera sig själv så starkt. Men om man däremot går in på just det här om hur stark identiteten är kring ens arbete, måste jag säga att den är ändå väldigt stark. Till min stora förtret, ska jag väl säga, för jag har ju ändå i min avhandling drivit linjen ganska hårt att arbete inte ska definiera oss och att det finns mer i livet än arbete. Men samtidigt tänker jag att det handlar så mycket om intresse. Det här är frågor man brinner för, som man är väldigt intresserad av, och på något sätt stänger man aldrig av hjärnan. Så alla intryck man får när man tar in nyheterna och de politiska debatterna är någonting som ständigt påverkar ändå, som gör att man funderar vidare på hur man kan få in de här olika perspektiven i det man arbetar med för tillfället. Så på det sättet ska jag väl säga att det har en väldigt stor inverkan på identiteten och hur man ser på sitt arbete.

Mattis: Kortfattat så tänker jag att hela frågan egentligen bygger på att det finns ett antagande om att vi bara kan vara någon enstaka sak och jag identifierar mig som sociolog, även om jag också vet att många sociologer kanske inte riktigt gör det. Men jag tänker att den identifikationen har ju inte nödvändigtvis ett pris, utan jag kan ju fortfarande identifiera mig som så många andra saker. Alltså, det kan också smaltas av, för inom sociologin ska jag också definieras på något sätt, och då brukar jag säga att jag är vetenskapsociolog eller kunskapsociolog. Men jag har också väldigt mycket gemensamt med forskare som håller på med STS eller genusvetenskap. Ja, och det här

är ju också saker som jag identifierar mig med, på ett ännu bredare plan så identifierar mig så väldigt starkt med den tvärvetenskapliga samhällstradition som dominerar här vid Linköpings universitet. Där tänker jag att det ändå är så att det inte har ett pris, utan det går bra att vara flera saker på en och samma gång. Sedan är det ju självklart att det finns saker som jag inte är, jag betraktar mig inte som antropolog eller pedagog.

Johanna: Om man anlägger ett marxistiskt perspektiv, går det ens att placera in oss som ägnar oss åt det vi gör? Går det ens att förklara det på samma sätt som arbete i många andra situationer? Jag tänker att vi är lite av ett unikum i det att vi har oss själva som verktyg, vår analytiska förmåga, vår nyfikenhet, vårt intresse. Sedan behöver ju inte det påverka hur man tillbringar sin vardag och lever sitt liv. Men jag tänker så här, man behöver ju inte tänka att det är negativt att man är väldigt engagerad i sitt jobb när jobbet är det här. Så tänker jag i alla fall kring mig själv, att jag vill gärna att den här delen av vad jag pysslar med och vad jag ägnar min tid åt ska få vara en stor del av mig själv, för det är här jag gör det jag tycker är viktigt. Mitt jobb här, jag gör det för att förbättra vårt samhälle, understödja förändring eller perspektivrikedom i politiken. Så jag vill att det ska vara en viktig del av den jag är.

Josefin: Jag skrev min avhandling om menstruation. Det föregicks av många års arbete inom mensaktivism. Det är delvis svårt att sära på mitt intresse för menstruation och mitt intresse för sociologi, men det har blivit lättare och lättare med tiden, jag har förstått att jag har ett eget intresse för sociologin som sådan. Det som drivit mig är att öka kunskapsnivån i den här frågan, jag ska fördjupa och göra komplext, göra vetenskap om kunskap och okunskap som finns kring menstruation. Nu när jag kan kalla mig för sociolog och vara doktor i sociologi med stor kunskap i det här ämnet har den identiteten en oerhört viktig roll. Det är inte så mycket i relation till mig som i relation till mensrörelsen, jag är oerhört glad för den sociologiska identiteten som ett verktyg.

Lisa: Hur ser ni på sociologins framtid rent forskningsmässigt? Vilka frågor tror ni kommer att bli stora och vilka förutsättningar finns det att forska sociologiskt?

Josefin: Jag tänker att vi har ett särskilt ansvar, kanske kunskapssociologin allra mest, men sociologer i allmänhet har ett speciellt ansvar för att hantera hur vi förstår vilka kunskaper som räknas. Ja, men alternativa sanningar och *fake news* och så vidare. Vi har där ett särskilt ansvar att göra publik eller engagerad sociologi och sociologi som är folkbildande på ett sätt som jag tycker att vi har tappat, eller som jag tycker vi behöver jobba med aktivt. Och då menar jag kanske inte bara vi som sociologer, utan kanske vi som akademi, eller vi som kulturelit.

Jon: Jag kan haka i det som Josefin pratade om, för jag tänker också att det är viktigt att vi som sociologer blir bättre på den här tredje uppgiften och att göra vår forskning mer tillgänglig, och där tycker jag mig se att det finns två logiker som är liksom lite motsatta. Dels det här internationaliseringsparadigmet, *publish or perish*. Vi blir fler

och fler författare på varje artikel. Vi blir mer instrumentella i det vi gör, där tror jag att vi måste anstränga oss mer för att skriva på svenska till exempel. Skriva mer monografier, ja men den typen av uppgifter tror jag kommer att bli viktiga om vi ska fortsätta att vara relevanta. Det tänker jag mycket på själv, nu är jag ju precis nydisputerad. Jag sitter med något utkast när jag tänker att jag på något sätt måste sprida min forskning på svenska, jag skrev ändå den här monografin om en svensk bruksort på engelska och hur många i bruksorter kommer att ha nytta av den? Så det tror jag vi måste bli bättre på, och där kan jag se en fara i att vi blir mer instrumentella i det vi gör, att vi vill ha vår status och att vi kör på med våra karriärer och tappar något slags förfäste. Det är en farhåga som jag kan ha.

Emanuel: Jag håller med om det Jon säger, och att det kanske behövs incitamentssystem som mer gynnar den tredje uppgiften, att skriva rapporter på svenska. Jag är också med på en annan avdelning, Centrum för kommunstrategiska studier, och där är det tradition att även skriva rapporter på svenska, eftersom vi finansieras delvis av kommunerna. Tanken är just att det ska nå ut till dem som faktiskt kan ha nytta av slutsatserna, men på ett större plan kanske man behöver ändra incitamentsstrukturer. Ur analytiskt sociologiskt perspektiv påverkas vi väldigt mycket av *computational social science*, som handlar om möjligheterna med storskaliga data, digitala data. Jag jobbar mestadels med exempelvis registerdata, och det är ju en typ av datamängd i både storlek och detaljnivå som inte funnits förut och som ger ny möjlighet att svara på nya typer av frågor. Man kan från individnivå spåra vad som händer och sedan koppla det till en större makrostruktur och förklara sociala mekanismer på ett annat sätt än vad man kanske kunde förut.

Mattis: Halva frågan tror jag på sätt och vis är ganska enkel att besvara. Jag tror att sociologin har jättegoda förutsättningar att hänga med i sin tid och att det är rätt enkelt att spekulera i vad som kommer att vara de fortsatt stora frågorna. Det kommer att handla om AI och miljö och teknik i väldigt stor utsträckning. Det är jag rätt säker på, och det är ju helt enkelt för att sociologin studerar sin omvärld, och när omvärlden förändras så förändras objektet som vi intresserar oss för. Det som kanske kan vara lite besvärligt är att förutsättningarna för att studera saker förändras också för att idéer och tankar förändras. Här tycker jag att Josefin säger något jätteviktigt och att Jon och Emanuel också hänger på i hur det kan ta sig uttryck och vad vi kan göra åt det, på ett sätt som jag tror är en otroligt viktig uppgift. I offentligheten, om jag kan uttrycka mig så svepande, har sociologiskt problematiserande och kritiserande av kunskap i alldeles för stor utsträckning sammanblandats med relativiserande. Att förklara varför en sanning uppstår eller hur den uppstår och peka på att det finns sociala aspekter inblandade där som inte är naturgivna eller objektiva är inte samma sak som att säga att kunskap inte är. Det här tror jag är åsikter och tankar som behöver uttryckas mycket mer av dem som kan det och dem som forskar om det. Sociologin har den möjligheten, och där står vi inför en jättestor utmaning. Bruno Latour har uttryckt det så att när fienden packar upp sina vapen står det inbränt i metallen "Made in Criticalland". Det är de postmoderna relativistiska begreppen som vänds emot oss på något sätt.

Lisa: Vilken roll ser ni att sociologin har i samhällsdebatten? Vad kan ett sociologiskt perspektiv bidra med där?

Josefin: Vi kan antingen direkt hantera den här frågan om relativisering eller vilka vapen som motståndarna använder sig av, och fokusera på det, det tror jag sociologer förmår göra. Eller, om vi är med i den offentliga debatten eller om vi är folkbildande, då sker det av sig självt. Vi har kompetensen att komplicera och nyansera. Det är en oerhört viktig del som vi kan bidra med. Och sedan vårt envetna och värdefulla fokus på den ojämlika tillgången till resurser, det är ju något som inte direkt blir mindre relevant tyvärr.

Jon: Jag tänker lite att det finns ett ofullbordat uppdrag inom sociologin. Jag tänker på *Den sociologiska visionen* [bok av C. Wright Mills], och jag tror att Bourdieu hade någon idé också om socioanalys, något begrepp han försökte lansera någon gång, att få människor att se sina individuella problem i ljuset av större samhällseliga strukturer. Det där kan vi nog bli bättre på, framför allt i dag när det ju är väldigt mycket introspektion. Jag är likadan själv, liksom att man tittar inåt. Vi ser ökad psykisk ohälsa, vi pratar väldigt mycket om identitet, men vi kanske är lite sämre på att koppla de här processerna till kulturen vi lever i och de påbud som finns där och de roller som erbjuds oss. Jag har ju förstått att sociologin ser olika ut i olika länder, i en del länder verkar det finnas en typ av intellektuella personer som har en sociologisk bakgrund som tar en mycket mer aktiv plats. Men i Sverige upplever jag att det kanske inte riktigt är så och där tror jag vi kan bli bättre. Vi kan ta upp Bourdieus idé där om socioanalys eller vad han kallar det och försöka bli bättre på att erbjuda nya perspektiv, sätta analytiska begrepp på det vi ser och sprida det. ”Okej, jag tänker så här om mig själv för att de här diskussionerna pågår just nu.”

Emanuel: Jag har en liten alternativ spaning. Jag tänker kring det här med en ökad tvärvetenskaplighet och samarbeten i projekt som på ytan kanske inte låter så sociologiska men där sociologiska perspektiv är relevanta. Då blir det ju en möjlighet att man som sociolog hamnar i debatter i ämnen som inte är traditionellt sociologiska, inte bara klassanalys eller ojämlikhet generellt sett. I mitt vaccinprojekt kanske vi hittar sociala förklaringar till att det är låg social vaccinupptagning i vissa områden och kan kartlägga de processerna. Och i så fall kanske jag hamnar i diskussion med epidemiologer om hur man ska utforma policys om vaccin. Det blir ju en intressant blandning när man inte bara diskuterar med andra i samma fält, utan även med andra forskare som närmar sig frågorna från ett annat håll. Det kan också bli en större spridning i frågor som sociologin ger sig in i.

Johanna: Jag tänker på vilken roll vi har, vilken vill vi ha och vilken kan vi ha? Jag tänkte på det när Jon sade det här med att synliggöra för personer vilka roller som finns att ta och hur man ska tolka sig själv. Sociologin har ju tyvärr en PK-stämpel eller vänsterstämpel, vilket många gånger när vi forskar blir en barriär att komma över. Vi

får förklara vetenskapligheten i det vi gör, framför allt när vi dessutom kommer fram till saker som rimmar väldigt väl med en ideologisk agenda på vänsterkanten. Men jag tänker att i samhällsklimatet och debattklimatet i dag har vi en jätteviktig uppgift att fylla med tanke på att vi har den här möjligheten att lyfta analytiska perspektiv och bredda bilden. Men vi måste också erkänna att vi hamnar i ett fack, till exempel när man bjuder in någon i ett nyhetsprogram som tituleras sociolog eller när man skriver en debattartikel. Nu i dagarna har till exempel SVT gjort en stor granskning av en av våra stora skolkoncerner i Sverige. Och jag tänker: Om jag blev tillfrågad om min syn som forskare kring det här, hur skulle jag kunna uttrycka mig för att det inte bara skulle tolkas som ”vi tycker inte om friskolor”. Det är inte det som är frågan eller målet med att delta i debatten. Men jag vet inte. Jag har ingen lösning på hur man kommer över den där tröskeln. Men jag tänker att vi måste vara extremt medvetna om att vi tolkas utifrån den positionen. Vi används ofta som motsatsen till den ”rationella nationalekonomen”.

Mattis: Jag tänker att mellan det som Jon och Johanna har sagt nu så finns det också någonting som verkligen visar på den här dubbelheten. För å ena sidan tror jag också att vi behöver återvända till en form av vetenskaplig auktoritet, alltså säga att vi har vetenskapliggjort och inte bara problematiserat och kritiserat utan att det faktiskt är slutsatser som följer av etablerade vetenskapliga praktiker. Det kanske också är så att vi ska lyfta Durkheims begrepp sociala fakta igen, för att liksom förstärka vetenskapligheten. Sedan är det ju intressant också, för vi menar ju att sociologin ska välja sida, den ska ju välja den vetenskapliga sidan eller slutsatsens sida, inte den politiska färgens sida. Huruvida det sammanfaller med en vänster- eller högeragenda eller något annat perspektiv spelar ju egentligen ingen roll om det är sociala fakta vi talar om. Det är en form av ansvar som vi inte avkräver annan forskning i samma utsträckning. Med det här sagt så är det ju så att vi jobbar otroligt mycket med idéer, och konsekvenserna av idéer och tankar är väldigt påtagliga och viktiga. Men vi kanske inte bara ska oro oss för de idéer som vi lanserar och som har en politisk slagsida, utan också för dem som betraktas som opolitiska eller för dem som bevarar status quo. Här tänker jag till exempel att när jag explicit vänder mig emot kunskapsrelativism, *fake news* och *fake science*, blir jag ju också en försvarare av status quo, och det är inte alls avsikten. Det finns en fara där i att hela tiden angripa sådant som inte spelar efter reglerna. Därför att vi då blir reglernas försvarare, och jag är inte säker på att det är sociologins uppgift heller. Så då borde vi nog kanske stanna vid vetenskapliggörandet. Men det behöver inte vara opolitiskt, för åsikter och slutsatser kan vara politiska, särskilt när de har med meningsskapande att göra.

Johanna: Jag håller helt med! Om resultatet inte är politiskt, inte har en relevans för politiska ställningstaganden eller utvecklingen av ideologiska linjer, då blir jag besviken. Det intressanta blir hur vi hanterar att alla steg i vår slutledning inte tas med i tolkningen kring det vi vetenskapliggör, att det blir ”snuttifierat”.

Lisa: Jag tänker att vi kan dröja oss kvar vid det du var inne på Johanna, olika föreställningar, eller fördomar kanske, som finns mot sociologer. Att vi har en stark vänsteragenda som vi vill föra fram till varje pris. Vill ni säga något mer om den fördomen, eller finns det andra fördomar som ni har stött på eller andra bilder av vad sociologi är eller hur sociologer är?

Johanna: Ja, den här fördomen om att vi namedroppar hela tiden, till exempel. Fördomar kan ju vara sanna också, vi har namedroppat en hel del i dag.

Lisa: Vi lever upp till detta, ja. Finns det någon annan?

Jon: Kanske att vi översociologiserar, att vi tänker att allt har med sociala aspekter att göra. Men personligen så tänker jag ju inte alls så, jag tänker att det är olika analysnivåer och även om vi kan lokalisera en viss typ av lidande till en viss typ av kemisk substans i våra hjärnor så innebär det fortfarande att vi på ett samhälleligt plan med den kunskapen kan se oss själva på nya sätt, och det där i sig är sociologiskt intressant. Jag kan uppleva att det är en fördom att vi översociologiserar precis allt när vi egentligen bara betraktar saker ur olika perspektiv och på olika analysnivåer.

Mattis: Jag kan inte låta bli att komplicera det, och det kanske är talande för ditt argument Jon, för jag är väl kanske inne på det här spåret att det inte finns någonting som inte är socialt därför att jag på samma sätt accepterar att det kanske inte finns någonting som inte är naturligt liksom. I det ifrågasätter jag ju själva dikotomin mellan begreppen. Men om sociologin hade en självklar plats i undervisning även för barn tror jag att de sociologiska självklarheterna skulle kunna få samma roll som de biologiska självklarheterna.

Lisa: Avslutningsvis, hur vill ni jobba med sociologin framöver, i forskning, undervisning och den tredje uppgiften?

Mattis: Jag har en liten käpphäst som jag brukar hamra in i nästan alla sammanhang, oavsett om jag undervisar studenter som tar sin första poäng eller om jag skriver själv, och det är teorigenerering. Det låter alltid så kaxigt och som om man föreställer sig att nu ska jag bli eller undervisa fram nästa Bourdieu här, nästa fullständiga teori. Men jag tror att häri ligger någonting som är viktigt som ibland faller bort, som ibland betraktas som något slags storhetsvansinne. Vi måste teorigenerera och det vill jag fortsätta att göra och jag vill slå ett slag för det även i undervisningen, att våga omförhandla och omtolka de begrepp med vilka vi gör vetenskapen eftersom vårt studieobjekt inte står still.

Johanna: Jag vill fortsätta att göra kritisk forskning, vara aktivistisk och ha ett explicit mål att påverka den bredare kontext som jag beforskar, som är det svenska utbildningssystemet och i förlängningen människors roll i samhället. Jag vill kritiskt aktivistiskt

arbeta med min forskning och hoppas kunna få reell påverkansmöjlighet. Och det är som Josefin sade, att en titel som någonting, doktor eller lektor, eller kanske till och med docent eller någon gång professor, ger oss den möjligheten, så det kommer jag att kämpa för att kunna göra.

Emmanuel: Som kvantitativ forskare och analytisk sociolog ser jag framför mig att med de här nya datamöjligheterna så blir det mer fokus på att pröva teorier med storskaliga data och att också pröva och komma fram till policyrelevanta slutsatser, och att möjligheterna för detta ökar inom sociologiska frågor. Exempelvis har nyligen kollegor till mig här på IAS hamnat i medierna sedan de gjort simuleringar över effekter av skolnedläggningar, ifall det minskar segregationen eller inte. På ett sätt är det klassisk sociologi. Men förr i tiden kanske det oftare var nationalekonomer som hamnade i medierna, för de fokuserar väldigt mycket på implementering av forskningsresultat. Jag hoppas kanske att det blir något policyrelevant från vaccinprojektet som jag håller på med just nu, att kolla i storskalig skala vad som påverkar olika strukturer kring vaccinnupptagning. Sammanfattningsvis tror jag att de nya datamöjligheterna ökar förutsättningarna att pröva teorier i stor skala och att komma fram till policyrelevanta slutsatser i sociologiska frågor.

Isa: Självklart har man det här lite större greppet att man vill påverka reellt, men nu har jag återigen hamnat i en medicinsk kontext, så just nu känner jag att mitt största fokus är att bredda perspektiven, både när det gäller forskningen och undervisningen, att få in sociala förklaringsmodeller och få folk att tänka bredare, djupare, större och inte fastna i väldigt snäva medicinska förklaringar.

Jon: Om jag bara tänker utifrån mig själv, så vill jag nog slå ett slag för mer etnografi och etnografiska observationer inom sociologin. De blir ju alltmer sällsynta upplever jag, men jag tycker de är nog så viktiga. Just att jämföra policy med praktik, till exempel, att få en känsla för människors vardag, oavsett om det är något arbetsmarknadsprojekt någonstans eller om det är inom någon hightech-organisation. Den typen av studier tycker jag alltid är väldigt intressanta att läsa, nästan oavsett vad de handlar om. Jag tycker att etnografien hör sociologin till på något sätt och är viktig. Vad gäller principer så har jag väl egentligen bara som egen princip att försöka vara nyfiken, och jag tycker att den här frågan är bra som vissa doktorander får på disputationen: ”Finns det någonting som förvånade dig när du gjorde den här studien?” Den tanken tror jag är viktig att ha med sig som forskare, att alltid vara öppen för att se saker på andra sätt och det som Isa sade kring att bredda perspektiv. Det är väl min sociologiska vision eller vad man nu ska kalla det.

Josefin: Jag vill överhuvudtaget jobba mer samverkande, mer tillämpande och mer populärvetenskapligt. Och så ser jag verkligen fram emot att samarbeta mer. Som doktorand var jag liksom för ensam, även om det verkligen på många sätt är en kollektiv process. Jag vill jobba i grupper: där man kan komplettera, stötta och stärka varandra

på jämlika villkor, ur olika perspektiv. Vad gäller undervisning ser jag fram emot att undervisa för studenter på Chalmers om genus och teknik. Vi kommer ”de-scripta” mensskydd ihop, hur kul är inte det?

Lisa: Vill ni säga någonting mer om hur ni tänker er att er roll i undervisningen ska vara framöver? Både i vilken utsträckning ni vill undervisa och om ni har någon hjärtefråga kring undervisning i sociologi.

Johanna: Jag säger som jag alltid har sagt, jag vill absolut inte sluta undervisa. Och jobbar man på Linköpings universitet så undervisar man, vi har noll forskning i tjänst här som standard. Apropå det här tvärvetenskapliga vill jag bidra med det sociologiska perspektivet utanför de undervisningsmiljöer där vi traditionellt sett tänker oss att sociologin hör hemma. Vi har våra fristående kurser och vi har våra mastersprogram, men jag ser ju kanske att jag i min roll som utbildningssociolog och tack vare att jag har en doktorstitel i pedagogik kommer att kunna motivera varför jag kan och bör vara en del av lärarprogrammen. Jag blev så glad när vi sade att sociologin kanske ska vara en del av det vi lär unga barn. Första steget är kanske att lärare har en egen sociologiskt grundad blick på både sin egen verksamhet och det samhälle som de här barnen som de undervisar lever i. Jag kommer att försöka brinna för att få ta plats och tolka examensmålen inom lärarutbildningarna ur ett perspektiv där sociologin får ta plats. Det är väl det som jag tänker att jag kan bistå med för att bredda relevansen för de teorier som vi känner oss hemma i, den kanon som vi känner att vi ändå har, att den blir tillämplig och användbar även inom utbildningsvetenskapens undervisningspraktiker.

Mattis: Ett så himla bra svar, som jag håller med om. Jag uppskattar undervisningen, jag tycker den är rolig och meningsfull. Sedan är det klart att det blir repris för att det är samma teoretiker, Durkheim ska ingenstans. Men jag uppskattar väldigt mötena med studenterna där jag känner att vi hjälper dem att vetenskapliggöra det sociala, att lära dem att förstå att det är skillnad på att tycka och veta och det går alldeles utmärkt att veta fel. Men då ska du veta fel av rätt anledning, och de anledningarna, hur vi underbygger våra slutsatser och hur vi drar slutsatser om människors positioner, det tycker jag är meningsfullt. Däri ligger kanske det viktigaste för mig, sedan om det sker genom att jag lär socionomer att de ska fatta beslut i sitt framtida yrkesliv på rätt grunder, om det är att någon vill kunna bygga bättre argument för sin aktivism eller om det är någon som vill forska vidare och drivs av samma typ av nyfikenhet på samhället, det rör mig lite mindre om sanningen ska fram. Men just det att få lära ut vetenskapliggörandet av det sociala och kulturella tycker jag är viktigt och meningsfullt.

Lisa Ferm

Universitetslektor vid avdelningen för pedagogisk och sociologi, Linköpings universitet
581 83 Linköping
Lisa.ferm@liu.se

Mot disciplinens kärna!

Från sociologiska paradig till sociologididaktik

ATT TRÄDA IN i den svenska universitetsvärlden är förbundet med att lära sig ett språk. Uttryck som *akademisk kvart*, *högre seminarium* och *disputation* kommer plötsligt att strukturera såväl tid som rum. Likt ett barn som tillägnar sig sitt förstaspråk anammar man genast de värden som i detta *språkspel* sammankopplas med orden. Junioren inser att det finns helgedomar som forskningsanslag och citeringar, vilka står över världsligheter som studieplaner och kursvärderingar. De negativa sentimenten inför undervisning, *didaktik*, skiner nog tydligast igenom i uttrycket *undervisningsbörda*, ett ord som utifrån min kunskap saknar en motsvarighet på engelska. Det ger möjligen ett hum om att forskaren och läraren förlänas olika grad av prestige vid svenska lärosäten och att detta förhållande inte är överallt giltigt.

På liknande vis är sociologi att erövra en särskild vokabulär. Vissa metoder, studier eller till och med forskningsfält beskrivs som *kvalitativa* medan andra sägs vara *kvantitativa*, vissa verk är *teoretiska* och andra *empiriska*, vissa mer *subjektiva* och andra mer *objektiva*. Med detta dikotomiernas schema lär vi oss att både sortera sociologisk kunskap, vad som skiljer matematisk sociologi från konstsociologi, och navigera i disciplinens delfält, var man finner likasinnade respektive undviker ”andra slags sociologer”. Vad som tillskrivs *renhet* respektive *fara* – för att låna ett annat välkänt men kanske mindre slitet begreppspar – beror återigen på språkspels kontext. Till exempel kan introduktionen av en ny statistisk metod ses som ett tillskott i en vetenskaplig miljö och ett hot i en annan, medan relationen kan vara omvänd för införandet av en ny etnografisk metod. Den som vågar vandra utanför sitt Fylke kan lätt tappa fattningen inför anblicken av de många studieområden som sociologin huserar och möjligen förbluffas över kunskapens tidsrumsliga relativitet.

Med denna bakgrund är det kanske inte så konstigt att sociologin fortfarande brottas med sin självbild och sitt existensberättigande. Det har ofta sagts att sociologin befinner sig i en *kris* därför att den, för att nämna två exempel, saknar en *kärna* av teoretiska begrepp eller därför att dess kunskapsproduktion är alltför *fragmenterad*. Många har sökt sin tillflykt till de vedertagna klassikerna för att återupptäcka ”vad sociologi är”, men en rad tillfälligheter har bidragit till att dessa vunnit sin status (se Ginnerskov 2021). Särskilt under 1970-talet utkristalliserades krisdebatten i den del av kunskapsociologin som kallats sociologisociologi. Forskningsfältet var i sin begynnelse präglad av teoretiska arbeten från USA som utgick från Thomas Kuhns (1962) paradigmatteori. Kunde sociologin jämföras med de så kallade *normalvetenskaperna* som

vilade på ett *paradigm* av gemensamma förgivettaganden, eller befann den sig i ett alltför tidigt utvecklingskede? Alvin Gouldners (1970) bok om den västerländska sociologins kommande kris utgör här en central referens, särskilt när det gäller påståendet att disciplinen förlorat sitt paradigm i takt med Talcott Parsons minskade inflytande. Flera av de mest utvecklade bidragen i denna litteratur siade att marxismen kunde bli en räddning. Med tesen att sociologin till sin natur är *flerparadigmatisk* ringde George Ritzer (1975) ut den första rondan. Vid sidan av uppkomsten av digitala data och datadrivna metoder har 2000-talet medfört en ny, lovande våg av sociologisociologiska studier som ger sig i kast med att pröva reliabiliteten i de teoretiska postulaten om sociologisk kunskap.

Under 1980-talet kom paradigmdebatten på allvar till Sverige. Thomas Brantes och Björn Erikssons strid i den här tidskriftens specialnummer *Vetenskapssociologi* från 1981 utgör ett illustrativt exempel. Året innan hade Brante (1980) försvarat sin uttalat vetenskapssociologiska avhandling där han utvecklar Kuhns paradigmteori och tillämpar den på sociologin. I en recension av avhandlingen och en utvecklande kritisk artikel menade kunskapssociologen Eriksson att Brante missförstått paradigmteorin då dess räckvidd stannar vid naturvetenskaperna; sociologin skulle helt enkelt söka sin självbild på annat håll. Brante svarade med att Eriksson bär på en gammaldags, positivistisk och popperiansk förståelse av naturvetenskap och hävdade, i linje med sin avhandling, att sociologin är flerparadigmatisk med två skilda men kommensurabla paradigm: *det sociala faktaparadigmet* (Durkheim, sena Parsons och så vidare) och *det sociala definitionsparadigmet* (Weber, tidiga Parsons och så vidare). Det kommande decennium skulle *Sociologisk forskning* ta upp kistråden igen i specialnumren *Sociologins kärna* och *Sociologi i tiden*, utgivna 1990 respektive 1997. I det sistnämnda skulle Brante få möjlighet att beklaga sig över disciplinens fragmenterade tillstånd som han härledde till sociologins bristande teoriutveckling. Något senare i tiden, 2014, kom även numret *Det personliga är sociologiskt*, som genom titlar som *Sociologi i kris – ja tack!* vittnade om en debatt som i det stora hela stagnerat.

Det har sagts att en akademisk disciplin står på två ben, forskning och undervisning, men i samtalet om sociologins kris har den starka spiran fått leda. En delförklaring står att finna i att utbildning för Kuhn och hans efterföljare inte bara är analytiskt marginaliserat, utan också har kraft att förblinda oss. Exempelvis avvisas läroböcker, som huvudsakligen anses tjäna en ideologisk funktion där kunskapssteoretiska myter spinns för att väva samman en vetenskaps övergripande narrativ (se Kuhn 1962:137–143). I den nordamerikanska debatten om sociologins utmaningar har dock undervisning spelat en viktigare roll än i den svenska,¹ vilket kanske kan härledas till den svenska universitetsvärldens syn på forskning som *helig* och undervisning som *profan*. Trots att diskursen graviterar mot kris även på andra sidan Atlanten, inbegriper den tydligare, mer konstruktiva röster från undervisningssidan. Det senare har materialiserats i ASA-tidskriften *Teaching Sociology*, där man finner hundratals artiklar om sociologins

1 Även Tyskland utgör en kontrastpunkt till Sverige då det här finns såväl särskilda tidskrifter som professorer i sociologdidaktik.

problematik och identitet skrivna under ett halvt sekel. Här är resan mot sociologins kärna inte en jakt efter spöken som väcks till liv genom exegetik, utan präglad av strävan att återskapa en levd praktik.

Vi som anser att sociologin är något betydande som ska föras vidare till nästa generation måste åtminstone ha en intuitiv uppfattning om vad detta är, så problemet blir: hur kan detta något åskådliggöras för andra? Med denna fråga hamnar vi i studiet av att undervisa om ett specifikt ämnesinnehåll, *ämnesdidaktik*, vilket i detta fall betecknas som *sociologididaktik*. Vad kan vi då lära av amerikanerna i frågan? Typiskt sett har sociologer där argumenterat för att en lyckad professionell socialisation in i ämnet kräver ett sätt att se, veta och tolka världen som speglar *the sociological imagination* (t ex Scanlan and Grauerholz 2009). Begreppets status inom fältet kan förklaras av det dels ringar in ”vad som gör sociologin unik”, dels skapar en gemensam referenspunkt trots att sociologer traditionellt inte haft någon gemensam uppfattning om vilka disciplinens ”fundamentala begrepp” är (se Palmer 2023).

I sitt klassiska verk menar C. Wright Mills (1959) att termen betecknar en förmåga till perspektivbyte – mest typiskt att se relationen mellan såväl *personliga bekymmer* och *allmänna problem* som *sociala strukturer* och *makt* – ägnad att skapa en adekvat bild av samhället och dess komponenter. Ett av Mills uttalade mål var här att utstaka en väg mellan sociologins *empirisister*, som fastnar i metod- och datafetisch, och dess *rationalister*, vilkas stora skrivbordsteorier inte tar hänsyn till samhället utanför. Många sociologer har därefter byggt vidare på originaldefinitionen. Till exempel menar Anthony Giddens i sin kända lärobok *Sociologi* från 2006 att begreppet handlar om att anamma ett fantasifullt tänkande bortom vardagslivets välbekanta rutiner och sanningar för att ställa och besvara sociologiska frågor. Vidare belyser Randall Collins (1998:5) *sociologiska öga* begränsningen i Mills stundom aktivistiska kritik av samhället och reducering av de grenar av sociologin som saknar ett visst patos, men bygger tydligt vidare på tanken att sociologins kärna inte är statisk – som en viss uppsättning texter eller idéer – utan en aktivitet som oupphörligen måste göras.

Mills tankar har inte varit främmande i Sverige, vilket exempelvis omvittnas av Ulla Bergryds och Ingvar Lindbloms översättning av boken, *Den sociologiska visionen*, från 1971 (sedan dess reviderad och återutgiven flera gånger), och i Bergryds antologi på samma tema, *Den sociologiska fantasin*, från 1987. Steget mot att utveckla en sociologididaktik innebär dock att fördjupa reflektionerna av vad som närmare bestämt kännetecknar denna fantasi, att lyfta fram konkreta exempel på hur den kan läras ut och att skapa reproducerbara typologier för hur den kan utvecklas. För det sistnämnda har den sociologiska fantasin tidigare operationaliserats (se Grauerholz and Bouma-Holtrop 2003) som ett sätt att erövra kombinationen av de disciplinöverskridande förmågorna kritiskt tänkande och historiskt tänkande och den specifika förmågan att utläsa samband mellan personliga bekymmer (individ) och allmänna problem (struktur).

Under åren som följde efter sociologins (andra) institutionalisering i Sverige 1947 var en vanlig forskningspraxis att replikera lyckade amerikanska studier på svenska fall, vilket gradvis ledde till att egna vägar stakades ut vid landets sociologiinstitutioner. På

motsvarande sätt kan denna text uppfattas som en vädjan till undervisande sociologer att först inspireras av det stora arbete som redan gjorts i USA för att sedan inleda arbetet med att utveckla en kontextanpassad sociologididaktik. Genom detta kollektiva steg mot disciplinens kärna kommer vi att skapa en djupare förståelse av *hur sociologi lärs ut* och därigenom *vad sociologi är*.

Josef Ginnerskov

Doktorand vid sociologiska institutionen, Uppsala universitet
Engelska parken, Thunbergsvägen 3H, Box 624, 751 26 Uppsala
josef.ginnerskov@uu.se

Referenser

- Brante, T. (1980) *Vetenskapens struktur och förändring*. Lund: Doxa.
- Collins, R. (1998) The sociological eye and its blinders, *Contemporary Sociology*, 27 (1):2–7.
- Giddens, A. (2006) *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Ginnerskov, J. (2021) When Baehr met Steffen: Appraising classicality through the lens of neglect, *Acta Sociologica*, 64 (4):369–382.
- Gouldner, A.W. (1970) *The coming crisis of western sociology*. New York: Basic Books.
- Grauerholz, L. & S. Bouma-Holtrop (2003) Exploring critical sociological thinking, *Teaching Sociology*, 31 (4):485–496.
- Kuhn, T.S. (1962) *The structure of scientific revolutions*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Mills, C.W. (1959) *The sociological imagination*. New York: Oxford University Press.
- Palmer, N. (2023) The sociological imagination within teaching sociology: 1973–2020, *Teaching Sociology*, 51 (1):1–12.
- Ritzer, G. (1975) Sociology: A multiple paradigm science, *The American Sociologist*, 10 (3):156–167.
- Scanlan, S.J. & L. Grauerholz (2009) 50 years of C. Wright Mills and the sociological imagination, *Teaching Sociology*, 37 (1):1–7.

Before reflexivity comes preflexivity

– *or how to make sociology more open*

Construction, reconstruction, deconstruction.
Integration of theoretical perspectives.
Intradisciplinarity and interdisciplinarity.
Extradisciplinarity too.
Openness to literature.
Openness to new influences.
Time spent mind-wandering.
Inquiry into the past, present, and future.
Responsiveness to a changing present.
Readiness to reinvigorate old perspectives.
Disclosure of other possibilities.
Discovery of novel ideas.
Clarification, elaboration, justification.
Preflexivity and reflexivity.
Intersubjectivity and communicativeness.
*No fixed eternal standard.*¹

If you have paid attention to the title for my essay, you might have noticed that it is a paraphrase of a pioneering article by Richard Swedberg (2016): “Before theory comes theorizing or how to make social science more interesting.” Like Swedberg I am highly interested in theorizing and creativity. In this short text, I will introduce a conceptualisation of that kind of thinking which per definition precedes the coming up with a novel idea. By the use of basic etymology, I have named this cognitive phenomenon *preflexivity* (Engstam 2023). As thereby indicated, I propose that preflexivity, on an analytical level, comes before reflexivity. What I aim to highlight through the lens of preflexivity is the generative power of imaginative, loose, undecided thinking, as unbounded thought of this kind might, but only might, result in something novel coming up and thus give rise to *prescientific impulses* to clarify and elaborate that

---

1 Among my inspirations for evocating open sociology in this way, Sven-Olov Wallenstein and Anders Bartonek’s reappraisal of Frankfurter Sozialforschung is especially worth mentioning; see their excellent introduction to the anthology *Critical Theory: Past, Present, Future* (Huddinge: Södertörns högskola, 2021).

something into a rather sharp idea – perhaps an idea that will be recognized as *really something*. Without downplaying reflexivity, I accordingly emphasize the importance of reflexive thinking.

To which extent following prescientific impulses is feasible depends on material conditions, however. Therefore, the possibilities for spending time thinking, discussing, and writing in a reflexive rather than reflexive manner are well worth considering for sociologists and other social scientists. And what about our *style of thought*? (Or perhaps: *styles of thought*.) As sociologists we are overall more well-trained in convergent thinking than divergent thinking, even though results of divergent thinking might be of more interest to us. More specifically, our collective knowledge on how to take a *methodical attitude* towards an *established phenomenon* (Merton 1987),² prepared to cure *specified ignorance* (ibid.), is larger than our knowledge on how to come up with novel ideas and make something unexpected out of them – a heretofore not established social phenomenon – through *exploratory studies* and *creative theorizing* (Swedberg 2014, 2016, 2020). *Did you know that theories which are generally considered interesting deny certain collectively accepted assumptions?* I did not until I read an *interesting* piece of work on “[the] sociology of phenomenology and [the] phenomenology of sociology” (Davis 1971). As far as the suggested theory on interestedness is correct, we may presume that research generally considered interesting by sociologists challenges one or more of those assumptions which we normally retain – almost as a rule. In other words, *impactful theories stimulate us to think differently, because they break new ground for us!* As per definition, it takes *unnormal creativity* to develop theories of that calibre; courage too, I would say, and on top of that self-confidence – temporarily unconstrained confidence in your intuition and the power of reflexivity. *Impact* and *adequacy* are different matters, though, and sometimes worlds apart. Strictly speaking, a break with the past is not always a breakthrough. What is *truly valuable* is not novel-only; in the light of our *knowledge interests*, it is advantageous too. This indicates the importance of finding adequate ways to investigate the adequacy of novel ideas. *Doesn't that too take unnormal creativity?*

One of the core ideas that constitute the growing *field of theorizing* is the conception of theories as fallible results of ongoing, veritably incompletable, relational, and historical production processes, driven by human problems, astonishment, consternation, and sometimes nothing less than despair. The world is rather messy, and not a very well-lighted place. And all of us who theorize – all *theorizers* of the world – are situated, embodied, and incomplete. As human beings of flesh and blood, we think and write for, with, and against others; striving towards better answers to questions that are important to us; against the backdrop of enduring human conditions, attended patterns of continuity and change, and remarkable exceptions to what we had expected;

---

2 Two examples of well-established social phenomena are ‘authority’ and ‘social inheritance’; seen from a theorizing-perspective, each one of them, once upon a time, has been established (discovered) through so-called abductive-oriented theorizing – that is, when we make sense out of something in a new, creative way.

drawing on a subset of what has already been said and written by members of the same *thought collective*; drawing on imagination and experience, as well; making use of creative and analytical thinking skills, from time to time under circumstances far from optimal; to produce another piece, mostly convergent or mostly divergent, and hopefully adequate-enough. ‘Theorizers’ is meant to indicate that not only so-called theorists theorize; likewise, we theorize when we do qualitative or quantitative research. Arguably, this holds not only for theorizing, but for philosophizing and criticizing as well. This sociological idea of theorizing (and theorizers) can be further pictured by reusing a thriving definition of sociology of philosophy, taken from Carl-Göran Heidegren and Henrik Lundberg’s introduction to this field (2018:10). In the following paraphrase, “sociology of philosophy” is replaced with “a sociological perspective on theorizing,” and so on:

The vantage-point [from which to consider theorizing] is not a bloodless knowledge-making subject, but rather human beings, richly equipped with “the abilities of a creature who wants, feels, and think” (Dilthey 1833, xvii). Against this background, [a sociological perspective on theorizing] may be formulated as follows: From a [sociological] perspective, [scholarly thinking-and-writing] is conceived as a socially organized activity, anchored in different historical, social contexts; an activity that comprises the production of [theories], that is, propositions and arguments communicated with claims for validity.

Behind every piece of theory, a person as well as a context are to be constructed, reconstructed, and deconstructed. As for me, I do not do sociology of philosophy, and not sociology of theorizing either. I rather theorize quite freely, drawing on a series of disciplines and traditions as described above – literature and lived experience too. Hence, I am more of a generalist than a specialist. Embodied, situated, and fallible, of course. Limited but curious. I try to extend my thinking through reading, listening, and looking at a lot. And I try to make something fruitful out of novel ideas that now and then come to my mind, usually those moments when I let my mind wander in silence. Occasionally, I say to myself: *You can think like a genius, even if you aren’t one – everybody can. Just let go!* I am certainly not a philosopher, still a philosophizer. Perhaps I am not a theorist either, but for sure I theorize. And I try to theorize in an open, critical-theoretical manner. To do *Sozialforschung*. Even though I cannot. At least I do “something” – *pensées* and more. *What about you? How do you come up with new ideas, yourself? Do you have good opportunities to clarify, elaborate, and justify them? Are you welcoming gifts of prescientific experience to your research? Do you follow your prescientific impulses? Or do you methodically push prescientific impulses away?*

Mind-wandering is great, even though the results of unconstrained thinking might not be great at all. Geniality is a matter of *what* you think, not a matter of *how* you think (cf. Engstam 2023). What comes to you when you think this way might be worthless; but on the other hand, it might not ... That is something to explore subsequently through creative AND critical thinking, as well as openminded explo-

ratory research, by yourself or together with people who are interested in the same not yet well-established social phenomenon. Clarification, elaboration, and justification involve something being clarified, elaborated, justified, and so on. This “something” is a result of thinking beforehand, in my words reflexively. What would be left if we could possibly reduce the life of the mind to a reflexive process of methodical critical thinking? A short preliminary answer is *normal thinking*.³ Doing vital and relevant sociology demands much more than that. I envision good sociology as an emerging web, *responsively* woven by touched free-spirited members of diverse thought collectives,⁴ interested in social phenomena and morally dedicated to progressive social change; each one of them begins anew by drawing new wefts across the warp of moral fiber, while simultaneously continuing and contributing to something much larger; thereby, different patterns appear as new sociologists join the ongoing effort, and others drop out or leave earth. I draw inspiration for this metaphor from the work of Hannah Arendt (1959), whose writings on “the human condition” are both eloquent and insightful. Particularly, her philosophizing on plurality, nativity, and mortality holds relevance when reflecting on the processes of theorizing, philosophizing, and criticizing. In the following paraphrase (cf. *ibid.*:10–11), I have replaced “human action” with “vital sociology,” and so forth:

Plurality is the condition of [vital sociology] because we are all the same, that is, [sociologists AND] humans, in such a way that nobody is ever the same as anyone else who ever lived, lives, or will live. [Like all other] activities and their corresponding conditions, [sociology is therefore] intimately connected with the most general condition of human existence: birth and death, nativity and mortality. [---] The new beginning inherent in birth can make itself felt in the world only because the newcomer possesses the capacity of beginning something anew, that is, [of taking an initiative towards something a bit different].

Now, this is hopefully the right moment to round off with some curiosities! Descartes, the innovator of the *method of doubt*, in his youth considered three dreams that he dreamt on the night of 10–11 November 1619 as divine inspiration for his philosophy. “[T]he sentiment experienced by Descartes that he was invested by God with the mission of constituting the body of the sciences and thus, as a consequence, to establish true wisdom” has been reconstructed through readings of the young Descartes’ own account of his dreams and their interpretation in “Olympica.”⁵ Of the manifold ques-

3 Cf. Thomas S. Kuhn’s idea of normal science as presented in his pioneering work *The structure of scientific revolutions* (1962). I would say that the crucial difference between ground-breaking thinking and normal thinking is that ground-breaking thinking is far more reflexive; clarification, elaboration, and justification, on the other hand, cannot be accomplished without a lot of reflexive thinking.

4 Cf. Hartmut Rosa’s (2018, 2019) idea of resonance as the opposite of alienation.

5 Descartes’ “Olympica” is discussed by Richard Kennington (1961); I quote his translation of Étienne Gilson in *Discours de la méthode, Texte et Commentaire* (Paris, 1925).

tions that might be raised but never highlighted, one crucial question is the following: *Was his very, very first idea of methodological skepticism discovered when dreaming?!* In that case, we better not stick to the result!! Anyhow, to me the great philosopher seems to have been a highly reflexive thinker.

Let's make sociology more open!

Let's recognize the importance of prescientific experience!

Let's follow prescientific impulse to think further and explore!

Let's establish and reestablish social phenomena through truly exploratory research and creative theorizing!

Let's do free-spirited sociology!

Only sometimes, it's a good thing to know what you are doing.

Anna Engstam

Doctoral student at the Department of Sociology, Lund University
Sandgatan 11, Box 114, 221 00 Lund
anna_helena.engstam@soc.lu.se

Acknowledgements

For invaluable encouragement and responses on earlier drafts, I am grateful to Carl-Göran Heidegren, Richard Swedberg, Mikael Carleheden, and Sven-Olov Wallenstein.

References

- Arendt, H. (1959) *The human condition: A study of the central dilemmas facing modern man*, New York: Anchor Books.
- Davis, M.S. (1971) "That's interesting! Towards a phenomenology of sociology and a sociology of phenomenology," *Philosophy of the Social Sciences*, 1 (2):309–344. <https://doi.org/10.1177/004839317100100211>
- Engstam, A. (2023) "Let's do free-spirited sociology!," *Global Dialogue*, 13 (2):24–25. <https://globaldialogue.isa-sociology.org/uploads/imgen/3388-v13i2-english.pdf>
- Heidegren, C-G & H. Lundberg (2018) "Vad är filosofisociologi?," 9–59 in Heidegren, C-G, H. Lundberg & K. Gustavsson (eds.), *Sverige och filosoferna: Svensk 1900-talsfilosofi i sociologisk belysning*, Lund: Studentlitteratur.
- Kennington, R. (1961) "Descartes' 'Olympica'," *Social Research*, 28 (2):171–204.
- Kuhn, T.S. (1962) *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Merton, R.K. (1987) "Three fragments from a sociologist's notebooks: establishing the phenomenon, specified ignorance, and strategic research materials," *Annual Review of Sociology*, 13:1–28.

- Rosa, H. (2018) "The Idea of Resonance as a Sociological Concept, Global Dialogue," 8(2):41–44. <https://globaldialogue.isa-sociology.org/uploads/imagen/1993-v8i2-english.pdf>
- Rosa, H. (2019) *Resonance: A sociology of our relationship to the world*. Cambridge: Polity Press.
- Swedberg, R. (2014) *The art of social theory*. Princeton: Princeton University Press.
- Swedberg, R. (2016) "Before theory comes theorizing or how to make social science more interesting," *British Journal of Sociology*, 67 (1):5–22. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12184>
- Swedberg, R. (2020) "Exploratory research," 17–41 in Elman, C., J. Gerring & J. Mahoney (eds.), *The production of knowledge: Enhancing progress in social science (Strategies for social inquiry)* Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108762519>
- Wallenstein, S-O & A. Bartonek (2021) "Introduction," 7–23 in *Critical Theory: Past, Present, Future*, Wallenstein, S-O & A. Bartonek (ed.). Huddinge: Södertörns högskola.

A curious sociology

IN THE FIRST sociology course I ever took, our first reading was *The sociological imagination*. Mills's (2000) writings on the differences between personal troubles and public issues, the influence of historical developments on individual experiences, and his overarching emphasis on thinking sociologically opened my eyes to a new way of seeing, understanding, and acting in the world. The sociological imagination Mills describes encourages us to question common-sense, to wonder why our societies look the way they do, and to imagine different lives, choices, and ideals. However, in his discussion of the sociological imagination, Mills (2000:5) presupposes that we (and our fellow citizens) are inherently curious, suggesting that "what [we] feel [we] need is a quality of mind that will help [us]... to achieve lucid summations of what is going on in the world and what may be happening within [ourselves]." At least for me, this was not necessarily something I felt as an 18-year-old in my second semester of university when I first encountered Mills. Yet, as we read and discussed Mills, Mead, Addams, Weber, Smith, and others, this feeling developed and grew. I became more curious, inspired to continue reading and learning sociology. Sociology helped me develop a better understanding of myself and the world around me at the same time as I found that sociology enabled me to choose amongst broader lines of actions, ideals, and life paths.

This text considers the role that sociology can (and should) play in helping us understand our world. I begin with this personal anecdote, on my experience of encountering sociology, because it (unsurprisingly) heavily influences my answer to the question of how I, as a young sociologist, view the role and future of sociology. Here, I will argue that we should understand sociology as a practice characterized by curiosity. I suggest that this could have at least two potential benefits. First, a sociology saturated with curiosity would be an inherently relevant sociology. Although I (and presumably, other readers of this journal) may read sociological texts, discuss sociological theory, and do sociological research on an (almost) daily basis, sociology lacks the cultural resonance of disciplines like economics and psychology in the newspapers, public debates, and broader discourses of our society. The reasons for this are too numerous to consider here, but I argue that one of these reasons is that we seldom present sociology as something anyone can do, or something that can be useful in everyday life. A curious sociology would be a sociology that offers not answers, dry facts, or abstract theories but instead would present sociology as an active practice that enables us to better integrate our experiences and understand the connections between different

people, locations, and events. Second, a curious sociology promotes increased democracy, freedom, and autonomy. Here, I make no claims that sociology or curiosity can truly combat structural oppressions, enforced through material, political, and legal power. However, I do suggest that the practice of sociology encourages us to seek new connections, attempt new tasks, and reconsider our values at the same time as it increases our interest in values, norms, and ideals initially foreign to us. Sociology, in this sense, implies experimentation—the trying out of new selves and the creation of new means and ends.

My conception of a curious sociology grows out of a particular understanding of the word sociology. Defining sociology is an inherently fraught exercise. Therefore, I wish to emphasize that I make no claim to a universal definition here, but instead merely offer some outlines of my own understanding. Sociology, for me, encompasses a manner of being, understanding, and acting in the world. It is an active, critical practice that involves both “an attempt to understand” (Berger 1963:4) and an acknowledgement that “to understand something is to acquire a way of doing something” (Crossley 2013:149). Sociology entails critically questioning the world around us as well as critically questioning ourselves, our taste and our actions. Sociology, in this sense, is therefore not solely something we do in our roles as researchers or teachers, but instead a habit [see e.g. James (1997)] that we can (and should) adopt in almost all social settings. Curiosity forms a part of this habit. I follow Dewey (1966) in viewing curiosity as the process through which we seek new connections to our experiences. Through curiosity, Dewey (1966:244) suggests that “our ordinary daily experiences cease to be things of the moment and [instead] gain enduring substance.” Like sociology, curiosity in this conception is active. Through this activity, our experiences become more significant, meaningful, and holistic.

Like all habits, the practice of sociology must be learned. Thus, when discussing the role of sociology, the obvious place to start is in the classroom. Teaching sociology implies finding new and better ways to incorporate and expand the interests our students arrive with, demonstrating that sociological theories are not merely abstract ideas but instead concrete tools. For example, when teaching on deviance and stigma, I have found it helpful to ask students to observe and consider events they attend like family dinners, parties, or university lectures and create lists of rules or norms that govern these settings. I argue that it is less important to have an encyclopedic knowledge of Goffman, Becker, and their influences and more important how their writings allow us to analyze how power works in these varied settings, through examining who can and cannot stigmatize in these settings or whether different individuals suffer the same consequences for similar behaviors. In immediately making sociological theories concrete, I suggest that (at least some) students become more curious about why the social situations they find themselves in appear as they do and begin to reconsider how their experiences in these seemingly strikingly different places can be connected. Similarly, it can help students to query whether the rules, habits, and norms that regulate these social settings are desirable, and if not, what alternatives may exist or be imagined. The point, then, is not necessarily that students can recite the writings or theories of

Durkheim, Collins, or Cohen (to remain with the criminological theme) but rather that they engage in the activity of questioning and wondering. Theories are, after all, merely tools we use to try to understand and explain the world around us. In focusing teaching on promoting the activity of sociology rather than the canon of sociology, I suggest that we may help our students to ask more questions, expand their horizons, and become more curious.

Similarly, if we consider sociology as a habit rather than profession, I suggest that we must take seriously Martin's (2022:39) claim that we often "do not carry out research to clarify issues about which we are unsure" and that we instead at times explore "questions...whose answers are so obvious that they are hardly worth asking." One does not have to agree with Martin's polemic stance on the current state of sociology to agree that research projects should start from a place of true doubt and curiosity. I suggest that one manner of ensuring that our research explores questions of both relevance and doubt would be to take the tenets of Dorothy Smith much more seriously than we often do. Departing from the experiences, problems, and questions of everyday life not only ensures that research remains rooted in concrete realities of actual subjects, but also enables us to pursue projects and questions that overlap between different spheres or fields of sociological research. Just as Mills famously argues that we should reject methodological fetishism, we should also reject theoretical or subfield fetishism. If we instead view sociology as a holistic activity, we can not only better connect the many varied and brilliant works of sociology that already exist, but also promote increased cooperation amongst different researchers, schools of thought, and even disciplines.

Sociology, understood as an activity rather than a field, could play a vital role in understanding, changing, and improving our societies. The problems which we tend to examine in sociological research—poverty, sexism, racism, climate change, etc.—are not problems that individuals will solve. These are problems that can only be solved collectively. We require new solutions and will need to experiment with new forms of social organization. The activity of sociology is vital for imagining these new social arrangements as well as in helping us see if they solve our current problems and what new problems they might create. Promoting sociology as a curious activity means finding new ways to reach out to broader audiences at the same time as it means encouraging more individuals to engage in the activity of sociology, questioning and experimenting with the social orders they desire. In this sense, I end where I started, in agreement with Mills that the habit of sociology remains an invaluable aid not only in understanding our social world, but in changing it.

Colm Flaherty

Postdoc at the Department of Social Sciences and Business, Roskilde University
Universitetsvej 1, 14.1, DK-4000, Roskilde
colmf@ruc.dk

References

- Berger, P. (1963) *Invitation to sociology: A humanistic perspective*. Anchor Books.
- Crossley, N. (2013) Habit and habitus, *Body & Society*, 19 (2–3):136–161.
- Dewey, J. (1966) *Democracy and Education*. Collier-Macmillan Canada.
- James, W. (1997) Habit. In L. Menand (Ed.) *Pragmatism: A reader* (pp. 60–69). Vintage Books.
- Martin, J.L. (2022) What sociologists should get out of pragmatism. In N. Gross, I. A. Reed, & C. Winship (Eds.) *The new pragmatist sociology* (pp. 33–59). Columbia University Press.
- Mills, C.W. (2000) *The sociological imagination*. Oxford University Press.

Humboldt i Sverige?

ATT VÄXLA MELLAN olika nätverk och domäner ger ofta nya insikter. Efter att verkat i en rad länder är min knappast banbrytande slutsats att akademiskt arbete i stort sett ser likadant ut var än man sig befinner: forskare läser och skriver, oftast mer eller mindre ensamma, även om det med tiden nog blivit vanligare att man skriver artiklar tillsammans, inte sällan med flera medförfattare.

Likväl är de institutionella skillnaderna mellan länder betydande, även om nog akademien uppfattas som trögrörlig inom varje enskilt land. Jag tänker inte främst på forskningens tröghet (Kuhn 1962), utan snarare på undervisningsorganiseringens konservatism. Jag menar att den svenska akademins undervisningskultur är trögrörlig på ett delvis skadligt sätt om man även framgent vill positionera svensk akademi i den vetenskapliga framkanten. Jag uppehåller mig här enbart vid sociologin, men inget av vad jag känner till och skriver om tycks vara begränsat till just denna disciplin.

Min grundtes är att i Sverige organiseras den sociologiska utbildningen så att forskning och undervisning på ett ytterst framgångsrikt sätt hålls isär. Det är närmast paradoxalt att detta har skett och fortfarande sker, inte minst i ljuset av att det diskuteras hur vi kan förena de i lag och förordningar fastslagna grunduppgifterna för universitet och högskolor: fri forskning och undervisning. Jag menar att den nuvarande organiseringen av universitetssystemet, vilken är ett delvis oavsiktligt samspel av olika organisatoriska beslut och kulturer, gör att studenter inskrivna i den högre utbildningen ej ges optimala förutsättningar att erhålla en högkvalitativ utbildning. Sociologi är en mycket starkt forskningsrelaterad disciplin och därför finns en stor potential att öka integrationen av forskning och utbildning inom just denna.

Skulle det inte vara både rimligt och möjligt att organisera den högre utbildningen och forskningen i den anda Wilhelm von Humboldt verkade, och frigöra forskare från rent undervisningsharvande och samtidigt erbjuder studenter kreativ potential att själva vara medkonstruktörer av sin framtida kunskapsbas? Humboldt förfäktade, utifrån en liberal och upplysningsorienterad position, universitetet som bildningsinstitutioner. Den högre utbildningen ska enligt honom kännetecknas av en nära koppling till forskningen, och man talar i Tyskland om forskningsuniversitet, vilka ytterst syftar till bildning snarare än utbildning till specifika yrken.

I denna text för jag fram en tanke om hur forskning och undervisning kan förenas. Mina egna försök att uppnå detta i Sverige har dock nära nog helt misslyckats. Jag försökte när jag var verksam i Stockholm och sedan i Uppsala att genomföra förändringar som skulle innebära mer valfrihet för studenter och undervisande personal.

Förklaringen till misslyckandet ligger på flera plan. Sociologiskt sett är det rimligast att fokusera på strukturella förklaringar, men även kulturella förklaringar spelar in. Individuella förklaringar spelar dock i detta fall en ringa roll, även om just mina egna tillkortakommanden inte uteslutande ska förklaras av struktur, kultur eller andra individer.

Att inte förena forskning och undervisning

Men vad innebär det egentligen att förena forskning och undervisning? Är det inte vad vi alla hela tiden gör när vi undervisar? Vi har ju alla forskat, åtminstone när vi skrev våra avhandlingar, och därtill är en stor del av oss som arbetar med undervisning aktiva forskare som publicerar artiklar och böcker. Är inte en grundkurs i sociologi per definition forskningsanknuten när den ges av en forskare? Räcker det inte med att vi ger några exempel från vår egen forskning eller den forskning som andra bedriver? I vart fall är det väl forskningsanknuten undervisning när vi integrerar några av de egna texterna som tillägg till kurslistan?

Det finns så klart grader av forskningsanknytning i undervisningen. I Humboldts anda bör forskningen vara fritt bestämd av forskaren (läraren), och studenterna ska vara fria att välja och komponera sin utbildning. Det humboldtskinspirerade tyska akademisystemet präglade den svenska akademien fram till 1940-talets början, men man inte säga att mycket av den mer konkreta friheten som professor och studenter tänktes ha finns kvar. När Segerstedt formellt började att undervisa i sociologi i Uppsala — redan tidigare gavs seminarier i sociologi, men då var förstås Segerstedt filosof — var frihetsgraden stor, då varken en tydlig förebild eller konkreta påbud om vad som skulle vara sociologi förelåg.

I Humboldts hemland Tyskland samt i Schweiz och Österrike är forskning och undervisning i många fall fortsatt nära förbundna. Även om det finns fördelar med lärostolssystemet i dessa länder, har det också tydliga problem och brister. Det saknas en institutionsstruktur och varje lärostol är i princip fri att bestämma vad och hur man undervisar så länge man som professor ”gör” sina lärosalstimmar, vilka med svenska mått mätt är relativt många för en professor. Med alltifrån en enstaka lärostol vid ett lärosäte till det dryga tjoget lärostolar inom den sociologiska fakulteten i Bielefeld får förstås studenterna en stor frihet att själva välja vilka teman de vill studera. Samtidigt leder detta till en splittrad bild. Koordinering mellan de i allt väsentligt autonoma lärostolarna blir svår och undervisningens progression kan hämmas. Den begränsade variationen inom metod och teori är onekligen svagheter, och till svagheter hör också den ofta bristande organiseringen av forskarutbildningen. Man kan inte direkt hävda att systemet i Tyskland är bättre som helhet än det som finns i andra länder. Men som student kan man likväl i hög grad forma sin utbildning och kurserna, vilket möjliggör en djup kunskap.

Det svenska systemet erbjuder ett paket av kurser med en tanke om progression för studenten genom tre till fyra nivåer av sociologi. Detta system tenderar att uppvisa en hög grad av tröghet. Kurser blir med tiden till institutioner; när de existerar ändras de

sällan, och om så endast på marginalen. Dessa kollektivt beslutade kurser och kurslistor tycks konserveras, medan lärare kommer och går. Beslutsordningen och kursernas inbördes samband gör ändringar svåra, och vi är många som inför en terminsstart blivit kontaktade av en studierektor och fått överta en kurs med anvisningar, kursplan, lokaler bokade etcetera.

I Sverige tycks dessutom tanken om en generell sociologiutbildning vara allmänt rådande. Det föreligger mig veterligen heller inga större skillnader mellan lärosätena i Sverige vad beträffar sociologiundervisningen. Om man ska se det som en styrka eller en svaghet lämnar jag utanför den vidare diskussionen, men det är likväl ett tecken på en stor trögrörlighet i systemet.

Bolognaprocessen har inte minskat problemet med en trögrörlig struktur, men jag ser inte heller att den processen primärt har att göra med beslutet att genomföra specifika anpassningar till denna process, vilket också skedde i olika grad och takt i Sverige. Vad som är viktigare när vi ska förklara de svenska kursernas trögrörlighet, till formen men kanske än mer till innehållet, är den väldigt tydliga incitamentsstruktur och kultur som gör att särskilt undervisningen till stor del bedrivs av inhyrd personal, lektorer och doktorander, vilket skiljer sig från situationen i Mellaneuropa.

Den svenska akademien är också uppbyggd kring att man som framgångsrik forskare kan klara sig från undervisning väldigt länge. Man kan börja som postdoc, bli biträdande lektor, sedan kanske lektor eller till och med professor utan att ha haft särskilt mycket undervisning. I stort sett är endast lektorstjänsterna undervisningstunga vid en internationell jämförelse. På lektorer utan forskning, inhyrd personal samt i viss mån doktorander lastas en stor del av undervisningen — inom dessa kategorier finns också den personal som generellt har minst forskningserfarenhet. Till skillnad från situationen i många andra länder minskas i Sverige professorers undervisning samtidigt som deras lönekostnad ökar. I ett system där även handledningstid och många administrativa uppdrag avräknas mot undervisningsskyldigheten krymper den faktiska undervisningstiden snabbt ihop, inte minst för de mest framgångsrika forskarna. Det finns även forskningsinstitut där forskare kan tillbringa många år med knappt någon undervisning alls. Som grädde på moset finns möjligheten att köpa sig fri genom att erhålla externa forskningsbidrag, som naturligt ges till dem som är goda forskare. Men konsekvensen är att den så kallade Matteuseffekten blir väldigt tydlig inom den svenska akademien. Enligt Matteus (13:12) berättar Jesus att den som har fått gåvan att ”känna himmelrikets hemligheter (...) han skall få, och det i överflöd, men den som inte har, från honom skall tas också det han har”. Forskningens resurser tillkommer alltså ett fåtal, medan merparten inget har. I stark korrelation med dessa strukturer finns en kultur om undervisningen somman försöker undvika i den utsträckning det är möjligt.

Denna organisatoriska struktur leder sammanfattningsvis till att de som undervisar mest tenderar att forska minst och omvänt. När man därtill beaktar kursstrukturen finner man att ”forskning” och ”undervisning” eventuellt kommer varandra nära i handledningen av framför allt doktorander och i viss mån i forskarutbildningskurser, även om denna nivå till stor del utgörs av generiska kurser.

Något tillspetsat kan man säga att svenska studenter huvudsakligen träffar mest

juniora forskare som undervisar på kurser som i vissa fall utvecklats av personer som redan gått i pension. Jag menar att detta inte leder studenterna till en riktigt konkurrenskraftig examen, inte gör att de kommer i kontakt med forskningen och att undervisningen inte utgör en möjlighet för forskare att utveckla sin forskning. Detta faktum kan inte ses som annat än ett svaghetstecken för ett ämne med en tydlig forskningsprofil och för en nation som satsar mycket på forskning och högre utbildning.

Att förena undervisning och forskning

Jag ska efter denna skissering av forskning och undervisning med tonvikt på ämnet sociologi försöka visa vad som skulle möjliggöra att undervisning och forskning förenades inom den svenska sociologin. Om detta uppnåddes, skulle det också uppstå en starkare profileringsmöjlighet och forskningsanknytning inom grundutbildningen.

Utan att fastna i detaljdiskussioner om praktisk genomförbarhet av dessa tankar vill jag ta upp vad forskningsanknytning egentligen avser: att forskare ska kunna undervisa om i princip vad de vill. Reell forskningsanknuten undervisning innebär att forskaren ges möjlighet att bedriva undervisning som med tydligt fokus behandlar den egna pågående eller avslutade forskningen. Denna variant har enligt min erfarenhet sällan eller ens någonsin skådats vid svenska sociologiinstitutioner. I vissa fall finns nu en tematisk överlappning mellan lärare och teman, där metodläraren nyttjar eller nyttjar samma eller liknande metoder som de som behandlas i undervisningen eller där den som forskar om någon aspekt om välfärdsstaten också undervisar i en kurs om välfärd. Men sällan är den egna forskningen direkt i fokus.

I den enklaste varianten bedrivs forskningsanknuten undervisning i relation till det egna forskningsresultatet, som typiskt är en del av den existerande forskningsfronten. Men man kan gå mycket längre om man önskar förena forskning och undervisning. Forskare bör kunna använda en kurs för att utveckla forskningen, till exempel genom att kursens fokus ligger på att utreda aspekter, att identifiera problem, att analysera och identifiera existerande kunskap genom litteraturstudier och förstudier tillsammans med studenterna, vilka kan delta mer eller mindre aktivt i den pågående forskningen. Det sistnämnda kan tyckas väl vagt, men för erfarna forskare är den initiala obestämbarheten och osäkerheten kring forskningsprojektet något som kan användas för att låta studenterna vara med i en reell forskningsprocess och inte bara undervisa dem om publicerade forskningsresultat. Detta förutsätter att de mest erfarna forskarna tar ansvar för undervisningen.

Den andra sidan av myntet är att studenter får större möjlighet att välja lärosäten, ämnen och kursen som motsvarar vad de önskar sig. Studenter har idealt sett ett val mellan flera olika parallella forskningsanknutna kurser. Den här skisserade liberala principen vad gäller högre utbildning gäller både forskare och studenter. I detta ligger en möjlighet till ökat engagemang, högre nivå och i slutändan en utbildning som ger studenterna mer djup och spets. Nackdelen är att man skulle behöva göra visst avkall på kunskapsbredd. Självfallet kan man välja att ha några gemensamma kurser som ger alla studenter en bas, till exempel grundläggande metod- och teorikurser.

Strukturella förändringar för integration av forskning och undervisning

Även om det jag föreslagit kan låta både spännande och attraktivt i många öron — vem vill inte undervisa om det man forskar om — måste det bära sig ekonomiskt, fungera pedagogiskt och vara administrativt möjligt. Systemet måste självfallet vara flexibelt, så att en forskare som erhållit forskningsmedel och anställt en doktorand eller en postdoc snabbt ska kunna ge en kurs som dels kan fylla syftet att föra projektet framåt, dels kan ge projektets deltagare — inklusive doktorander och postdocs — möjligheter att undervisa. Kurser kan ges en enstaka termin eller ett fåtal terminer och ska inte permanentas.

Varje person som varit i närheten en studierektors termins-, personal-, och timräkningsverktyg känner till de praktiska problem som lätt hopar sig när man försöker förändra även en sak som ter sig relativt marginell. Kurser ges för olika institutioner, studenter från olika program går på samma kurser, vilka inte sällan är fixerade tidsmässigt för att tillfredsställa olika intressen. Svårigheten att genomföra förändringar visar sig just i detta den sociologiska trögrörlighetens epicentrum.

Just denna trögrörlighet måste övervinnas, vilket kräver mod, uthållighet och en hel del arbete. Detta förslag kräver att den hittillsvarande tanken om en fast kursstruktur ges upp. Det är förstås ett stort projekt, men den tilltagande gymnasifieringen av den högre utbildningen har väl ändå nått vägs ände?

Förslaget innebär rent administrativt att man ger ett begränsat antal kurser i teori och metod för att säkerställa en viss grundkompetens, men i övrigt endast kurser som är direkt kopplade till forskning. Forskningskurser ger forskaren frihet att erbjuda kurser med ett visst antal timmar under en viss tid i stort sett som man önskar. För studenterna öppnas i och med detta en möjlighet att välja kurser utifrån de forskningsprofiler som lärosätet och enskilda forskare och forskargrupper erbjuder. En mycket tydligare profilering kan därmed ske i fråga om både institutioner och enskilda forskare och studenter. Självfallet finns risker med applådtävlingar och missriktad konkurrens mellan forskare när studenter väljer olika alternativ. En viss konkurrens skadar nog inte, men mycket kan koordineras. Undervisningen kan även delas upp enligt nuvarande principer med endast en kurs, dock helt forskningsinriktad, så att rivalitet lärare emellan helt undviks. Vid en sådan lösning skapas inte heller några ekonomiska risker eller högre kostnader än i dagens system.

Det är inte heller orimligt att öka undervisningsbördan för professorer, eftersom undervisningen i mycket högre grad kan integreras med den egna forskningen. Det är exempelvis möjligt att hålla explorativa kurser, där man sätter upp en del litteratur man själv vill läsa men som man ännu inte har bearbetat. Mindre empiriska undersökningar för att utreda olika möjligheter kan utföras av studenter och examina kan handla om att skriva korta sammanställningar av relevanta forskningsartiklar. Möjligheterna är stora för olika forskares intressen och behov, vilka kan tas till vara i god samklang med olika pedagogiska upplägg och intresseväckande aktiviteter som utmanar studenterna.

Fast anställd akademisk personal ges enligt förslaget möjlighet att bedriva

forskningsundervisning. Därtill skulle en av det svenska systemets särdrag kunna modifieras, nämligen friköpande från undervisning. I vissa länder får man ingen eller endast marginell undervisningsreduktion om man erhåller forskningsmedel, vilket förvisso är närmast paradoxalt; motiveringen är att medlen ska användas för att anställa juniora forskare. I Sverige skulle dock det omvända förhållandet behöva utvecklas: att forskningsmedel också förpliktigar till undervisning. En variant vore att medel från externa forskningsråd och finansieringskällor visserligen skulle medföra undervisningsreduktion, men med motkravet att 20–25 procent av den tid som friköps genom externa medel ska användas till undervisning på grundnivån i form av kurser som direkt knyter an till de finansierade forskarnas projekt. Därigenom skulle man säkerställa en direkt koppling mellan forskning och undervisning, även för den icke fast anställda personalen, och man skulle öka andelen forskningskompetenta lärare i undervisningen. En konsekvens skulle vara att det kunde bli svårare att hänga kvar i akademien som extern lärare som inte forskar, vilket dock inte kan ses som negativt. För studenterna blir det bara fler kurser att välja mellan och för en studierektor ytterligare resurser, och det är förstås inget problem att kunna erbjuda studenter parallella kurser.

Slutsats

Det finns mycket att lära av andra länders akademiska system, men man bör inte okritiskt importera dem rakt av. Det är dock inte svårt att ställa upp en hypotes: en lösning som innebär att man vänder sig bort från en centraliserad och går mot en mer decentraliserad modell ligger förvisso i linje med hur vetenskaplig kunskap genereras och etableras, men den kommer att möta organisatoriskt, kulturellt och även explicit intressestyrt motstånd. Sociologi, till skillnad mot de flesta discipliner, saknar en domän och det ger varje forskare en nära nog oändlig frihet att välja vad som bör beforskas. Denna frihetsgrad lämpar sig synnerligen väl för att erbjuda studenter ta del av den stora och vidomfattande kunskap som vi sociologer producerar. Den svenska sociologin föddes inte som ett led i en bildningstradition, snarare som en förlängd arm av staten definierade sociala ambitioner, men har onekligen blivit mer varierad och erbjuder idag ett smörgåsbord av olika inriktningar och teman som kan göras tillgänglig.

Patrik Aspers

Prof. Ordinarius, Universitat St. Gallen
Muller Friedbergstrasse 6/8, 9000 St. Gallen
Schweiz
Patrik.aspers@unisg.ch

Referens

Kuhn, T. (1962) *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: Chicago University Press.

Populism's four driving emotions, and how to cultivate emotions supporting democracy

An interview with Eva Illouz

WE ARE DELIGHTED to present this interview with world renowned sociologist Eva Illouz. She currently holds the position of Directrice d'Études at the École des Hautes Études en Sciences Sociales in Paris and is the Rose Isaac Chair in Sociology at the Hebrew University of Jerusalem. Her research focuses on the interlinkages between capitalism, emotions, gender, culture, love, sexuality, and freedom in the modern world. Notable among her works are: *Consuming the romantic utopia: love and the cultural contradictions of capitalism* (1997); *Cold intimacies: the making of emotional capitalism* (2007); *Why love hurts: a sociological explanation* (2012); *The end of love: a sociology of negative relations* (2019). (For an in-depth exploration of Illouz's intellectual trajectory, see Engdahl 2020).

In her book *The end of love: a sociology of negative relations* (2019), Illouz posits that modern sociology must reorient itself to comprehend the significant phenomena of 'negative relations', 'negative sociality' or non-binding interaction. Previously, modern sociology analyzed the formation of social bonds in terms of processes of institutionalization, culture, and norms. However, contemporary sociology must dedicate itself to understanding the non-formation of bonds, given the prevalence of fleeting relationships in our hyper-connected modernity. Examples of such 'negative' relationships include one-night stands, zipless fucks, hook-ups, friends with benefits, and cybersex. These short-lived relationships often entail minimal self-involvement and emotional attachment, as the sole aim of the actors is sexual gratification, driven by a form of autotelic hedonism (Illouz 2019:20). This non-bonding dynamic has reached a critical mass, reshaping not only our erotic lives but also our broader social existence as we strive to keep our options as open as possible. Eva boldly asserts that 'Contemporary relationships end, break, fade, evaporate, and follow a dynamic of positive and negative choice, which intertwines bonds and non-bonds.' (Illouz 2019:21). Dissolution and marketization are the names of the capitalist consumerist game of individuals freely pursuing their 'anomic desires' in this diagnosis. (For a comprehensive discussion of Illouz's book *The end of love*, see Poder 2020).

In her latest book – *The emotional life of populism: how fear, disgust, resentment, and*

love undermine democracy (2023) – Illouz delves into an analysis of how modern life is characterized by mobilization of normative populist ideologies and movements that pose a threat to modern democracy. She explores how and why political figures and governments garner support from individuals who are, in fact, the most adversely affected by populist policies that exacerbate social inequalities. Illouz unveils that populist politics thrive on a blend of fear, disgust, resentment, and love for one's country. The synergy of these four emotions, constantly present in the political arena, fuels the rise and persistence of populism.

This interview primarily centers around Illouz's latest book but also touches on the role of social media in propagating negative emotions, strategies for cultivating emotions such as fraternity and hope to sustain modern democracy, and the contemporary era marked by societal self-destruction and unprecedented catastrophes.

In this context, the interview with Illouz intersects with Hartmut Rosa's perspective, as featured in this special issue. Rosa contends that we are in a state of aggression, not resonance, with the world, with other humans, and even with ourselves. This war-like stance towards the world shapes individuals' emotional structures and lives, manifesting in aggressive emotions such as resentment and the desire for revenge. Both Rosa and Illouz identify these self-destructive emotions, including disgust, fear, resentment, and paternalist love, as expressions of the zeitgeist. However, Illouz provides the most comprehensive analysis of these self-destructive emotions—disgust, fear, resentment, (paternalist) love—and connects them to political populism.

Towards the end of the interview, Eva Illouz reflects on a fundamental question that has remained central to her sociological work: the nature of the modern subject, a question Foucault gave certain answers to. Answers that are not sufficient according to Illouz who differentiates herself from Foucault in several ways, as she explains in the interview.

The overarching theme of the interview revolves around the role of emotions in political and social life. While the analytical framework of four basic populist emotions is developed through a deep analysis of the Israeli case, it is suggested that this framework can be applied to populist tendencies worldwide. Furthermore, the interview asserts that sociology would be remiss to consider resentment solely relevant in understanding right-wing politics, as this emotion also plays a role in leftist woke policies. Lastly, the dynamics of populist emotions can be observed in more centrist policy positions. Moderate and democratic politicians have been observed to invoke populist emotions, such as fear and love, in various contexts, including the discourse on crime in Sweden (see Hermansson 2023), especially evident during the Covid-19 and Climate crises, which are also discussed in the interview.

***

Marcus: We have read your latest book with great interest. Why did you choose to explore the emotional life of populism?

Eva: From the beginning of my career, I have been trying to understand how economic transformations impact on emotional life. I have delved into the significant role that capitalism has played in shaping romantic love and practices, driven by the ideologies of individualism and consumerism. I have also maintained a keen interest in the role of culture in emotional life. Politics cannot be disentangled from cultural frames. Politics is a powerful way to institutionalize emotions. However, the motivation behind this book also stems from the changing landscape of democracies worldwide. Many nations around the world want to renegotiate the relationship between the majority and minority groups. Majorities no longer want to protect minorities. In part this is because democracies have become multi-cultural societies by conscious design or decision. In part this was because immigrants were a much-needed cheap workforce after World War II. So, I wrote this book about populist politics in Israel, long before the current government in Israel.

I also became fascinated by the salience of what Spinoza termed ‘sad passions’ in public life, the fact that sometimes, some groups may choose self-destruction if it means bringing down a despised group with them. Self-destruction has been a topic that has interested psychologists. It should interest sociologists as well. Why do some groups become entirely blind to their interests? We are destroying everything we have been fighting for the last two hundred years, liberty, equality, fraternity, a stable political system through economic prosperity for all. I find it urgent to understand why some groups prefer to destroy the society in which they live.

So, the book is an attempt to understand how populist leaders come to tell plausible stories which make such emotions as disgust, resentment, or fear operative in the public sphere. I take Israel as my case study, but even if Israel is, I think, paradigmatic of populism around the world, the emotional dynamic of populism needs to be studied empirically in every country. We need to understand political actors as emotional actors. They are mobilized by narratives which contain key emotional approaches to the world.

Poul: When you say emotional actor, would that suggest that people are becoming less reflexive, less using their rational capacities today?

Eva: In fact, quite the opposite. Emotions, rationality, and reflexivity develop together and are not opposed, although I subscribe to Daniel Kahneman’s distinction between system one (intuitive) and system two (analytical). I do think that cognitively we likely employ different modes of thinking and reacting to the world, whether we do this fast or slow. We are better at doing certain tasks with system one or system two. But I don’t view these two systems as entirely separate. Not at all. I think capitalist culture fosters both: a formal rational and instrumental thinking that is far more pervasive than in the past. Yet, consumer culture promotes an emotional, a sensuous

and hedonist approach to human agency. I am not introducing a novel perspective here. Daniel Bell and, to some extent, Max Weber, recognized this dynamic well. There are institutionalized systems of rationality and reflexivity, as well as institutionalized systems for the expression of emotions.

Take psychology or psychoanalysis, for instance; they represent institutionalizations of both systems. They serve as institutionalizations of reflexivity. On the other hand, psychology takes not only emotions very seriously, but compels individuals to do so as well. It necessitates naming and acknowledging emotions in one's consciousness and that of others involved in interactions. This creates a new social reality because social actors now increasingly negotiate around their subjective life, their emotions. So that's an example of how rational reflexivity and emotions coexist. Not only is psychology reflexive, but I would also say it is promoting an instrumental form of thinking. For example, it is a praxis that aims to make you better aware of your interests. So, in a way psychology teaches you to have a more utilitarian approach to emotions, that is, to experience more often pleasure and to pursue a pleasure which does not conflict with your self-interest. The same goes for politics. We have never witnessed such a sophisticated apparatus for instrumentally controlling the political process, and yet, we would have no trouble claiming this process is now imbued with many forms of irrationality and emotions.

Poul: [In your book] when you talk about love, is 'love' here used as a kind of synonym of loyalty? Or is there a finer distinction between this kind of love and then loyalty?

Eva: I refer to love for the nation and love for the leader not to the Christian Agape, the love of other people with an infinite charitable spirit. Machiavelli famously advised the prince to be both feared and loved. But he recognized you could probably not have the two at the same time. Of the two, fear is preferable. It's more politically efficient. But you must always be careful not to be too feared, because if you're too feared, then you become hated. And if you become hated, then you lose your grip on power. I think that in modern politics love is more expected than fear and loyalty is particularly acutely cultivated by leaders who, in Weberian terms, do not govern either by tradition or by rational authority. Trump is known for demanding a total loyalty to the point of fealty. Populist leaders create a kind of paternalistic relationship to their citizens and become figures people love. I think Donald Trump or Viktor Orbán are loved by many of their followers. For example, a part of the Israeli population used to call Bibi 'King of Israel'. For them he is a benevolent and loving King because he brings them self-respect and because he is spiteful of the people they hate. They also love these figures because they promise security and the restoration of an old social order in which white men were more powerful. There is a kind of restorative nostalgia in the love of populist leaders.

Poul: Is it a form of paternalistic love to love the person who can secure your comfort and safety?

Eva: Absolutely. The appeal of some populist leaders lies precisely in their ability to project an image of caring for individuals who feel invisible in society. It is imperative to grasp the significant role that love plays in populist politics. Many populist supporters harbor feelings of being overlooked, invisible, and humiliated by new moral codes they do not understand or agree with, sidelined by an economy which relies increasingly on information and knowledge. Many people do not want to share the resources of the welfare state with other groups, immigrants in particular, and when that feeling is labeled as racist, the humiliation turns into rage. They feel punished twice: First, by what they perceive as diminishing public resources, and second, for their opinions.

It is crucial to clarify, however, that the view that immigrants are depleting a nation's wealth is often inaccurate. Immigrants have made substantial contributions to the economies of prosperous nations, not to mention their demographic contributions. Despite these facts, many still feel invisible, and populists have effectively exploited this by offering a false sense of visibility and significance.

Trump or a Zemmour or a Wilders or a Farage tell people who feel humiliated: 'I see your pain. Our country is great, and our resources are limited. Why should we share them with others?' This is the heart of the power of populist leaders. The populist leader can then appear as the one who promises to bring back the country to a time where hierarchies were clearer. For me Trump's election was a major event in my intellectual life. Trump represented the exact inversion of all the values of American democracy – despite its history of colonialism, proxy wars, and brutal exploitation of African Americans. It took me a long time to understand that what his voters loved about him was precisely the fact that he was so outrageous, and that the outrageousness of Trump was a way for them to poke the eye of those who want to extend more rights for minorities. The more Trump was outrageous, the more he was perceived as a courageous knight with a shiny armor defending them. What we perceived as moral progress – they perceived as arrogance and delegitimation of their anxieties.

In the end, I think there are two political habituses which are now strongly opposed: one which is universalist, cosmopolitan, multi-culturalist and anti-racist; the other which wants to privilege the nation, the majority group and which thereby views our moral codes as foreign and imposed. Political opinions are no longer just opinions. They have become identities, or rather more than identities. They are now mega-identities. They take a great deal of space in the self-definition of people, on the right and on the left. Emotions feed into that process of construction of mega-political identities.

Poul: All people can feel somehow envious of others. Could the notion of 'democratic' resentment also extend to the realm of woke and left-wing identity politics?

Eva: It is interesting that you connected the two because, in my analysis, resentment is very much connected to the right side of the political landscape. I am aware that for Nietzsche resentment is the true motivation behind the demand for justice and equality. However, in the case of Israel, its trajectory takes on a more complex and

ambivalent character. Resentment was voiced by the under-class of Mizrahim (Jews of Arab countries) against the Ashkenazim (Jews of European origins). Mizrahim have been genuinely discriminated against, in a way that is rather extreme in comparison with discrimination in other democratic countries. They formulated their resentment by using the tropes of democracy, but they introduced an extreme right wing populist politics shrouded in religion. Now, returning to your question about whether we can also associate resentment with the identity politics of the woke left.

First and foremost, I would say resentment is the normal reaction to a meritocracy that has failed. It is worth recalling that meritocracy serves as the prevailing ideology in contemporary societies. Once the aristocracy collapsed and the division of societies into estates or castes ceased to be viable, defining all human beings as equals necessitated a justification for the allocation of resources. The solution that emerged was meritocracy. Now, if there is one thing we know for sure, is that meritocracy did not work. Everybody with eyes to see can observe that it is not the most talented, or the more virtuous, or the most hard-working people who have the most access to wealth and happiness. And not only did meritocracy not work, but it also works much less today than it used to work in the thirty years ago. That is certainly true in America where, for example, access to university and college has become extraordinarily and outrageously difficult for even the middle classes.

So, meritocracy has spectacularly failed for the working class and for the middle classes. If you follow the thesis of Daniel Markovitz's book, it has failed both for the working classes and for the elites, albeit for different reasons. The first because they have much less resources than expected and can no longer pursue paths of social mobility and the latter, due to their incessant work commitments, see their personal relationships erode from within. However, it's noteworthy that only the working class tends to react with resentment. Resentment is a legitimate response to the shortcomings of meritocracy and the exacerbation of inequality. Yet, under certain circumstances, it vitiates democracy from within. When directed towards experts, knowledge, or minorities who have experienced improved conditions, resentment assumes an anti-democratic character.

Secondly, Israel is a very interesting case because the Mizrahim - immigrants who came from North Africa - entered politics not through a universalist and emancipatory message but through religion, and religion and identity politics have provided a new way to articulate their resentment as religious actors who very much hold onto their identity. Their identity politics mimicked the identity politics of the left, to use Homi Bhabha's expression. It's a mimicry, but not of the colonizer as in Homi Bhabha. But a mimicry of the claim to equality promoted by the left, of the identitarian left. They used the language of victimhood, of rights, of denunciation of inequality, of oppression, not to promote a more just society but to gain new privileges, to sideline Arab minorities, to establish Jewish supremacy. They put forward a regressive political agenda. The party Shas, which represents this constituency, is a populist, xenophobic, racist party. But this party was never denounced by the regular left because it represented the downtrodden, as if being a victim gave you a kind of moral passport to go

everywhere you want to go. The woke left has failed in identifying early on that their strategy was a regressive one. The woke left should have been able to denounce this party, even if it represented a group which had been historically discriminated against. Being a victim does not exculpate you from being racist, xenophobic, anti-Arab and populist.

Victimized groups can legitimately enter the political arena if they offer an emancipatory and inclusive politics. That is, they should fight not only for themselves but for other groups as well. If they retreat into the borders of their group and identity, it is much easier to fall into a form of ‘wounded attachment’ – to use Wendy Brown’s words – which substitutes for political identity and becomes full of resentment and hatred. An example of a successful emancipatory politics was that of the civil rights movement in America led by Martin Luther King.

*Marcus: In your prior work, for instance in *Cold intimacies*, you explored the impact of social media on emotional life. What role does social media play in the emotional life of populism?*

Eva: Social media occupy an ambivalent position in our society. They offer a platform for individuals to express their thoughts and opinions freely. However, they also serve as channels for disseminating information. This dual role has led to a blurring of the lines between personal expression and factual information, eroding the concept of objectivity and the existence of verifiable facts as foundations for forming judgments and opinions.

Daniel Kahneman has this notion of ‘cognitive ease’ which I think is very important to understand what happens on social media. Cognitive ease refers to the speed with which you process information. There are all kinds of ways to make information easier to process. The quicker you process an information and the less likely you are to make the effort to check if it is accurate, coherent, plausible. I think the social media changes the cognitive environment into one in which you process things with a great deal of cognitive ease and are much less encouraged to, you know, to do what you do normally when you want to know something, for example gathering conflicting information, checking sources, making sense of something considering what we already know. Reasoning, which is essentially a sequence of cognitive operations, becomes a challenging endeavor in such an environment. In essence, social media engender an environment characterized by a high degree of cognitive ease, where the very notion of objective, verifiable facts often dissipate.

Moreover, social media encourage quick reactions because they thrive on what’s called ‘virality’. Virality refers to speed of circulation and volume of the people you can reach. Which messages get viral? There are studies that show that the contents that are most viral are the emotional contents. Another characteristic of virality is the notion of ‘contagion’, which I find an extremely interesting notion when you study emotions.

Poul: How can we understand the phenomenon of contagion?

Eva: I would suggest there are three models to understand how an emotion becomes contagious, as observed by individuals predating the era of social media by a century: Emile Durkheim, Gabriel Tarde, and Gustave Le Bon.

In Durkheim's view, we all feel the same thing in synchrony with a totem, a sacred symbol, to constitute a community. The symbol and the sacredness of the symbol is, in fact, a manifestation of the feelings that underlies social activities in the community. When a group attunes itself synchronously and engages symbolically with a sacred concept, everyone within that group experiences similar emotions at the same time. This is the case when half of the world is watching the Mondial for example. This model fit very well pre-cable TV, but it does not fit well with social media because social media are not synchronously attuned to the same reality.

Gabriel Tarde, who has been forgotten by the sociological canon, offered a model of social life based on imitation. It's a powerful model that has not received the attention it deserves in the social sciences except for Elihu Katz, a prominent communications scholar. In the last twenty years of his life, Katz delved into Tarde's ideas to explain how information spreads in society through mass media. For Tarde and Katz, the model of viruses could apply to social life, that is, an idea or an emotion could spread through more and more people through imitation. But Tarde lacked a robust theory explaining which contents or meanings people were more likely to imitate.

The third model is the one of Gustave Le Bon, who wrote a famous book we have come to despise because it was so full of nineteenth century anti-democratic prejudice, *The crowd: a study of the popular mind*. But he does speak about this phenomenon of crowds whereby the leader is able to operate a mental and emotional change in those who follow him by bringing them to a state where the normal defenses of civilization are down.

All three of these models presuppose the physical co-presence of people in the same space. None of them really explains how contagion happens when you are interacting with a video or an image. Nevertheless, they serve as useful frameworks to consider the importance of identifying a key, sacred meaning, acknowledging the resemblance to the spread of viruses, and recognizing the need for ordinary defenses to be lowered.

Marcus: Do you believe that certain emotions are promoted through social media?

Eva: I have not studied the topic, but I know there is research showing that social media contribute to the polarization of a public life because the messages that get more attention are the ones expressing negative emotions. Psychologist Jonathan Haidt and Tobias Rose-Stockwell argue that there may be something in our current media and technological environment which subtly encourages anger. If you constantly express anger in your private conversations, your friends will likely find you tiresome, but when there's an audience, the payoffs are different – and they argue rightly I think that outrage can boost your status. A study conducted by William Brady and fellow researchers at NYU analyzed the reach of half a million tweets and found that each

moral or emotional word used in a tweet increased its virality by an average of twenty percent. Another study by the Pew Research Center showed that posts exhibiting ‘indignant disagreement’ received nearly twice as much engagement, including likes and shares, as other types of content on Facebook.

However, it’s worth noting that it’s not only movements with moral claims that spread through social media. Quite possibly, social media may also foster an objectless mass anger, an anger with no clear aim, whose object is vague and inarticulate and is born out of contagion. This seems to have been the main characteristics of the riots which convulsed France this summer. Young people with no or little political claims put on fire and destroyed hundreds of public and private buildings throughout France. The initial trigger was the death of a young man at the hand of the police, and the context involved the lack of social integration of young immigrants. The anger quickly spread not because the rioters voice any clear moral claim but because anger became contagious, inflaming entire crowds through its sheer power of combustion.

Marcus: The notion of virality and cognitive ease on social media is intriguing when considering the emotional life of populism. At the same time, there are people using social media for other purposes, such as learning and self-education. How do you view these various forms of online activity?

Eva: Obviously, there are a variety of positive uses of social media. But researchers like Jonathan Haidt tend to hold the view that, overall, the effects are largely negative. For instance, one consistent finding seems to be that adolescents spend much less time with friends than before. They also worry much more about their physical appearance. Haidt goes as far as attributing an increase in suicide rates among adolescents to social media. But even if you do not take a psychological approach and try to understand the overall inscription of this technology in the social and cultural ecology of contemporary societies, I believe the overall effect tend to be negative. If you go back to Adorno and Horkheimer’s famous analysis of culture and capitalism, the blending of culture, economy and technology is completed. An app store, for instance, encompasses everything from books, movies, music, self-help, financial apps, dating apps. It has become a space where the entire world is monetized and technologized, transforming the nature of work, social interactions, wealth circulation, accumulation rates, sharing, and distribution within society. It weaves capitalist corporations and technologies effortlessly into our daily lives, introducing algorithmic logic in our choices. We have witnessed a profound transformation of sociality.

Marcus: Speaking of societal transformation. Do you believe that we experience unique times, and if so, in what ways?

Eva: The novelty of what we are living through is important to grasp. Many things are new in the current situation. Firstly, the extent to which societies have become multicultural challenges fundamental conceptions of culture, belonging, and even

groupness. We live simultaneously in nation-states and in global realities, those of climate change for example or those of international flows of populations. This juxtaposition redefines what constitutes a group.

Secondly, technology has never before played such a pivotal role in the formation and dissemination of knowledge and information. It represents a cognitive revolution as radical, if not more so, than the printing press. Information now circulates at unprecedented speeds, and the concept of information based on facts seems to have lost its relevance. Instead, what gets expressed are raw feelings. The internet serves as a vast platform to help circulate emotions, feelings, prejudice. The entities controlling this technology have become gigantic mammoths of a kind we have never seen before. Yet, we increasingly subscribe to an unprecedented form of morality which prohibits us from being racists or sexists. This creates extraordinary confrontation which is capitalized by social media because they thrive on virality and virality thrives on conflict. The power wielded by giants like Google or Amazon is unprecedented and it is not only economic, but also economic, cultural, and emotional.

The third aspect is the level of inequality. While inequality has always existed, it has reached an extent that is unparalleled. But it now exists under a regime of visibility, where the lives of the wealthy and powerful, or simply those above you, are constantly on display. When coupled with egalitarian ideals, this visibility makes inequality intolerable and highly explosive. Lastly, education plays a significant role in dividing social groups today. Half a century ago, there were bridges connecting working-class individuals to the educated. However, these bridges have vanished. The inequality in knowledge has generated an attack on what was, what still is the key groups and ideas of Enlightened modernity, namely knowledge and experts, and on the core values of the Enlightenment, such as knowledge and truth.

The divide between the educated and the uneducated is unprecedented. The educated are wealthier, eat differently, live longer, live in cities, are cosmopolitans. What sustains populism is the uneducated and their deep resentment, not so much towards wealth, but towards expertise. This is why figures like Trump embody what it means to be uneducated. Despite having attended a prestigious university, he acts in a manner that rejects the refined character of education. He acts in a vulgar way because this is the signifier of un-education. This rejection of knowledge became especially evident during the pandemic when Trump supporters refused to accept the vaccine. Incidentally, this is also why GOP voters died of the virus in much greater numbers.

Poul: You write about the role of dynamic religion in sustaining fraternal spirits and claim that churches and religious communities play an important role in this regard. If we should look forward, what can we do to cultivate emotions that facilitate a democratic society?

Eva: Which emotions should a good civil society encourage? I want to make a difference between me and Martha Nussbaum. In her book on political emotions, she puts forward this idea that love and compassion should play a central role in a democratic society. I don't think that love is a good candidate for democratic polity, at least not in

the way she presents it. I align with Hannah Arendt's view that love does not enable the faculty of judgement, that you cannot love and exercise justice. Instead, I think a better candidate for this is the third term of the French revolutionary motto: Liberté, Egalité, Fraternité. Fraternity represents the subtle emotion cultivated by universalist and inclusive institutions. Israel made me aware of this because it privileges one ethnic and religious community at the expense of universalism, consequently undermining the ability to foster fraternity, which, by its very nature, should extend to out-groups. This is why I am a staunch universalist.

There exists a critical left that perceives universalism as erasing particularity and culture. It views universalism as a kind of bulldozer-like worldview that flattens difference. I think it's the opposite. I believe that universalism, when put in practice, provides a framework in which diverse groups can engage with one another. It helps bring forth fraternity and fraternity for me is a subtle, almost imperceptible, emotion that enables us to perceive strangers not as enemies, but as somebody like you in his or her humanity. While this might sound very minimal and naive, I believe it holds significant value. There are political cultures which encourage enmity, in-groupness, while others encourage fraternity. Fraternity serves as a means to blur and shift the boundaries of in-groupness because we become aware of the shared humanity we possess with others.

For instance, in nineteen ninety, in the old Jewish cemetery of Carpentras, thirty-four Jewish tombs were profaned in a particularly gory way, which provoked an outcry in France. The French Minister of the Interior even flew to the site with a helicopter and denounced forcefully racism, antisemitism, and intolerance. Numerous public figures from across the political spectrum visited the site and reached out to the Jewish community. Mass demonstrations followed to protest racism and antisemitism. Perhaps most remarkable was the fact that it was the first time that a French President, François Mitterrand, participated in a demonstration. This participation, very unusual for an officiating President, was a forceful demonstration that human fraternity transcended partisan politics. Or consider the ways in which Jews and Muslims unite in Berlin to combat Islamophobia and antisemitism at the same time. It does not mean these two ideologies have the same history, but it means that two groups which are viewed as enemies can unite in their belief in a common humanity. These instances powerfully illustrate the concept of fraternity.

Poul: Eva, what are your thoughts on Nussbaum's recent ideas about hope as essential for democracy? In her book The monarchy of fear she emphasizes religion but also art, protest movements, and the Socratic spirit as practices we should engage to cultivate democracy sustaining hope? Are there not similarities to your ideas as you also write about the role of dynamic religion?

Eva: Hope has historically played a pivotal role in Christian faith, as articulated by figures like the apostle Paul. With the Enlightenment, hope underwent secularization. You remember that in his *Critique of pure reason*, Emmanuel Kant famously asked 'for

what may I hope?’¹ which he cast as one of the most fundamental questions of philosophy. ‘For what may I hope’ meant what can I rationally hope for? Hope was central to modern utopias, such as socialism and nationalism. It has been also at the cornerstone of the ideology of meritocracy: work hard and you will be rewarded. But hope is also a deeply ambivalent emotion. It possesses agency, imbues action with a forward-looking perspective and trust in the benevolence of the future. But it can also invite to a passive waiting for things to improve. I would not consider hope as a suitable candidate for sustaining democracy unless it naturally derives from genuine progress, equality, and fraternity. Hope is what feeds the industry of self-help culture, and it can become what Lauren Berlant called ‘cruel optimism’, an optimism persistently disappointed by reality but which we persist in holding and which makes us constantly strive.

Poul: Nationalism seems to be on the rise all over the world, which could pose challenges for the idea of fraternity. Do you perceive any forces that could potentially help us recognize our common humanity?

Eva: Well, you know, there was a moment like that in France when France won the soccer World cup in nineteen ninety eight. I don’t really follow sports, but I remember that there was this moment of great national fraternity. It didn’t last. But I think moments of fraternity are better than no moments at all. These moments can afterwards become reference points and they can break some kind of mental and emotional barrier in viewing people or groups we did not view as belonging to ours as belonging and representing France itself. This was both a nationalist and fraternal moment.

Marcus: That makes me think about the climate crisis debate, that has the potential to unite people from left to right. However, in today’s diverse reality, we see populists downplaying or even denying the climate crisis.

Eva: I didn’t write about it, but I think your example is completely on target because I think that the crux of populism lies in the extent to which people are willing to expand the boundaries of their group. That is why the notion of fraternity is central. Populists do not only feel threatened by minorities, but they also feel that the minority is dictating to them what that they should do, and what they are trying to do is reclaiming in-groupness. That means that I don’t have to be in solidarity with other groups; I must think of my own group first. And of course, the Covid-19 crisis highlighted these very different ways of thinking, as we found ourselves profoundly dependent on one another. We relied heavily on the working class, on immigrants working in essential roles like delivery, and on those whom society often overlooks on any given day.

For instance, In the United States, Trumpists were the ones who denied most forcefully this approach to the common good. They refused to wear masks, citing infringements on their freedom. In doing so, they rejected the basic moral principle of

---

1 Quoted in Halpin (2001)

protecting vulnerable others. So that underscores the importance of fraternity. There was a refusal rooted in the emotional, moral, political, and cognitive dimensions of in-groupness, preventing them from seeing the other as a partner in humanity.

In many ways, the Covid-19 crisis serve as a kind of preview to global disasters. I think this was the first glimpse of what a global catastrophe may look like. However, rallying everyone to acknowledge a global disaster and act in fraternity to address it remains a formidable challenge.

Poul: Maybe our era is the new age of global disasters?

Eva: Yes, I believe you are right. Disasters will pose the same question globally and at the national level: how much are we willing and able to extend our solidarity and fraternity to others?

But I am not a bleeding-heart leftist. Fraternity cannot be a one-way flow. What I mean by this is that I'm completely aware that there are nations like Russia or China who, similarly to Trumpists, may not prioritize global concerns like the fate of the world or climate change. I believe the question of how to handle world disasters becomes much more complicated because some nations remain profoundly trapped in the logic of war. For me, fraternity is not an ideal that should negate the recognition that some actors may exploit it manipulatively for their own interests. Fraternity is not an ideal for bleeding hearts; it's for those with open eyes.

Poul: In my view your zeitdiagnosis has similarities with Bauman's perspective. He also stressed the role of marketization, endless desire, freedom as consumer desire, pleasure principle as king of our contemporary lives. What is most distinctive of your zeitdiagnosis?

Eva: The central question in post-World War II philosophy revolves around the modern subject, and my work delves into this question. It was Foucault who more than anyone else put this question on the table. But I part company with Michel Foucault's in many fundamental ways. For him, modern subjectivity is formed through governmentality, that is, through institutional realms, such as the family, courts, hospitals, and prisons, along with techniques of control and population sciences like medicine and psychiatry. Processes like normalization and disciplining play a pivotal role in his perspective. Foucault's approach has generated a considerable amount of writing and research on techniques of 'subjectification', examining how modern subjects are made to develop cultural techniques to acquire and perform freedom and autonomy through self-knowledge.

However, my approach diverges from Foucault's in at least two significant ways. First, Foucault neglected the economy in his analysis because discursivity had to make a clean break with materialism and because the will to power through knowledge was altogether a different way of exerting power than through ordinary economic self-interests. For him, capitalism was yet another arena for the deployment of disciplining processes and techniques. Consequently, he underestimated the ways in which forms of knowledge and techniques of bio-power directly stem from and be directly instru-

mental to the market. Second, Foucault's method was overall rather uninterested in the self as the locus of desires, volition, and emotions. Viewing the self as a crisscrossing of signs and discourses, Foucault simply did not take seriously the volitional and hermetic character of the self and ignored what I would call its cultural and emotional architecture of the self. By ignoring the powerful logic of markets and corporations on the one hand and the cultural thickness of the self on the other, Foucault elided a vast and uncharted continent, that of capitalist subjectivity.

For the past twenty five years, my research agenda has roughly focused on the question of what capitalist subjectivity is – and mostly on how the emotional self was transformed because of the economization of social life. This question has become even more urgent since neoliberalism entails a very specific extension of the economy across all of society.

It's essential to acknowledge that the economic realm increasingly shapes other social spheres, compelling them and individuals acting in them to align with what I may roughly call the logic of capitalism. But such logic, it must be clear, is multifaceted. Capitalism contains multiple logics: the logic of commodification (transforming an ever increasing number of services and objects into commodities exchanged for money), the logic of marketing (figuring out which commodities to sell to whom and how), the logic of advertising (creating and focusing attention), the logic of branding (making commodities singular and personal), the logic of quantification (introducing metrics in order to make production and consumption more efficient), the logic of standardization (producing according to standards), and the logic of obsolescence and innovation (innovation based on destruction).

All these logics constitute different logics of capitalism – that is, different ways of thinking about subjects, objects, and relationships between them. Amid these multiple logics, one key aspect stands out and constitutes the crux of my analysis: the logic of emotionalization of the self. We are increasingly retreating within ourselves, becoming emotional actors for numerous economic entities such as advertisers, marketers, and the designers of the internet. The subject and her emotions have become the site from which and to which the economy flows. In other words, the self is the target of economic production and consumption and is the site for the performative enactment of capitalist ideologies, modes of thinking, acting, and feeling. It is not only knowledge and information that define contemporary capitalism, but the production of subjectivity centered on desire and emotions. The self itself – its interiority, emotionality, desires – has evolved into a hub to produce economic value. This entails moral ideals being articulated and benefits being generated. In that sense, we can no longer separate the intensification of *one's rapport a soi* and the ways in which the relationship of the self to itself produces economic flows and circulates within them. In my quest to understand capitalist subjectivity, this is precisely what I aim to explore: how subjectivity engenders economic value and vice versa how economic value shapes subjectivity. It is the profoundly self-constituting nature of economic subjectivity that is at the heart of capitalist subjectivity and constitutes the backbone of my work.

June 12, 2023

References

- Bell, D. (1976) *The cultural contradictions of capitalism*. New York: Basic Books.
- Berlant, L. (2011) *Cruel optimism*. London: Duke University Press
- Bhabha, H. (1994) *The location of culture*. London: Routledge.
- Brady, W. J., Wills, J. A., Jost, J. T., Tucker, J. A., & J. J. Van Bavel (2017) Emotion shapes the diffusion of moralized content in social networks, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 114 (28):7313–7318. <http://doi.org/10.1073/pnas.1618923114>
- Durkheim, E. (1915) *The elementary forms of religious life*. George Allen & Unwin Ltd.
- Engdahl, E. (2020) Capitalist society as an analysand: an interview with Eva Illouz, *Emotions and Society*, 2 (1):13–20. <http://doi.org/10.1332/204378920X15784918589019>
- Haidt, J. & T. Rose-Stockwell (2019) The dark psychology of social networks. Why it feels like everything is going haywire. *The Atlantic* (December).
- Halpin, D. (2001) The nature of hope and its significance for education, *British Journal of Educational Studies*, 49 (4):392–410. <http://doi.org/10.1111/1467-8527.t01-1-00184>
- Hermansson, K. (2023) Emotional expressions in the Swedish discourse on crime: A comparison of the 2018 Moderate and Social Democratic election campaigns, *Sociologisk Forskning*, 60 (1):33–55. <https://doi.org/10.37062/sf.60.24779>
- Illouz, E. (1997) *Consuming the romantic utopia: Love and the cultural contradictions of capitalism*. Berkeley: University of California Press.
- Illouz, E. (2007) *Cold intimacies: The making of emotional capitalism*. Oxford: Polity Press.
- Illouz, E. (2012) *Why love hurts: A sociological explanation*. Oxford: Polity Press.
- Illouz, E. (2019) *The end of love: A sociology of negative relations*. Oxford: Oxford University Press.
- Illouz, E. (2023) *The emotional life of populism: How fear, disgust, resentment, and love undermine democracy*. Oxford: Polity Press.
- Kahneman, D. (2011) *Thinking, fast and slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Le Bon, G. (1895) *The crowd: A study of the popular mind*. London: Transaction.
- Markovits, D. (2019) *The meritocracy trap: How America's foundational myth feeds inequality, dismantles the middle class, and devours the elite*. New York: Penguin Press.
- Nussbaum, M. (2015) *Political emotions. Why love matters for justice*. Cambridge: Harvard University Press.
- Nussbaum, M. (2018) *The monarchy of fear*. New York: Simon & Schuster.
- Pew Research Centre. (2017) Critical posts get more likes, comments, and shares than other posts. https://www.pewresearch.org/politics/2017/02/23/partisan-conflict-and-congressional-outreach/pdl-02-23-17_antipathy-new-00-02/
- Poder, P. (2022) The end of contemporary love life?, *Emotions and Society*, 5 (1):100–119. <http://doi.org/10.1332/263169021X16528868423539>
- Tarde, G. (1969) *On communication and social influence: Selected papers*. Chicago: University of Chicago Press.

Authors

Poul Poder is Associate Professor at the Department of Sociology, University of Copenhagen.

Øster Farimagsgade 5, 1353 København K. DK

pp@soc.ku.dk

Marcus Persson is Associate professor at the Institution of Behavioral Sciences, Linköping University.

Toward a resonant society

An interview with Hartmut Rosa

IN THIS INTERVIEW, the internationally renowned German sociologist Hartmut Rosa engages in a conversation about resonance, critical theory, politics, and sociology. As in the interview with Eva Illouz in this special issue, Rosa discusses populist politics and emotions, but he frames this discussion through his concept of resonance and its implications for politics and democracy.

The interview was made in connection with a public lecture Rosa held in Gothenburg in March 2023, titled *In search of the prime mover: Can there be a valid conception of social energy?* Questions were asked by Carl Cassegård and Karl Malmqvist, both sociologists from Gothenburg University, who introduce Rosa's work below, and Christian Ståhl, journal editor and sociologist from Linköping University.

Rosa is known above all for two works: *Beschleunigung: Die Veränderung der Zeitstrukturen in der Moderne* from 2005 (published in English as *Social acceleration: A new theory of modernity*, 2013), and *Resonanz: Eine Soziologie der Weltbeziehung* from 2016 (in English as *Resonance: A sociology of our relationship to the world*, 2019). Both are written in a relatively accessible style, testifying to the openness and readiness to engage in dialogue that he advocates. Theoretically as well, his thinking is characterized by openness. Continuities with older critical theory are evident in his thematization of alienation and his desire to bridge sociology and philosophy, but he is also happy to engage in dialogue with alternative currents of thought, such as Charles Taylor's moral philosophy or Bruno Latour's actor-network theory (e.g., Rosa *et al.* 2021). Like much of the critical theory developed in the wake of Jürgen Habermas and Axel Honneth, his focus is on diagnosing modernity rather than criticizing capitalism. Although he is more critical of modernity than these thinkers, he is also keen to distance himself from the negativity of early Frankfurt School thinkers such as Theodor Adorno. Through the concept of resonance, he seeks not only to overcome the narrow focus on language, recognition and the autonomy of the subject in recent critical theory but also to endow critical theory "with a *positive* concept that will allow it to move beyond critique" (Rosa 2019:444).

Acceleration, alienation, and resonance

As already suggested, the notion of *acceleration* is central to Rosa's diagnosis of modernity. The term "acceleration" does not simply refer to the sociologically common-place perception that modernity is characterized by ever-increasing speed, but more specifically to "an increase in quantity per unit of time" (Rosa 2013:65), a formulation that encompasses not only speed but also, *escalation* or *growth*. Following this general definition, Rosa points to three internal dynamics of acceleration in modernity. First, *technical acceleration* involves an increasing speed of production, transport, and communication. Second, the *acceleration of social change* involves an increasing pace of change in foundational social institutions of production and reproduction (e.g., labor and family relations). This increase results in a "contraction of the present," i.e., "a decrease of the length of time for which there prevail secure expectations regarding the stability of the circumstances of action" (ibid.:113, emphasis removed). Third, the *acceleration of the pace of life* involves, on the one hand, an objective increase in the number of action and experience episodes per unit of time, and, on the other hand, a subjective sense of time pressure brought about by a fear of missing out on valuable things or experiences as well as by a compulsion to adapt to incessant social change.

These internal dynamics of acceleration – which together form a mutually reinforcing circle – are, in turn, driven by a threefold set of external "motors:" an *economic* one, consisting of capitalism's quest for increasing profit through time savings; a *cultural* one, consisting of a promise of having one's life enriched by a ceaseless flow of new experiences and possibilities as well as of a corresponding fear of missing out on such experiences and possibilities; and a *socio-structural* one, consisting of a growing systemic complexity through functional differentiation, which means that an incessantly growing number of possibilities that cannot be handled simultaneously pressures systems to reduce complexity through "temporalization." Together, these external motors and the previously described internal dynamics of acceleration push late modernity into a condition that Rosa metaphorically refers to as a *frenetic standstill*, "a condition where *nothing remains the same but nothing essentially changes*" (ibid.:314). This is reflected in late modern politics, which tends to lose its orientation toward shaping society in a specific historical direction and, instead, becomes *situational* in the sense of merely *reacting* to situations as they emerge. It is also reflected on the level of personal identity, which becomes situational as late modern subjects strive to keep all promising possibilities open at each moment and, therefore, lose sight of long-term life plans.

As a consequence of the escalatory dynamics of social acceleration, Rosa argues in his more recent book on resonance, the modern project becomes one of "expanding humanity's share of the world" (Rosa 2019:310, emphasis removed). However, because this way of relating to the world is ultimately instrumental, it tends to give rise to alienation. Rosa defines *alienation* as a relationship to the world characterized by either indifference (muteness) or hostility (repulsion; ibid.:184). The concept of *resonance*, which Rosa defines as a mode of relation where both subject and world are able to

“speak with their own voice” yet at the same time remain responsive or receptive to each other’s voices (ibid.:174), should be understood in relation to alienation in this sense.

In defining resonance, Rosa has a taste for musical metaphors. Thus, he traces the word’s etymological roots to the Latin “re-sonare,” which means to *resound* (ibid.:165). Resonance can then be said to involve *mutually resounding* relationships, whereas alienated relationships are *mute*. As such, however, resonance should neither be confused with an *echo* (ibid.:167) nor be mistaken for *consonance* or *harmony* (ibid.:185), as all of these phenomena preclude that both subject and world speak with their own voices. Thus, resonant relationships allow for – indeed, require – difference, otherness, contradiction, and inaccessibility, all of which can be metaphorically described in terms of *dissonance* or *disharmony*. This means that while resonance and alienation are antithetical, they dialectically presuppose each other. At the same time, however, Rosa chiefly thinks of resonant experiences as *positive* experiences. Thus, while crying when watching a touching movie may be a resonant (and pleasant) experience to the extent that it attunes us to the world, sadness, fear, or anger *in and of themselves* are not experiences of resonance but of alienation, since they are essentially experiences of muteness, repulsion, or hostility – i.e., of being “out of tune” (ibid.: 169, emphasis removed). In this sense, according to Rosa (ibid.:447f), *negative* resonance is ultimately impossible.

While resonant relationships may be interpersonal, the concept of resonance differs from other comparable concepts (e.g., social responsivity; see Ståhl 2020) by also being applicable to human subjects’ relations to material objects or to non-human beings, as well as to subjects’ relations to totalities such as nature or history. Indeed, according to Rosa, human subjects are basically driven by a desire for resonance and a fear of alienation. In being so driven, however, they do not only strive to experience resonance in the moment. They also seek to establish stable resonant relationships to the world, or *axes of resonance*, which may be either horizontal (family, friendship, politics), diagonal (work, education, sports, consumption), or vertical (art, nature, history). Yet, as already suggested, the escalatory dynamics of modernity and the social conditions these dynamics bring about tend to block these attempts to build resonant relationships and, instead, to lead to alienated relationships. Thus, to Rosa, the concept of resonance functions as a positive yardstick against which our contemporary late modern situation may be critically evaluated.

Negative resonance, capitalism, democratic politics, and nature

In the interview, we address a few points where Rosa’s theory is disputed or, in our view, in need of clarification. The first concerns so-called negative resonance. As mentioned above, Rosa portrays resonance as positive and desirable, but is it not also possible for people to feel in tune with their environment in situations characterized by conflict, violence, or interactions where they inflict pain on each other? In such situations, their actions provoke a response from the outside world, which means that the latter is no longer fully mute. Rosa rejects the idea that such interactions are resonant.

Violence silences the other and creates fear that makes people close themselves to the other, thereby killing resonance (Rosa 2019:447f). At the same time, one may question whether all pain inhibits resonance. For example, Rosa himself seems to suggest that the longing for resonance can take the form of longing for pain, or even a longing for shocks and disasters (as when environmentalists long for “nature’s revenge” as a desperate countermeasure to the muteness that prevails in modern society’s relations to nature, *ibid.*:275). This suggests an openness to imagine at least certain types of violent relationships as resonant. Is it perhaps the subject’s receptivity and openness to transformative experiences that is decisive when judging whether a relationship is resonant, rather than the existence of violence or conflict *per se*?

A second contentious point concerns how resonance relates to capitalism. In his book on acceleration, Rosa points to capitalism as an important motor of acceleration, but in the book on resonance, capitalism largely recedes from view. Critical theorists have often described capitalist society as a reified second nature. One might wonder how Rosa’s examples of resonance relate to the overall muteness or alienation that characterizes such a second nature. Does not alienation in some measure persist even in resonant experiences such as going out into nature, partying with friends, or spending time with one’s family as long as there is a continued feeling of powerlessness regarding the overall structure of society? Do not these experiences get their luster (and perhaps also a compensatory function) precisely against the background of a society that otherwise kills resonance? Naturally one might imagine revolutionary moments – such as the Arab Spring perhaps – when the reified structures of society start to give way and respond to people’s actions. But Rosa devotes surprisingly little attention to such moments, perhaps because they are too marred by conflict and thus too close to negative resonance.

This leads over to a third potentially contentious point, which relates to resonance as a political concept. Rosa proposes a notion of democratic politics wherein democracy is neither reduced to the casting of votes nor understood merely in terms of rational deliberation among citizens, but rather conceived of “as a form of *music* or *song*” (*ibid.*:218). This is to say that Rosa understands democracy as a sphere of resonance, in which “subjects make themselves heard but also are touched and transformed by the ‘singing’ of others” (*ibid.*). In other words, democratic relationships should allow for subjects both to speak (or sing) with their own voice and to be receptive of the others’ voices. On the one hand, Rosa states clearly that democratic resonance does not preclude “resounding disagreement” (*ibid.*:219, emphasis removed) but presupposes it, since total resonance would amount to totalitarianism. On the other hand, however, Rosa apparently imagines certain limits with regard to what could count as resounding disagreement. Thus, he critically discusses a tendency toward political alienation in late modernity, in which “the voice of politics is more likely to be heard as either *laughter* or the desperate *shout of protest*” (*ibid.*:222). Describing protests such as those at Gezi Park in Istanbul in 2013 as manifestations of a repulsive political relationship where subjects do not feel their voices are heard, he argues that such actions (laughter and shouting) are “undemocratic or at least non-democratic forms of expression” (*ibid.*). Thus, Rosa appears skeptical of the uses of confrontation of anger in democratic politics since he

sees such actions and emotions as little more than manifestations of alienated muteness. This skepticism puts him somewhat at odds with other contemporary political thinkers, such as Jacques Rancière (1999), who emphasizes the centrality of confrontation in political subjectification, or Myisha Cherry (2021), who argues for certain types of anti-racist rage as a form of resistance against oppressive (and thus repulsive) systems.

A fourth point where Rosa is ambiguous concerns nature and environmental destruction. At first glance, his theory appears to dovetail eminently with environmentalist concerns through his embrace of a search for resonance in nature and his advocate of a post-growth society. Yet he is reluctant to acknowledge the fears of many environmentalists that humans are materially destroying the environment. The real environmental threat, he writes in his book on resonance, is not the destruction of nature through pollution or the exhaustion of resources, but the loss of resonance (Rosa 2019:42, 274). This is a rather startling contrast to the closing words of his book on acceleration, where he asks how the history of acceleration will unfold and answers that the “*most likely possibility*” is “the unbridled onward rush into an abyss” (Rosa 2013:322). Is this abyss merely a loss of resonance or does it also connote material, ecological destruction?

Social energy

Finally, a word might be said about how Rosa is expanding his theory today through his exploration of what he calls social energy, an energy that arises through social contacts and encounters. What is this energy and what resources does sociology have to theorize it? Through discussions of older concepts such as libido and *élan vital* as well as newer ones such as Randall Collins’s “emotional energy”, Rosa seeks to theorize a specifically social type of ability to “get things done” that is neither physical nor rooted in the individual psyche, but rather relational. The acceleration of our society, he points out, requires not only physical forms of energy, but also social energy. And just as in the case of fossil fuels, we can also suffer from energy crises in terms of social energy. Thus, the previously described constant acceleration, he suggests, risks leading to a “burned-out society”.

***

Karl: I wanted to begin with a rather broad question, considering your analysis of acceleration and its resulting frenetic standstill and alienation, along with the concept of resonance as a potential solution. Could you provide a general perspective on today’s political landscape, particularly in light of the rise of right-wing populism and conservatism? How can we make sense of this?

Hartmut: I do have an answer to that, or at least an idea. I claim that the different crises we are having, politically and societally, are connected. I claimed that the *Resonance* book was a sociology of our relationship to the world. It doesn’t sound as neat in

English as in German; I would say *Soziologie der Weltbeziehung*. The good thing about this description is that it doesn't have a subject. In English it's *our* relationship to the world, and you can always ask, who's the "we"? Apart from that, I claim that in modern society something is wrong in the way we are related to the world. We are moving *in* the world and moving *towards* the world, and this is the problem I tried to pinpoint with the word of *aggression*. We have taken a stance of aggression on three levels. It's at the macro level, as in the ecological crisis and the surrounding ecosystem; we're almost at war, right? You see it in the extractive industries, in pollution, the heating up of the atmosphere, and the extinction of species. On the meso level, on an intermediate level, we are in a state of aggression towards other human beings, particularly visible in the political crisis, and the crisis of democracy. When you look to the US, you see how republicans and liberals are almost at war with each other, and you have the same phenomenon in Brazil, and in England with Brexit. In Germany you could see it in conflicts between those for and against vaccination. The problem is not that we have different worldviews or opinions, but that the mode in which you approach the other is a mode of aggression. On the on the micro level, I claim that people are at war with themselves, and there is empirical data which seems to confirm what I call the burnout crisis. But there's also evidence which says that people feel discontent with the way they are: they don't feel at home in their own skins. So, we are in aggression with our bodies, with our psyches, with everything. It's the wrong way of being in the world, and this is how I would interpret the whole framework.

Karl: This situation of aggression connects to the argument you make in Resonance, where you introduce a musical concept of democracy. On the one hand, you suggest that democracy based on resonance, or a resonant democracy, needs to make room for resounding disagreement. But then on the other hand you seem rather skeptical about how disagreement is expressed today. Am I wrong?

Hartmut: No, disagreement is not a problem. Resonance is not dissonance, it's not the opposite of resonance. Dissonance is the opposite of consonance. And resonance is right in between. I believe that is important, you could not think of democracy as being in complete agreement or harmony. That's the danger of the resonance conception. It sounds like harmony, but that's not resonance at all. I use the concept of echo, where you only hear your own voice, it has nothing to do with neither resonance nor with democracy.

Karl: But where does disagreement end, and alienation or repulsion begin?

Hartmut: It's very hard to define it completely, but I don't think it's so difficult. In a dialogue, people might disagree strongly. For example, I have a friend, my best friend since my school days, and whenever we meet, we get into arguments about everything. About music, about which band is better, about soccer, or about politics. Sometimes we will yell at each other, and I would say, "no, you idiot, that's wrong!" You feel it

almost bodily. But we are still in resonance: I want to hear his voice, his opinions, and he is interested in mine. But where's the dividing line where this kind of disagreement turns into mere hostility? Where I just shout, "shut up", where I don't want to hear their voices and don't want to be affected by the others, and I have lost the hope of getting to them, intrinsically. It would be very interesting to do real social empirical research on this, because I think this is what has changed. There were always disagreements between different political opinions. But the idea was to listen and answer and argue. Now I find an overwhelming political culture and an increasing tendency to not want to listen, "I don't want to listen or speak to this idiot". You find it on both sides. I think this is the dividing line, that we don't want to be touched by what the others say.

Carl: I'm still wondering about the dividing line where you say that repulsion starts. For instance, there's the problem of time. You can have extremely unpleasant repulsive encounters, which later develop into some form of transformation once you start to process them mentally. I think that this can be connected to how you relate to historical incidents in politics, for instance, revolutions or very violent eruptions, which retrospectively seem to be very important and also have a legitimate place, for instance in creating the political culture, even though they were not experienced as resonance at the time. So how would you view that kind of episode?

Hartmut: A good question. Not all forms of social or political change are necessarily resonant. There are other forms of change, like a war which I would not describe as resonant. But afterwards there might be resonance; either new forms of resonance, starting with it, or even resonance to it. The French revolution might be an interesting case in point where it was first bewilderment and aggression, and then it becomes a strong center of resonance. I would agree with that description. But it is also a question of what you look at. You could say that even these kinds of revolutions do not come out of nowhere: they are a kind of collective resonance based on a conviction that something had to change or break. So, I would suggest a twofold answer. First, I would agree with you, there are moments, elements of conflict or aggression or revolution, which are not resonant in themselves, but which later on become points of resonance. In the arts, in philosophy, almost everything we do is related to the French revolution. Second, even the things which on the surface seem to be only conflict or violence can be resonant if you take a longer view of history, where even those epochal changes might resonate with each other.

Carl: Near the end of your book, you mention the problem of or the possibility of negative resonance. We were discussing this in terms of different emotions, for instance, the desire for revenge, and whether this can be seen as a kind of resonant experience. You write in the book that this is a difficult conceptual problem. It could be connected also to other emotions, for instance, in incidents of bullying. It seems that we create situations suffused by hostility and which also create reactions of fear and humiliation, which would presumably, from your perspective, mean the end of resonance. But at the same time there is an interaction

going on, where emotions shift, and there is one party that perhaps feels pleasure because of the pain that is being inflicted. There is an asymmetrical interchange or interplay here which we were thinking perhaps also could be a form of resonance.

Hartmut: No. No! As you say, I think this is a really interesting conceptual question, and I do have colleagues who think that there is both positive and negative resonance, and that indifference is alienation. If I simply don't react at all or if you're completely indifferent to me, then it's indifference. And then there can be positive forms of love or attraction, or negative forms of hatred, repulsion and so on. These two could then be called positive and negative resonance. I think that's a conceptual possibility, but that's not what I wanted to do, and that's not the way I do it, for a number of reasons. On the one hand I was really looking for the opposite. There are several ways in how I started to think of resonance. One is that I was looking for the opposite of alienation. Alienation is defined in philosophy, for example by Michael Theunissen or Rahel Jaeggi, as *Beziehung der Beziehungslosigkeit*, a relation without a true relation. So, I was asking myself, what then is a related relationship? A real relationship? And that's how I ended up with resonance. It's a *real* relationship, so to speak, a non-alienated form of relationship. And since I want to use alienation as a concept to criticize social conditions, obviously resonance has to serve as a kind of positive concept, or I could not use it as a concept to criticize society. On the other hand, it's an empirical question. What are people looking for? And don't I think people are looking for something they would experience as negative or qualify as negative. I think people are seeking resonant relationships. Sometimes you could ask someone coming out of a movie how they liked it, and they would say "it was a fantastic movie, I was crying all the time". This might seem very strange because crying is an expression of sadness, and therefore something negative. But the joy comes out of the resonance with the movie. So, I think resonance is always a positive experience, at least in my terms.

Karl: That brings me to the question about pain. If you become aware of a situation of injustice for instance, and you feel resentful, you may come to feel a different connection to yourself. Could that not sometimes be a resonant experience?

Hartmut: Resentment is a part of what I would call right-wing populist sentiments. They are living on resentment. It's the foreigners, it's the gays, it's, I don't know, the minorities. And I don't think this form of experience is something people experience as positive, not even among the followers. I always claim that you see it in the face, in the in the body shape, and you can hear it in the voice; it's not a positive experience. "I hate these people!" It might be a strong sentiment and it might do something to their psychological stability. But it's not a positive experience.

Karl: Certainly, it isn't. But in a situation when you come to experience injustice and experience indignation, I think that's a situation where the world speaks back to you, and it could even be a situation where you come to connect to yourself in a new way.

Hartmut: For me, the decisive point would be whether it leads to a closure in my relationship to the world or to an opening. If you live in a state of indifference, you feel like you're not seen, you're not heard, you don't make any difference, then repulsion or indignation is one step out of this form of alienation. I think this is one of the reasons for atrocities or hostilities where people are running amok, they make themselves heard. I'm faceless and voiceless in this world, so certainly it's one attempt to recreate resonant relationships. But I would not say it's a successful attempt. In the case of bullying, I think that's a confusion with the sense of self-efficacy: there are empirical studies which show that a sadistic person who is bullying or torturing you certainly feels self-efficacy. You shout and you cry when I want you to cry, right? But that's not a sense of resonance, because resonance is the voluntary response you get. If you enjoy bullying, you have lost or have never made the experience of where you speak not because I make you cry but because you want to answer me. You *want* to enter into this relationship, so I believe sadistic relationships are always dysfunctional or always a kind of pathological experience. A lot of those who has later on become intellectuals have been bullied in school. I have made the experience of a very hostile school environment. I discuss this in the book; in puberty you have to go through phases of intense alienation where I can no longer resonate with my friends, my teachers, or even with my own body. It's through periods and moments of alienation that you discover your own voice and your own frequency, and then you can enter into resonance again. But the mere experience of hatred or resentment or struggle, I don't think that is resonance. One interesting thing is boxing. I wrote in the book that you can only either resonate or compete with each other. And then people say, well, what about sports? And I'm pretty sure that in sports, the two antagonists can resonate with each other, even boxers, right? So, I think it's possible because underneath the competition lies the sense of play, there is this element of play in sports and play can be resonant.

Carl: This leads back to the desire for revenge. But we're going to ask specifically about the revenge of nature. We would like you to comment on what we sense is two different directions in your text. On the one hand, we have the ending of your book on acceleration, where you talk about the most likely outcome of the accelerating society as being the headlong rush into the abyss, which you exemplify with the ecological crisis. On the other hand, in the chapter on nature in Resonance, you discuss this longing for resonance, and you say that this can take the expression of longing for nature's revenge. At least in this chapter, you tend to be rather dismissive of this, and a bit suspicious, saying that this can lead to a form of, let's say, exaggerated or wrong diagnosis of what the true problem is. In connection with this you also say that the root of the environmental crisis is not that we destroy nature and use up the resources. It's that we might lose a resonant relationship with nature. So, placing myself in the position of a devil's advocate, one might read this

as a stance of saying that it's OK to devastate the environment as long as we can preserve a resonant relationship to it.

Hartmut: I would say that is impossible. I see what you're getting at, but my point is, if you want to solve the environmental crisis, which I do think is very important, we have to no longer think of nature as a resource. Not even as an object to preserve, but as a sphere of resonance. And as soon as you are in resonance with something, like nature, it automatically implies an ethics of sustainability, or I would even say care ethics. If you're in resonance with something or someone, you immediately want to protect it. Not in the paternalistic sense, because ecological action can be very paternalistic: "we have to preserve nature". Resonance implies a form of care ethics which wants to preserve the other *as* an other, and in itself. So, for me, if we recognize that we need nature as a sphere of resonance, and I particularly think that modern people need it, nature is the other which is in resonance with us. So, if you want to preserve it, then we have to – that's my hope – develop sustainable habits and routines. But currently I think we're in a state of "I would like to *use* nature, even destroy it, but I *should* not, it's a bad thing". If you love someone, you will not have this. If you're really in love with a person, you don't think "I would misuse it or abuse it, but I shouldn't". It's not moral. You're in love with it, you want to preserve it as the other. So, I think this stance would really help us. I think somehow modern people are aware of this. The whole idea of nature's revenge is the idea that nature has a voice and will speak back to us. It is an other that talks to us. But of course, revenge is not an expression of a resonant relationship, but of repulsion.

Carl: So, there is still a legitimate place then for the desire for nature to speak back, even though it would be realized in the form of something catastrophic?

Hartmut: Absolutely. Definitely, I would say so. There is a legitimate place, it's almost inevitable. What I would like to do is come up with a with a sounder relationship to the world where this would include a sense of nature as an independent reality speaking for itself, having a voice.

Carl: Our next question has to do with the kind of critical theory that you are developing, where resonance and alienation function as a yardstick for critique. In what sense can critical theory connect with these two concepts? Here, the relationship to nature can be relevant, where it's possible to imagine material processes that do not really register in people's conscious relation to nature. It can be about the exhaustion of resources, the diffusion of plastics, and so on. Would you say that critical theory has the resources to criticize those material kinds of processes that seem to be connected to this abyss which you warn about at the end of Social acceleration, but which perhaps aren't very closely connected to experiences of resonance or alienation?

Hartmut: I think I see what you mean, if alienation and resonance are human forms of experience, but there are forms of damage done environmentally which don't relate

to my experience. I just taught a class together with a younger colleague on care ethics. We've come to the insight that resonance is a disposition which includes attentiveness. As individuals, but also as societies, a resonant society is an attentive society. It's positionally resonant, which means that you hear the voices of those left out, of the animals you might harm, the oceans you might kill, the trees you might kill. Couldn't we be very resonant in Sweden and caring for each other, but not caring about people producing our T-shirts in Bangladesh, for example? I think it's impossible. If you say that you don't care about all those people in Bangladesh, then we have a dispositional closure which makes it impossible to be resonant also in Sweden. I've written an article called *The Listening Society*, I would hope that the listening society, which is a resonant society, is attentive and tries to find the damages done. And we have to enter human discourse and perception, otherwise you won't notice them. I don't know how to do it, but the critical theory I want to get at is developing, and for me, alienation is the critical concept. The critical theory which I grew into by Axel Honneth, Rainer Forst, and others, were focusing much more on justice, and for them exploitation is the main problem with alienation as a kind of side problem. Once we've overcome exploitation, we can deal with the experiential side. But for me it's the other way around. Exploitation is a very serious problem, or inequality and injustice, but I believe it's a consequence of a wrong form of being in the world and being with each other. Therefore, I think alienation is the core concept for a better world.

Christian: I'm interested in the political implications of what you just said. We are living in a society that is unequal, based on a capitalist system where you produce T-shirts in Bangladesh, and in our part of the world we have welfare state retrenchment which indicate that we don't live in a just society. So, the political implications of a resonant society, what would they be?

Hartmut: It has always been an old dream – I started as a communitarian, writing on Charles Taylor, and the idea then was always that when you have a village which is a resonant community, it is closed to the outside. But I don't think that's true, I think you will gradually develop a sense for the outside world. Even in a university, if you want to have a resonant culture, meaning that I care for the first term or the doctoral students, how they are, how they develop and how they interact with each other, then it becomes impossible not to care what's going on outside your door. If you walk through a city, in most cities in the world, you encounter homeless people who say, "please help me". And every time I say no and go away, you can almost *feel* the alienation, and you shut down: "I don't want you." And it's the same with the immigrants, they should stay away. It's their own problem, I have enough problems. Once you start to change and develop a culture of attentiveness, it doesn't even matter if it's at the university or in the city, you also start to care about what's going on at Europe's border. But right now, people say, "I know it's bad, but I really I have a lot of work to do". I think they're already dispositionally closed. But I think we could start at any point to redevelop and recreate our strength and resonant relationships. And that would have

consequences, in the long run, on how we deal with nature, how we deal with people in Bangladesh producing our clothes, or with people drowning in the Mediterranean Sea. I'm convinced about this. If you say, "I don't care about them", you can really see it in your eyes, in your hands, in your voice, how you close.

Carl: This relates to the possibility of resonance in today's political world. In Social acceleration, you end with a rather dark picture of the possibilities of the autonomy-oriented project of modernity. In that book you were saying that the forces of acceleration will tend to undermine the modern project once they pass a certain threshold. One of the things that's interesting with your book on resonance and with what you're saying now is that you seem to be indicating some form of possibility for democracy, even in a very accelerating form of society. At the same time, in the book on resonance, you're also saying that it's hard to point to stable conditions of resonance. They tend to be temporary and disappear quickly. So how would you see the chances of realizing a resonant form of democracy?

Hartmut: I think the reason why our political culture seems to become less resonant, particularly when it comes to immigrants, is a loss of self-efficacy. The main problem we have is a lack of trust. Resonance requires trust even in life, and nowadays we can see distrust growing everywhere. Even in breathing, I'm not sure that I can breathe, I might get killed by Covid, or I might kill you. And you see this in the way we deal with the environment, and immigration. People say that if you accept all these Muslim refugees, then we will have minarets instead of churches. I find this quite telling because it implies a lack of self-efficacy. If we believed in our churches, we wouldn't think that we would give them up. Or we would say, "oh, that could be great, we could have a combination of churches and minarets". We have an answer, we transform our society in an active sense, we can *do* something. But people have the feeling they can't do anything; if something enters us, it will kill us, right? So, it's clearly a lack of self-efficacy. The acceleration book ends quite pessimistically, and then the resonance book is quite optimistic: another world is possible! I draw the hope from my claim that resonance is not something which we have to *learn*. It's the primordial human way of relating to the world, so people *know* what it is. A lot of the frustration and the aggression I was talking about is a result of anger in our societies. I find this really amazing; people are always angry. Some people are angry because we don't gender enough in our language, and others are angry because we do it all the time; some people are angry because we don't do enough for the environment, and others are angry because we permanently talk about the environment. So, there's always anger. And I claim this is because we don't get what we hoped for or what we were promised from life. We do have a sense of what a resonant relationship is, and this is the compass that might help us out of the situation. And a crisis might not be the worst thing. The modern society is geared towards control, controlling the world. And right now, we experience on a large scale that this was a futile hope. We don't control nature; we can't even control the political world. Certainly, we don't control the financial markets, or the technological environment.

So, we have two things: we have a built-in sense of what a resonant life is, and we have a manifest sense that this is the wrong way of doing it. So, what we need is to put this sense of resonance into use for redesigning institutions. And I think we have ideas for this. Resonance is not stable; it is always temporary and at short intervals. But I distinguish *experiences* or moments of resonance from *dispositional* resonance. And I think institutions can be those that allow for or even enable or require resonant relationships. You can design institutions where resonance is a bad thing. If you take a cash desk at the supermarket or at the toll collect point at the highway, resonance is dysfunctional. If people are getting resonant with the person there, then all those queuing up will be very upset. But it is frustrating in the care industries, in the hospitals: the burnout rates are highest in the care industries and in education, and I think that's not by chance. Whenever you interact with people, you do have this double pressure. You see into a pair of eyes; you hear a voice: there is this call for resonance. But you have institutional requirements and a lot of them are economic. So, we have this double pressure of efficiency, speed and economic growth, and of resonance. We do have a sense of what it is to have a resonant form of school, a resonant form of hospital, or a resonant form of farm, because we can be resonant with animals and with nature. Even workers in a factory where they produce cars tell you they have a strong sense of what good work is, a good working environment, producing good cars if they produce cars. It has something to do with material resonance. So, I think we can use this idea of resonance to reform our institutions in times of crisis, and that leads to a lot of optimism.

Carl: I have one question which concerns critical theory. You relate a lot to the generation of Habermas and Honneth, but I'm wondering how you see the older generation? People like Adorno, Benjamin or Marcuse. Because reading them, I can sense that there are things there that seem to resonate with what you are writing. One could take, for instance, the concept of porosity in Benjamin, which is about giving and taking through porous borders, the mimetic impulses of Adorno, and so on. I think these are also ways of trying to express a form of non-alienated relationship to things which does not presume essentialism. And also, when it comes to the negative descriptions of society, there is for instance Benjamin's idea of a constant return of hell, which seem to have affinities with your idea of the frenetic standstill. So, how do you view this legacy of the first generation of critical theory, and is there anything useful there?

Hartmut: Oh, definitely. I see myself as taking up the intuitions and even the concepts of the earlier generation of critical theory. Actually, my way into critical theory was quite a detour. I was interested in Charles Taylor's thinking, and it was Axel Honneth who had introduced Taylor in Germany, so this is how I got into contact with Honneth, and through him I studied critical theory, and I also read Marcuse, Adorno, Fromm and Benjamin, and that spoke to me from a different angle. I still think Honneth and Habermas are important thinkers, I admire them to a huge extent. Habermas has as a kind of complete sociological theory, and Honneth's concept of

recognition has a lot to do with resonance. I always thought he's right that we strive for recognition, but there is something else. When I need to listen to music, it's not about recognition. Or when I want to be in touch with nature. So, at first, I tried to extend and reformulate the recognition concept, but then I realized... I share with the first generation of critical theorists this sense that something is fundamentally wrong about modernity. For me, the difference between the first generation and Honneth and Habermas is that for Honneth and Habermas, modernity is essentially right, but it has some flaws. While for Marcuse, Fromm and Adorno there was something essentially wrong about modernity, and I've taken that up, it's the same in my view. So, I think I'm more critical of contemporary society than Honneth or Habermas. But I also wanted to go back to alienation. For me, all of the thinkers you mentioned, Fromm, Benjamin, Marcuse, and Adorno, at least, have the intuition and have tried to formulate that our mode of existence is flawed, and that alienation might be an interesting term there. And I would even say that they have, and you hinted at that, a counter-vision of how it could be different. For Adorno, it's particularly the mimesis concept. For Marcuse, whom I like a lot, it's in *Eros and civilization*. He talks about a Promethean stance towards the world and wants to replace it through an erotic form of being in the world. This is very close to what I want to do, which I would call the resonant form. Walter Benjamin's porosity is another interesting contender, and his concept of aura is very interesting; also, the loss of experience, of true experience, which is a loss of encounter. So, I think what I did in the *Resonance* book was to try to spell out and to theoretically and conceptually capture what a mimetic, erotic, auratic form of being in the world could be. So, I think if I have to decide, I'm probably closer to the first generation than to the second.

Christian: But a little bit more optimistic?

Hartmut: Yeah. I think Marcuse at least at times was optimistic too, and I would say even Adorno. And in my own thinking it goes back and forth, but I think I'm driven by the hope that a better world is possible. Even my doctoral students blame me for that, or even try to bash me. I have one doctoral student who was in love with resonance theory. And then he turned completely around! He's now following Adorno and says resonance is itself a capitalist product. It's just the flip side of the bad. I think that's perfectly OK, that's how theory evolves. But I guess I'm a little more optimistic, yeah. Let me add one thing, because I think this is important. If you are just negative, like Adorno, I think this is politically reactionary. I see a lot of this in Germany, it's like a ban, you're not allowed to think of anything positive. So, if anyone makes a suggestion, let's go for unconditional basic income, or let's allow for more immigrants, they will immediately say, "no, no, no, that's a kind of appeasement, that's the wrong form of positivism". You always have to be negative. If you do that, you make sure that nothing will ever change, right? So, I think if you want to go for change you somehow have to come up with a vision of how it could be different.

Carl: What one can sense in Adorno that might be useful is an attempt to think what you should do when you have this mute environment which may prevent you from developing a resonant relationship. How then should you act? Even though you might want to have resonance...

Hartmut: ...you can't have it, yes. Yeah, I don't want to say we should just seek private resonance in a bad world. I do think, and there's the difference, for me, I'm not completely dominated by capitalist repression. This sense of resonance is psychologically built in. So that's really a difference. The modern subjects are not completely determined or produced by the wrong thing, so that's where a certain hope comes from. But, of course, the solution is not therefore to find your individual good life. I mean, you know, the famous quote by Adorno, there is *kein richtiges Leben im falschen* ("Wrong life cannot be lived rightly", Adorno 2005:39). I would agree with this but also, I hope for a collective search for a society which would allow for resonance.

Christian: This relates to the idea of protest, to organizing for a better world, and to conflict. We talked about revolution and whether it's possible to have a revolutionary uprising with a resonant foundation. How would this relate to your idea about democracy?

Hartmut: I don't know. Something in my theory, or maybe it's in my personality, I'm very hesitant to go for struggle and conflict and fighting. I somehow think that's not the right way. Even a lot of people on the left who want to go for... I think it's this closure, "I don't want to be in resonance, I just want to destroy." I was always against fighting. But now I would say that there are conditions, people in Chile have taught me that, they say they are so non-resonant that it might be OK to use violence or force for some time to create conditions where it becomes possible to enter into democratic resonant relationships. And it's probably true that we are in a world, particularly due to economic reasons, where true resonant democracies become very unlikely and where these forms of protest might be needed.

Christian: It seems to me when reading the Resonance book that there's a lot of relationships between your thinking and existential philosophy.

Hartmut: Yeah, that's a personal feature and has clearly also come out of philosophical traditions. And as I said, I did my PhD on Charles Taylor, with Axel Honneth who is a philosopher. So, existentialism and phenomenology are very important for me. I've just written a book on the sociology of heavy metal with the title *When monsters roar and angels sing* (Rosa 2023), and it says that the existential questions don't go away just because we know that we don't have good answers, right? So, if we can't give the answers philosophically or religiously or otherwise, then maybe music is a realm where we negotiate them. But we should not and cannot give up on them.

Karl: In your opinion, what is the current state of sociology and its future?

Hartmut: I think the situation of current sociology, almost on a global scale, is that there is a dividing line. There are those who think of sociology as similar to a natural science, which should operate on data. They're always repeating the mantra of "methodologically controlled research". And then there are those who think of sociology more as a part of the humanities. I would definitely go for the second one. I was strongly inspired by Charles Taylor, but you could also say Max Weber: man is a self-interpreting animal. And the self-interpretation is always to some extent practical, but it's also intellectual. So, philosophy, but nowadays also sociology, is the realm where we negotiate ourselves, where we try to interpret who we are and where we are going and where we are coming from. And if sociologists say well, that's no longer our business, we just collect data, then there will be other people coming from psychology or economy or history who will explain who we are as a society. And I think that would really be a pity. I think what a responsible sociology does today is trying to draw on all the resources we have from the data and the empirical investigations in order to come up with a suggestion for a self-interpretation. And therefore, I find that there's something which I now can explain which I couldn't explain for a long time. Whenever people asked what kind of knowledge I'm producing, I always felt that I'm not producing knowledge. I always thought that's wrong, and I still think so. I'm not producing knowledge. What I produce is a suggestion for self-interpretation. I give an account, I use Charles Taylor's term again here, and I try to give my best account. So, I tell people, colleagues, whoever wants to read it, that I think this is where we are, I think these are our problems, I think this is where we could go. And that is not the end, that's the beginning. Then you have to enter into dialogue with colleagues and with people from all over the world. And I must say that I try to personally do that. I talk to pupils, to students, but also to workers, even to homeless people, and ask, do you have a sense of resonance? Do you have a sense of alienation, and if not, what are the alternatives to it? So, we don't produce knowledge, but we are part of giving self-interpretations. And of course, if you are at the university, you have the luxury that you have all the data which you need, and if something is lacking, you can do an empirical investigation yourself. But the interpretation and the dialogue are essential for my understanding of sociology, and I hope that we will preserve it. The German situation is quite funny, where there are people like me, Andreas Reckwitz, Armin Nassei, Heinz Bude, or Steffen Mau. They publish books like mine, and the public reacts strongly to them. And many colleagues become pissed off, because they don't think it's science, that it's just like novels. What you see is that the public and society need these kinds of attempts, so I hope we will not lose this struggle.

Karl: Does this mean that sociology should become more public?

Hartmut: I think it could go public, but not in the sense of "we know it" and therefore we tell it. But we should have a voice. We should try to give an account of what's going on. I'm really an advocate of public sociology. But not just in the sense of the knowledge

I produce, the interpretations should be given back to society, but also the other way around. There is no one set of knowledge. The world and society look different from different places. If you're a worker or a homeless person or a sick person, a young person or old person, society is something different. And public sociology means you try to draw on all of these to produce accounts of society. So, it's public in two ways, it's a two-way relationship.

Carl: So, sociology should be part of society's self-reflection.

Hartmut: Yeah, of course. I think it's that anyway, right? And it would be stupid if society says that we can no longer afford to pay for this kind of enterprise.

Karl: What do you think is needed in order to be able to pursue this? Especially since we currently have a system which forces us to write articles that are incomprehensible and useless for the public.

Hartmut: I totally agree. Something has gone thoroughly wrong, and not just in sociology. At least in Germany, there's a lot of money in the in the university system. And politicians think you just have to give out money and then you will get good research, but that's completely wrong when they give it in competition, and let you compete for the money. I think a good system for doing research would be if researchers try to give their best account of society and then come to a question, and when they need money to do the research, they should get the money, or a chance to apply for it. But in general, it's the other way around: the government says, "here's a lot of money, who wants to have it?" And then colleagues get together and say, OK, we do totally different things, but how could we get that money up there? Then it's not the most interesting question but the smallest common denominator which defines the research question and that produces boring articles, boring consortiums. I was reading a master's thesis of someone quoting a Youtube video of Adorno, who was saying that we're raising sociologists who are very good in theoretical abstractions and methodological approaches, but incapable of sparking any interesting ideas, or even questions. I think we have almost lost the capacity to come up with really exciting questions. And that's a little frightening.

*Christian: It sounds a little bit like the reasoning by C. Wright Mills in *The sociological imagination*.*

Hartmut: That's right, and that was quite some time ago, right?

Karl: This relates to where you want to go next with your work. You mentioned the concept of social energy, could say something about this direction of thought?

Hartmut: It's something I'm exploring. For me, public sociology means I also like to develop my ideas not just in my closed room. I'm not sure that I will really turn this into my next book. I have tried to collect material which is in between the idea of social energy and the idea of medio-passivity. Referring to what we just discussed about lacking interesting questions; for me, this is a symptom of a society running out of energy, or out of social energy. And it relates to burnout syndromes, right? There might even be something like a collective burnout. Where are the visions which inspire people, which give steam to social transformations, even revolutionary steam, where does it come from? From where do social movements take their power? But also for societies as such, I really believe we have an energy problem. When someone suffers from burnout he will tell you "I had invested so much energy but nothing came back". I think that's true for us on the individual level, and on a collective level. We use up more and more coal and oil, and somehow it seems like nothing is coming back. Not enough is coming back. I want to think of what this kind of energy is. We probably have a misconception that it's *my* energy that I have to invest, while there seems to be something like a *circulating* social energy, in the sense of Stephen Greenblatt. I even have the hope to overcome eurocentrism with this, because I think in Chinese thinking, in Japanese thinking, in Indian thinking, and with the Greeks, you have concepts of *energeia* or *dynamis*, or even in theology, *pneuma*. It's not something we have to produce, but it's something circulating. So, I want to go a bit in that direction to come up with something maybe truly revolutionary.

Christian: What's on your bedside table right now? What are you reading?

Hartmut: I read a lot of novels, not always sophisticated novels, contemporary novels of all sorts. I think I get energy from those rather than from academic literature.

Literature mentioned or quoted

- Adorno, T. W. (2005[1951]) *Minima moralia: Reflections from damaged life*. London: Verso.
- Jaeggi, R. (2014[2005]) *Alienation*. New York: Columbia University Press.
- Marcuse, H. (1955) *Eros and civilization: A philosophical inquiry into Freud*. New York: Vintage.
- Mills, C. W. (1959) *The sociological imagination*. New York: Evergreen books.
- Rosa, H. (2013[2005]) *Social acceleration: A new theory of modernity*. New York: Columbia University Press.
- Rosa, H. (2019) “La société de l’écoute. La réceptivité comme essence du bien commun”. *Revue du MAUSS*, 53(1), 361-395. <https://doi.org/10.3917/rdm.053.0361>
- Rosa, H. (2019[2016]) *Resonance: A sociology of our relationship to the world*. Cambridge: Polity Press.
- Rosa, H. & C. Henning & A. Bueno (eds.) (2021) *Critical theory and new materialisms*, London: Routledge.
- Rosa, H. (2023) *When monsters roar and angels sing: Eine kleine Soziologie des Heavy Metal*. Stuttgart: Kohlhammer.
- Cherry, M. (2021) *The case for rage: Why anger is essential to anti-racist struggle*, New York: Oxford University Press.
- Rancière, J. (1999) *Disagreement: politics and philosophy*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ståhl, C. (2020) “En stum värld? Om resonans, social responsivitet och utbrändhet”, *Sociologisk Forskning* 57 (3-4):227–247. <https://doi.org/10.37062/sf.57.21831>

Author presentations

Karl Malmqvist (corresponding author), lecturer and researcher in sociology, University of Gothenburg, Department of Sociology and Work Science, Box 720, 405 30, Gothenburg, Sweden.
karl.malmqvist@socav.gu.se

Carl Cassegård, professor of sociology, University of Gothenburg.

Christian Ståhl, professor of sociology, Linköping University.

Recensioner

Elton Chan. *The Last Urban Frontier. Commodification of Public Space and the Right to the City in Insurgent Hong Kong.* Lund University, 2023. PhD Thesis.

This book is a doctoral dissertation, including a *Kappa* and four papers that are either already published or in the process of being published soon. In methodological terms, the author conducted a multi-sited and multi-scalar ethnography. This was combined with the analysis of 70 documents, 11 in-depth interviews, informal conversations with different stakeholders, and the review of 100 online posts and 30 hours of live stream video footage. As the title of the thesis indicates, this research encompasses both the commodification and the political use of public spaces in Hong Kong. The notion of ‘the last frontier’, in particular, intends to emphasise that capital expansion is not limited to the redevelopment and gentrification of inner cities, but can also incorporate the design and renovation of public spaces. Neoliberal urbanism has thus increasingly made public spaces subject to profit-making goals, usually due to the real estate developments surrounding them.

Chan also aims to highlight the singular position of Hong Kong as a geopolitical frontier based on its past colonial character ruled by the British empire first, and the increasing control that China is exerting over this city/Special Administrative Region since 1997. The recent protest movements in Hong Kong, especially in 2014 (Umbrella Movement) and 2019 (anti-ELAB/extradition reform), made the city and its pro-democracy camp an outstanding symbol of the resistance against China’s authoritarian rule. Eventually, the repression and crackdown of these movements was also followed by the annihilation of the rule of law, the freedoms of press and expression, and voting rights, among other measures enacted by the National Security Law in 2020.

A key sociological aspect of this dissertation is its aim of investigating the features of public spaces such as inclusivity, accessibility, and publicness, in relation to broader political and economic phenomena. Hence, everyday life uses of public spaces are linked to broader and global dynamics of neoliberal urbanism.

First, the portrait of the historical trajectory of this territory to become a global financial city is accurate. It pays attention to significant events such as its major destination for Chinese migrants after 1949, the origins of the public housing programme following the 1953 fire in the Shek Kip Mei squatting settlement, the rise of industrialisation coupled with satellite and New Towns in the 1960s and 1970s, and the

city's interface role once mainland China was open to the global market since the late 1970s. As a global city, both before and after its handover to China in 1997, Hong Kong is characterised by a pioneering neoliberal approach in which the government widely favours a free-market economy with very low corporate tax rates and a meagre public spending in social welfare. This has led to extremely high social inequality as attested by the 0.473 Gini index in 2016 (p.30), which indicates ingrained wealth and income disparities.

In terms of the urban planning systems, "virtually all land in Hong Kong is leasehold and owned by the government" (p.33) so land developers and managers must apply for the renewal of the leases once they have expired. As a consequence, "revenue from land 'sales' and lease extensions constitutes one of the main sources of income and a large proportion of the fiscal revenue of the Hong Kong government" (p.33). These operations include land reclamations, redevelopment of derelict areas, and various mega-projects launched over the last decades. The planning process is essentially top-down despite certain participatory mechanisms recently implemented in a superficial manner. In this context, public spaces (apart from the forests and parks that cover almost 70 per cent of the territory) are scarce, increasingly privatised, and commercialised. Among them, Chan situates shopping malls due to their ambiguous status in Hong Kong once they have proliferated in the new towns, intimately linked to residential buildings and transport stations, or replacing large sections of the city core.

The author suggests a theory on public spaces according to the assumption that they are both sites "for social interaction and leisure" and for "political struggles and expression" (p.43). Beyond the features of inclusivity, accessibility, and publicness, which are usually noted by political philosophers, Chan interrogates the consequences of neoliberal urbanism in public spaces. These are mainly identified as privatisation, commercialisation, and securitisation. However, while following research done in the notorious case of the High Line development in New York, Chan stresses that the commodification of public spaces entails distinct dimensions that the above mentioned. In particular, the traditional approach to public spaces invites sociologists to analyse who owns, who uses, who manages, and who pays for the creation, maintenance, and redevelopment of public spaces. With the full-fledge expansion of urban neoliberalism, public-private partnerships, privately-owned public spaces, and their development mainly according to the interests of capitalist firms in the same area, have been commonplace. According to the literature, the consequences of these policies are: The homogenisation of public spaces, the restriction of access to homeless and other undesirable social groups, the limitation of political activities, the promotion of commercial and consumerist uses, the increase of public and private surveillance, and defensive designs that prevent social gatherings (p.50-52). Following the paradigmatic case, the High Line *effect* in New York, Chan defines the commodification of public space as a process of shaping it driven by the promotion of real estate business and speculation in the surrounding area. Both the government and private actors become involved in the commodified social production of urban public spaces.

Chan also follows an urban political economy approach by which urbanisation

processes are seen as a ‘secondary circuit’ of capital circulation coupled with a ‘growth machine’ by which a coalition of state and private elites promote urban development at the expense of the general interest. Hence, commodification mainly means the domination of exchange value over the use value of land, so that capital accumulation is fostered. This rationale concludes with Lefebvre’s notions of ‘everyday life’ and ‘the right to the city’ to capture the emancipatory potential of the working-class when appropriating and participating in the production of urban spaces, giving meaning to them and enjoying its use, while resisting the alienation and marginalisation that its capitalist production entails. Given the difficulties to trade land and to yield monopoly rents from land uses such as public spaces, their exchange value “largely lies in its ability to attract investments and raise nearby land values and real estate prices” (p.111). Consequently, Chan contends that the commodification of public space consists of the process than ends up with the domination of exchange value over use values, especially in the surrounding area of the public spaces.

This study relies on various empirical case-studies: 1) The regeneration of three waterfront public spaces across the Kowloon territory of Hong Kong, with different forms of ownership, management, planning and design, but all resulting in commodification and “a similar decline in inclusivity, accessibility and publicness of the public space” (p.154); 2) The street occupations of the Umbrella Movement during the 2014 protests as an example of the opposite, i.e. participation, porosity, and prefigurative democratic organisation; 3) The anti-ELAB protests in shopping malls, following the guerrilla-style strategy that the pro-democracy movement took in 2019, were not originally planned, but, to some extent, these protests were tolerated in most cases and activists had a sense of relative safety inside the malls.

These examined cases show that the Chinese central government is interested in the full integration of Hong Kong in its model of one-party rule and state-led capitalist development, with its supposed benefits of political stability and national security at the core of the regime. This applies to both the commodification of public spaces where capitalist firms do not represent any challenge to the existing political regime, and where dissenting bottom-up politics in public spaces is largely banned. Chan thus argues that both processes reinforce each other. Nevertheless, the temporary appropriation of shopping malls by pro-democracy protesters and the tent camp occupying a central highway during the Umbrella Movement are examples of the cracks in the prevailing regime, which opened up possibilities for grassroots practices of the right to the city.

In sum, this research is a refreshing and critical approach to the understanding of urban public spaces, and especially their implications for social justice. The study could have included more contextual background and assessment of prior research in relation to other urban struggles in Hong Kong because, in my opinion, there are many other urban frontiers for the expansion of capital (transport, tourism, housing, water, etc.) equally concerning. A sociological approach to public spaces should also be sharper when it comes to distinguish their social representations from the actual social practices shaping them. Moreover, Chan does a good job by interpreting different

scales of the political and economic production of public spaces in Hong Kong, but all the inhabiting social groups and class contradictions at play can yet deserve further investigation. Finally, public spaces may be the targets of commodification but, in my reading, are even more powerful as tools for the gentrification of the surrounding areas, which is a key, but sometimes implicit, argument of Chan's thesis.

Miguel A. Martínez

Professor at the Institute for Housing and Urban Research
Uppsala University

Kohei Saito. *Marx in the Anthropocene: Towards the idea of degrowth communism*. Cambridge University Press, 2023.

Den japanske filosofen Kohei Saito har på senare år rönt stor uppmärksamhet. 2018 mottog han det prestigefyllda Deutscher Memorial Prize för sin bok *Karl Marx's eco-socialism* (2017), och hans andra bok, skriven på japanska, *Capital in the anthropocene* (2020) har sålt i över en halv miljon exemplar i Japan.

I Saitos senaste bok, *Marx in the Anthropocene*, som bygger på den japanska boken från 2020, ställer han sig frågan hur Marx kan användas för att förstå den samtida miljökrisen. Saitos syfte med boken är att visa hur en lösning kan bestå i att kombinera det gröna (ekologiska) med det röda (kommunistiska). Hans tillvägagångssätt är en närläsning av företrädesvis Marx anteckningsböcker och brev mellan 1868, året efter det att första bandet av *Kapitalet* utgavs, och fram till hans död 1883. Saito menar att Marx i dessa senare texter kom att fokusera på naturvetenskaplig forskning och produktionens organisering i samhällen bortom Västeuropa. Mot denna bakgrund argumenterar Saito för att Marx kan förstås som en ”nedväxtkommunist” (*degrowth communist*).

Boken är indelad i sju kapitel. I det första ligger fokus på Marx beskrivning av människans metabolism med naturen. Det mänskliga arbetet utgör kärnan i metabolismen, som i sin tur utgör den förmedlande länken mellan människa och natur. Även om arbetet förändrar naturen, måste människan förhålla sig till naturens grundläggande lagar och premisser, till exempel det faktum att resurser är ändliga och kan uttömmas. Naturen används i kapitalismen som ett sätt att skapa värde, men då naturen har gränser och värdetillväxten i kapitalismen inte kan ha det uppstår en ”metabolisk reva”.

I det andra kapitlet undersöker Saito skillnaden mellan Marx och Engels syn på naturen. Inledningsvis analyserar Saito en inommarxistisk konflikt om Marx syn på naturen och hur den senare förstås inom vad han benämner ”västmarxism” och ”traditionell marxism”. Saito menar att båda riktningarna bortsett från Marx ekologiska tänkande, den förra då man sett Marx analyser som strikt samhällsvetenskapliga, den senare då man främst utgått från Engels försök att inlemma naturens processer i den historiematerialistiska dialektiken. Med hjälp av Marx senare texter visar Saito på Marx växande intresse för naturen och hur han skiljer sig från Engels. Engels var intresserad av naturens transhistoriska lagar, medan Marx ville förstå den fysiska och sociala relationen mellan natur och samhälle samt hur kapitalismen har förändrat den relationen. Med andra ord vill Marx enligt Saito förstå den metaboliska revan.

Därefter följer två kapitel som på olika sätt undersöker den ontologiska orienteringen och statusen för sambandet mellan samhälle och natur. Idén om förekomsten av en metabolisk reva har anklagats för att reproducera en cartesiansk dualism, där natur och samhälle ses som motsatser eller i alla fall åtskilda. Med hjälp av närläsningar av Lukács utvecklar Saito en kritik av den ontologiska monism som finns i exempelvis Bruno Latours tänkande. Hans argument är att samhälle och natur är två

olika ontologiska sfärer som påverkar utan att sammanfalla med varandra. Naturen påverkas av samhället men är för den sakens skull inte en social konstruktion, och det sociala är beroende av naturen men kan inte reduceras till den. En viktig insikt i boken är att denna åtskillnad förbises i kapitalismen, inte analytiskt utan konkret. Naturen behandlas som om den helt kunde underordnas värdeskapandet, trots att naturen har gränser som inte kan dikteras av det sociala, och därmed framträder den metaboliska revan.

I det femte kapitlet menar Saito att vissa marxister, som han beskriver som traditionella, samt en nyare grupp accelerationister inte accepterar naturens begränsning. I stället lyfts teknikutveckling fram som en lösning på kapitalismens problem. Utgångspunkten för dessa marxister är att produktivkrafterna i kapitalismen ständigt utvecklas till följd av konkurrens och strävan efter värde, vilket minskar behovet av arbete. Då värdeproduktion är målet och värde utgörs av arbete, så kommer det att uppstå en olöslig konflikt mellan produktivkrafternas utveckling och värdeskapandet, vilket kan leda till kapitalismens upphävande. Enligt både de traditionella marxisterna och accelerationisterna kan produktivkrafterna inom kommunismen fortsätta att utvecklas för att frigöra människan från arbetets ok samtidigt som alla kan konsumera vad de vill i vad som kallats en "helautomatisk lyxkommunism" (se t.ex. Bastani 2019). Saito är kritisk. Han menar att även om Marx i *Grundrisse* uttryckte en optimism beträffande frigörelse genom produktivkrafternas utveckling, så försvann denna senare. Kritiken är mångbottnad, men en central del i den handlar om att kapitalismens produktivkrafter i väsentliga delar utvecklats genom att arbetsprocessen underkastats kapitalets logik. Utvecklingen rymmer därmed en inneboende dominans över arbetarna som inte kan föras över bortom kapitalismen utan att också dessa dominansrelationer följer med. Med andra ord måste metabolismen mellan samhälle och natur genomgå en kvalitativ förändring för att den pågående miljökatastrofen ska kunna avvärjas. Hur denna förändring ska ske ger Saito ingen tydlig beskrivning av, klasskamp och politiska strategier är konstigt nog frånvarande i boken. Men det som är en stor styrka i boken är de kreativa beskrivningarna av hur ett framtida kommunistiskt samhälle kan se ut, och åt detta ägnas de sista två kapitlen.

Att Marx under sina sista femton år i livet började studera hur produktion och ägande hade organiserats kollektivt i icke-västeuropeiska samhällen, såsom Ryssland och Indien, är för Saito ett tecken på att Marx övergav en linjär föreställning om historien. Han såg inte längre kapitalismen som det hitintills högsta stadiet (och icke-kapitalistiska samhällen som efterblivna) och uppfattade inte längre kommunismen som det logiska steget därefter. Med hänvisning till bland annat utkast till ett brev (!) pekar Saito i stället på att Marx beskrev kommunismen som en *återgång* till en kollektiv organisering av produktionen, men på ett högre stadium. Detta bryter både med en föreställd historisk determinism och med en eurocentristisk bild. Marx menar att det inte är genom ständigt växande produktivkrafter som kapitalismen kan övervinnas, utan genom en kvalitativ förändring av produktionens organisering, där sammanslutningar av producenter demokratiskt organiserar produktionen på

ett rationellt sätt. Saito menar att en kommunistisk produktion kan äga rum utan ekonomisk tillväxt och att detta, med tanke på naturens gränser, är fundamentet för att realisera en hållbar och jämlik metabolisk interaktion mellan människa och natur. Mot denna bakgrund menar han att den sene Marx är att betrakta som en nedväxtkommunist. Målet är inte att alla fritt ska kunna konsumera ett överflöd av produkter (som lyxkommunister à la Bastani eftersträvar), utan i stället att skapa ett överflöd av gemensamma rikedomar (till exempel offentlig vård, skola, mat, boende). Produktionens fokus är att skapa bruksvärden (inte bytesvärden) vilka fördelas efter principen av var och en efter förmåga åt var och en efter behov. Om arbetets mål på detta vis ställs om kan det nödvändiga arbete som krävs för att reproducera människan reduceras till ett minimum och frihet både i och bortom arbetet uppnås. Nedväxtkommunismen kan enligt Saito bidra till att mindre produceras, vilket leder till att människan får större frihet från arbetet samtidigt som trycket på naturen minskar. På så vis kan en syntes mellan de gröna och de röda skapas.

Vad finns det då för problem med boken? Jag ska kort skissa upp några. För det första framstår Saitos centrala begrepp nedväxtkommunism som både en tautologi och en underdrift. Kapitalismen brukar definieras som ett produktionssätt där värdeproduktionen dominerar och där målet är att skapa ständigt större mängder värde. Att sträva efter ett samhälle där värde logiken inte dominerar, utan där målet är produktion av bruksvärden, är i regel själva definitionen av kommunism. Eftersom målet är att upphäva (värde)tillväxten, så vore en mer korrekt terminologi (men även den en tautologi) ”antitillväxtkommunism”. För det andra gör Saito en poäng av att Marx i sina senare texter bryter med en linjär beskrivning av historien där samhällen rör sig från ett lägre stadium till ett högre. Men Saito kan anklagas för att anamma denna logik i sin förståelse av Marx. Han beskriver Marx tänkande som en ständig progression, där han når den högsta utvecklingen i de sista årens anteckningar. Problemet med denna berättelse är att Marx tänkande inte följer en rak utvecklingslinje. För det tredje kan man fråga sig om Saito inte gör en alltför stor poäng av några få texter och utkast. Ger till exempel utkast till brev verkligen fog för att omvärdera Marx syn på det framtida kommunistiska samhället? För det fjärde är ett återkommande problem i boken att Saito, trots ett imponerande källmaterial, slarvar med citaten, och stundom är det oklart vilka som är hans egna tolkningar av vad Marx menar och vad Marx faktiskt har skrivit.

Ett av de mest intressanta argumenten i boken är att det på grund av inneboende dominansrelationer inte är möjligt att överföra produktivkrafter från kapitalismen till ett postkapitalistiskt samhälle. Men hur långt kan man dra detta resonemang? Marx skriver till exempel i ett brev 1881 att Ryssland kan använda alla positiva framsteg i det kapitalistiska samhället (i väst) för att direkt gå över till kommunismen. Hur förhåller sig detta till Saitos påstående? Saito är inte teknikfientlig, utan menar att teknik som utvecklats kommer att kunna användas i den gemensamma produktionen i kommunismen. Problemet är att produktivkrafternas utveckling är starkt sammanlänkade med kapitalets dominans över arbetsprocessen, och då i princip all typ av teknik och vetenskap som i dag utvecklats är präglad av kapitalets

dominans uppstår frågan vad som egentligen kan överföras från kapitalismen. Vi får inget tydligt svar.

Då boken måste betraktas som en marxologisk studie är risken att den ovane läsaren av Marx tappar bort sig i alla interna diskussioner. För den som är intresserad av Marx tänkande och pågående diskussioner inom den samtida marxismen är dock detta en bok man bör läsa.

Johan Alfnsson

Biträdande lektor vid Akademin för lärande, humaniora och samhälle,
Högskolan i Halmstad

Affilierad forskare vid Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap,
Göteborgs universitet

Referenser

- Bastani, A. (2019) *Fully automated luxury communism: A manifesto*. London: Verso.
Saito, K. (2017) *Karl Marx's ecosocialism: Capital, nature, and the unfinished critique of political economy*. New York: NYU Press.
Saito, K. (2020) *Hitoshinsei no Shihonron [Capital in the Anthropocene]*. Tokyo: Shueisha.

Michael Carolan, *The Sociology of Food and Agriculture*, tredje utgåvan. Routledge 2021.

Mat – dess produktion, fördelning och konsumtion – tillhör de fenomen som är gemensamma för alla mänskliga samhällen. Alla människor äter och alla samhällen måste föda sin befolkning (det vill säga sig själva) på något sätt. Med det sagt får knappast varje individ alltid nog med mat och ett samhälles modell för att föda sin befolkning är inte nödvändigtvis vare sig hållbar eller rättvis. Mat och livsmedelsproduktion är således en utmärkt ingång för att förstå och förklara hur samhällen fungerar. Omvänt är också livsmedelsförsörjningen ett viktigt socialt fenomen i sig; på grund av sin allmänna förekomst, därför att den är en viktig faktor i samhällets formande och därför att sociala problem ofta är intimt förknippade med försörjningen. Matens produktion, fördelning och/eller konsumtion är centrala för en stor mängd samhällsfrågor. Det kan handla om olika samhällens hantering av klimatfrågan (en tredjedel av de globala klimatgasutsläppen är kopplade till livsmedel), fattigdom, urbanisering (och därmed avfolkning på landsbygden), demografisk utveckling (exempelvis medellivslängd och hälsa) och utbildning (exempelvis betydelsen av skolmåltider).

På senare år har också frågor rörande mat och lantbruk kommit att bli ett allt viktigare område för sociologisk forskning, dock med en tydlig slagsida åt konsumtionssociologi.¹ I tredje utgåvan av läroboken *The Sociology of Food and Agriculture* ger således Michael Carolan, professor i sociologi vid Colorado State University, en välbehövlig överblick över livsmedelssystemets samhällseliga organisering. Därutöver ger boken minst lika välbehövligen inblickar i hur sociologin kan hjälpa oss att förstå den här organiseringen och att orientera oss i det komplexa landskap av problem och möjliga lösningar som dagens livsmedelssystem inbegriper. Carolan talar själv om ”agrifood scholarship infused with a sociological imagination” (s. 5). Boken består utöver inledning av tolv kapitel, jämnt fördelade över fyra delar. Samtliga kapitel avslutas också med vissa pedagogiska hjälpmedel som diskussionsfrågor och ingångar för vidare läsning.

Den första delen – ”The multi-scalar food economy” – tar avstamp i insikten att jordbruk och mat i dag måste sättas i samband med ett globaliserat livsmedelssystem; den helhet som utgörs av produktion, distribution och konsumtion av mat. Fokus här ligger på hur detta system är organiserat och varför det ser ut som det gör. Carolan lägger särskild vikt vid två faktorer, dels hur systemets uppbyggnad präglats av en förenklad syn på näring och näringsbrist, som ofta (felaktigt) reducerats till kalorier, dels finansbranschens allt större intresse för livsmedel som finansiella instrument för investering och spekulation. Dessa faktorer framstår lika mycket som avgörande faktorer som pedagogiska exempel. Den första exemplifierar hur en viss uppfattning om vad mat är, energi, påverkat livsmedelssystemets utformning. Den andra exem-

1 Med det sagt är ämnesområdets historia så klart inte linjär, vilket framgår av Carolans bok; och den skiljer sig åt mellan olika länder (jfr Bååth och Neuman 2021; Murcott 2019).

plifierar hur förändringen av livsmedelsproduktionens materiella förutsättningar i sin tur format systemet. Kombinationen är effektiv, inte minst därför att den redan här lägger en grund för det budskap om komplexitet som Carolan kommer att lägga allt större vikt vid senare i boken.

I bokens andra del – ”Community, culture, and knowledge” – flyttar Carolan fokus från de politisk-ekonomiska dimensionerna av livsmedelssystemet till de minst lika fundamentala informella och vardagliga aspekterna. De tre kapitlen ger olika ingångar till hur det rådande livsmedelssystemet och dess framväxt påverkat samhällskulturen. Exempelen är svåra att ringa in, då de sträcker sig från den industriella globaliseringens hälsoeffekter på småbrukare i det globala syd till konstruktionen av olika identiteter genom ätande. I kontrast till den föregående delen visar det här kapitlet således i första hand hur maten och lantbruket bidrar till att forma och upprätthålla andra sociologiska fenomen såsom maskulinitet, arbete, moral, etnicitet med mera. Med det sagt ligger fokus ofta på hur dessa fenomen kommer till uttryck bland människor som lever och arbetar inom livsmedelssystemet och de institutioner som formar deras vardag.

Med bokens tredje del – ”Food justice and the environment” – antar framställningen en något annan form än i de två föregående. Med utgångspunkt i att matens och lantbrukets sociologi med nödvändighet måste ta naturfenomen på allvar läggs tyngdpunkten på en kritisk syn på hur dagens livsmedelssystem befinner sig på kollisionkurs med såväl ekologisk som social hållbarhet. Kapitlet knyter an till ett av Carolans främsta forskningsfält – hur det globala livsmedelssystemets strävan att pressa fram låga livsmedelspriser i detaljhandeln skapar såväl instabilitet som sociala och ekologiska problem. Här lyfter dock Carolan också fram just hur komplexa dessa problem är och presenterar gärna motexempel för att visa att det aldrig är så enkelt att exempelvis mer (eller mindre) lagstiftning eller fakta kan lösa alla problem. Däremot visar han hur ett sociologiskt tänkande kan hjälpa oss att förstå varför dessa problem är så komplexa och svåra att komma till rätta med genom enkla universallösningar.

Bokens fjärde och avslutande del – ”Agrifood futures: solutions, trade-offs, and opportunities” – riktar som antyds blicken mot framtiden; hur kan vi använda sociologin för att undersöka och hitta lösningar på alla de problem som dagens livsmedelsförsörjning innebär? Carolan går igenom en mängd olika försök att skapa ett bättre livsmedelssystem och visar hur svårt det är att tydligt välja sida i frågor om ekologiskt kontra konventionellt eller lokalt kontra globalt, eftersom det finns både potential och problem på båda sidorna av dessa dikotomier. Det sista kapitlet slår därför ett slag för just den reflexivitet som den sociologiska ansatsen erbjuder. Denna reflexivitet kan närmast beskrivas som en agnosticism i fråga om huruvida lösningar ska vara små- eller storskaliga, lokala eller globala eller för den delen offentliga eller privata. Ansatsen är dock inte att relativisera behovet av ett rättvist och hållbart livsmedelssystem, utan att tydliggöra gränsen för vetenskapens roll i ett sådant systems tillblivelse. Å ena sidan uppmuntrar Carolan till och avser i boken skriva fram en offentlig sociologi som ökar den allmänna medvetenheten om hur livsmedelsförsörjningen fungerar. Å andra sidan är han tydlig med att forskningen inte på egen hand kan få till stånd ett hållbart och rättvist livsmedelssystem.

In the end, talk of the science of sustainability puts the cart before the horse. We can use science to help us figure out how best to reach certain ends we define as “sustainable.” How we determine those ends, however, is a process best left for a little thing called democracy. (s. 210)

The Sociology of Food and Agriculture är på många sätt en diger lärobok. Det är dock inte utan att man kan ha vissa kritiska invändningar mot dess uppläggning. Genomgående är boken särskilt stark och relevant när den just lyfter fram den sociologiska teorin som ett sätt att göra reda i det överflöd av data och fakta som presenteras om Dagens livsmedelssystem. Dock blir framställningen av det sociologiska tänkandet ofta väl summarisk. Flera gånger funderar jag på om jag kan se detta tänkandes värde just eftersom jag redan är förtrogen med Karl Marx, Pierre Bourdieu, Mary Douglas eller vilken teoretiker det nu må vara. Något bättre blir det när den anförda sociologin inte härrör från någon välkänd teoretiker, utan i stället utgör ett xplock av mer samtida sociologiska studier. Även i sådana fall tror jag emellertid att en grundstudent skulle vara betjänt av att Carolan tog ett steg tillbaka och förklarade mer ingående hur analysen knyter an till ett sociologiskt tänkande. Redan i inledningen erkänner förvisso Carolan att han inte har något kort svar på vad det innebär att ”think about food and agriculture sociologically” (s. 1). Något kort svar är kanske inte heller nödvändigt, men boken igenom är det tyvärr svårt att utröna även ett längre svar på den frågan. Det stannar vid att han erkänner hur komplext mat och lantbruk är och framhåller att en reflexiv ansats till dessa fenomen och en kritisk hållning till olika lösningar därför är nödvändiga.

Boken har trots sina brister betydande värden såväl som kurslitteratur som för svenska sociologer. Som jag själv visat för matens och lantbrukets sociologi en tynande tillvaro inom de svenska sociologiinstitutionerna (Bååth och Neuman 2023). *The Sociology of Food and Agriculture* ger goda möjligheter att lyfta in dessa samhällseligt fundamentala områden i sociologiundervisningen, särskilt om bokens kapitel sätts in i ett större sociologiskt sammanhang där mat och lantbruk kan erbjuda fall för att förstå, förklara och utveckla mer allmänt hållna sociologiska teorier. På liknande sätt kan boken också göra det möjligt att föra in sociologiska perspektiv inom mat- och lantbruksorienterade utbildningar. Därtill utgör den en utmärkt utgångspunkt för sociologer som vill fördjupa sig i matens och lantbrukets sociologi, gärna i kombination med exempelvis Anne Murcotts (2019) introduktion till matens och ätandets sociologi. För att hålla sig relevant måste sociologin framöver fördjupa sin analys av – och sitt engagemang för – hur dagens och framtidens samhälle föder sin befolkning. Carolans bok är i slutändan ett utmärkt verktyg för att uppnå det.

Jonas Bååth

Biträdande universitetslektor vid Institutionen för människa och samhälle
Sveriges lantbruksuniversitet

Referenser

- Bååth, J. & N. Neuman (2023) Social lens or inherently social phenomenon? The study of food in Swedish sociology, *Current Sociology*, 71 (6):945–963. <https://doi.org/10.1177/00113921211048520>
- Murcott, A. (2019) *Introducing the sociology of food and eating*. London: Bloomsbury.

Vi gratulerar en vital 60-åring!

Det är tid att ropa hurra och säga stort och varmt grattis! I år publiceras nämligen årgång 60 av *Sociologisk Forskning*, en sannerligen aktningvärd ålder. Under årens lopp har tidskriften publicerat aktuell sociologisk forskning och inspirerande och viktiga debatter som legat till grund för nya analyser och tolkningar av historiska och samtida sociologiska fenomen. *Sociologisk Forskning* utgör på många sätt ett levande arkiv över svensk sociologisk forskning, dess utveckling, dess problemområden, dess utövare och dess teoretiska tendenser och influenser. För den intresserade finns tidskriftens alla nummer sedan 1993 att läsa på hemsidan (<https://www.sociologiskforskning.se/>). Övriga nummer kan med fördel läsas i en fätölj på närmaste universitetsbibliotek eller på många av landets stadsbibliotek.

Det finns ett hundratal sociologiska tidskrifter på engelska men bara en på svenska. Det är logiskt och inte särskilt anmärkningsvärt, eftersom svenska förstås av drygt tio miljoner människor, i bästa fall ytterligare några miljoner om man räknar med våra nordiska grannar. Antalet potentiella läsare är alltså få vid en jämförelse med andra språk, inte minst engelskan, som vare sig vi vill det eller ej är vår tids *lingua franca*. Vi menar dock att det fortfarande är mycket viktigt att behålla en sociologisk tidskrift med ett särskilt fokus på svenska och nordiska samhällsförhållanden där det huvudsakliga språket är svenska.

För omkring tio år sen diskuterade Sociologförbundets styrelse *Sociologisk Forsknings* framtida öde. I diskussionen luftades tanken att tidskriften var alltför liten och obetydlig och att det i internationaliseringstider inte fanns tillräckligt med forskare som ville skriva på svenska. Emellertid beslutades att behålla tidskriften, men i digitaliserad form. Det var tur! Den finns i dag indexerad i de största internationella vetenskapliga online-registren, med en etta i det för svensk forskning viktiga Norska FRIDA-registret. Alla artiklar publiceras med öppen tillgång och man kan skriva såväl på svenska som på danska, norska och engelska. Att det inte längre är aktuellt att driva frågan om att lägga ner tidskriften kan ses som ett tecken på att den fyller en viktig funktion. Det finns flera anledningar till detta.

Många framstående svenska sociologer har publicerat sig i *Sociologisk Forskning*, och både juniora och seniora forskare fortsätter att skicka in artiklar av hög kvalitet. Den höga kvaliteten synliggörs bland annat i samband med att Segerstedtpriset för bästa artikel delas ut på Sociologidagarna. Dessutom innebär möjligheten att publicera sig på svenska vissa fördelar, då vi slipper att lägga en sida eller två på att förklara kontext och relevans för en internationell publik. Förutom att man då får mer plats för det

som är viktigt, till exempel själva analysen, upptäcker många att det vetenskapliga skrivandet blir lättare och till och med mer kreativt. Det går att leka med språket, att formulera metaforer eller att uttrycka sig mer precist och noggrant. Det finns också ett populärvetenskapligt värde i att kunna erbjuda de senaste sociologiska rönen på svenska. Svenska är förvisso inte det enda talade språket i Sverige och inte heller modersmål för alla, men för många svenskar med annan etnisk bakgrund är svenska det viktigaste andraspråket före engelskan. Sociologiska termer och begrepp kan i och för sig utgöra en barriär för icke-sociologer, men många av dessa termer och begrepp har ändå genom åren blivit allmängods och betydelsefulla för samhällets självförståelse (till exempel normer, social struktur, social interaktion, socialt arv, maktordningar, genus och könsroller, intersektionalitet och så vidare). Tillgänglighet och spridning av sociologisk forskning påverkas också av medier, journalistik och politik. I dag är exempelvis ekonomiska, psykologiska och biomedikaliserade perspektiv på människors beteende och samhällliga processer mer förekommande i samhällsdebatten än de sociologiska. Men inget av dessa perspektiv kan som sociologin ge människor makt och verktyg att begripliggöra sin samtid. Vår förhoppning är därför att sociologisk kunskap (återigen) ska få en mer framträdande position i samhällsdebatten, och vi menar att *Sociologisk Forskning* borde utgöra en viktig plattform i en sådan utveckling.

Vår forskning utgör vidare ett viktigt redskap i vårt undervisningsuppdrag. För att nå ut till potentiella framtida svenska sociologer krävs en sociologiundervisning som berör. I detta sammanhang vill vi slå ytterligare ett slag för vår tidskrift: den utgör nämligen en viktig länk mellan vår forskning och studenter och allmänhet. Här tillgängliggörs aktuell sociologisk forskning på svenska som både berör och manar till vidare debatt och analys. Att publicera sig i *Sociologisk Forskning* innebär således att ens forskning blir läst, analyserad och diskuterad av nyfikna studenter runt om i landet! I dag finns också lyckligtvis sociologi som ämne i gymnasieskolan, och för såväl lärare som elever är det ovärderligt med direkt tillgång till den senaste forskningen på svenska. Doktorander, disputerade, juniora och seniora forskare bör därför se en artikel publicerad i *Sociologisk Forskning* som en fjäder i hatten och ett slag för det fortsatta bevarandet av möjligheten att förmedla sin forskning på svenska och sprida aktuell sociologi till en intresserad allmänhet i Sverige.

Vi vill också påminna er alla om de kommande *Sociologidagarna*, som nästa gång hålls mellan den 13 och 15 mars 2024 i Göteborg. Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap står som arrangörer och temat för konferensen är "Övergång eller undergång" (*Transition or Perdition*). Temat syftar till att fånga det samtida tillståndet med parallella och till stor del sammankopplade kriser världen över, bland annat klimatkris, krig, ökad polarisering, skenande socioekonomiska klyftor och en generell tillbakagång för demokratier och mänskliga rättigheter. Samtidigt belyser temat pågående och omvälvande förändringsprocesser – i Sverige och i världen – vad avser allt från teknologi till arbetsmarknad och politik, liksom de möjligheter till samhällsförändring som kan avstyra krisernas värsta effekter. Dessa kriser tenderar också att samverka med varandra, och med befintliga maktordningar, och ger på så sätt också olika utfall för olika samhällsgrupper. Övergång eller undergång kan också översättas till individers

situation, exempelvis förutsättningarna för de många människor som hotas av personlig undergång om de inte migrerar till länder som erbjuder en tryggare situation. Att hantera dessa frågor är en särskild utmaning i dagens splittrade samhällen, där själva definitionerna och uppfattningarna om vad som utgör verkliga hot och önskvärda åtgärder skiljer sig drastiskt åt.

Vi ser fram emot att diskutera och debattera den senaste sociologiska forskningen på detta breda tema i Göteborg och hoppas så klart på bred uppslutning! Anmälan öppnar i mitten av november. Innan dess kan ni givetvis skicka in era abstracts/bidrag till arbetsgruppskoordinatorerna.

Som representanter för Sveriges Sociologförbunds styrelse skickar vi med dessa avslutande rader många varma och hjärtliga gratulationer till vår stolta jubilar. Må de kommande sextio åren bli lika idérika, inspirerande och utmanande som de första!

Åsa Lundqvist, Åsa Wettergren och Ylva Wallinder

Ps. På förbundets hemsida finns flera bra referenser för den som vill läsa mer om Sveriges Sociologförbunds och *Sociologisk Forsknings* historia: <https://www.sverigesociologforbund.se/historik>

Anvisningar för författare

Sociologisk Forskning accepterar vetenskapliga artiklar för eventuell publicering på svenska, engelska, danska eller norska. Tidskriften tillämpar anonymiserad kollegial granskning (double blind peer review), vilket innebär att artiklar som publiceras i Sociologisk Forskning är granskade av minst två andra forskare utanför tidskriftens redaktion. Sociologisk Forskning accepterar endast texter som inte tidigare publicerats och avvisar manuskript som samtidigt erbjudits annan tidskrift eller förlag. Inga avgifter tas ut för publicering i Sociologisk Forskning.

Artiklar

1. För bedömning accepteras endast kompletta manuskript. Redaktionen accepterar inte synopsis, utkast till artiklar eller i övrigt ofärdiga manuskript.
2. Manuskriptets författare ska följa Sociologiförbundets riktlinjer för samförfattande.
3. Manuskript registreras via Sociologisk Forsknings hemsida.
4. Manuskriptet ska vara skrivet i MS-Word med dubbelt radavstånd och försett med goda marginaler. Nytt stycke görs med radbrytning. Manuskriptets omfång ska vara minst 4 000 ord och högst 10 000 ord, inklusive abstract/sammanfattning. Redaktionen tar endast emot manuskript via hemsidan.
5. Författare ska inte anges i manuskriptet. På manuskriptets första sida anges endast titel och antal ord.
6. En sammanfattning (abstract) om maximalt 175 ord, samt fem nyckelord ska bifogas.
7. En kort författarpresentation på ca 50 ord ska bifogas. Ange även din titel, vetenskapliga hemvist, samt postadress.
8. Eventuella noter placeras som fotnoter i manuskriptet. Slutnoter ska inte användas.
9. Tabeller, figurer och bilder ska både inkluderas i manuskriptet samt laddas upp i separata filer i sitt ursprungliga filformat.
10. Undvik förkortningar i den löpande texten. Eventuella förkortningar skrivs med punkt ("t. ex.", "m.fl.").
11. Vid användning av akronymer för organisationer, institutioner eller dylikt, skriv ut den oförkortade lydelsen första gången akronymen används i texten.
12. Vetenskapliga termer och begrepp bör i första hand översättas, till vedertagen svensk översättning.
13. Litteraturhänvisningar i löpande text görs enligt följande: (Sontag 1977:35) alternativt Sontag (1977:35). Vid flera refererade verk inom samma parentes, skriv: (Sontag 1977:35; Pilgrim & Rogers 1993:25). För litteraturhänvisningar till verk med fler än tre författare, skriv: (della Porta, Hänninen, Siisiäinen m.fl. 2015:79). För litteraturhänvisningar i vilka flera verk av samma författare anges, skriv: (Merton 1949, 1973, 1976).
14. För alla referenser i referenslistan för vilka det finns ett DOI-nummer registrerat, ska det numret anges i referensen (i den form som anges i exemplet för tidskriftsartiklar nedan).

Referenserna i referenslistan utformas på följande sätt

Bok: Durkheim, É. (2005[1897]) *Suicide. A study in sociology*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203994320>

Artikel: Haavio-Mannila, E., J.P. Roos & O. Kontula (1996) "Repression, revolution and ambivalence. The sexual life of three generations", *Acta Sociologica* 39 (4):409–430. <https://doi.org/10.1177/000169939603900403>

Kapitel i bok: Dryler, H. (1994) "Etablering av nya högskolor. Ett medel för minskad snedrekrytering?", 285–308 i R. Erikson & J.O. Jonsson (red.) *Sorteringen i skolan*. Stockholm: Carlsson.

Recensioner

Recensioner av sociologiska avhandlingar och annan relevant litteratur (inklusive kurslitteratur) välkomnas och bedöms av redaktionen. En recension ska vara minst 700 ord och högst 1 500 ord. En recensionsessä, det vill säga en recension där två eller fler böcker behandlas, ska vara högst 2 500 ord. Recensioner laddas upp via Sociologisk Forsknings hemsida.

Debatt och kommentarer

Debattinlägg ska vara högst 3 000 ord. Kommentarer till texter publicerade i tidskriften ska vara högst 1 000 ord och skickas till redaktionen senast 30 dagar efter det att texten publicerats. Författaren till den text som kommenteras ges alltid utrymme att svara på kommentarer. Debattinlägg och kommentarer laddas upp via Sociologisk Forsknings hemsida.

Redaktörerna har ordet: Sociologisk Forskning ger ut sin 60:e årgång!

Marcus Persson och Christian Ståhl

Sociologins framtid och blick – En intervju med juniora sociologer

Lisa Ferm

Mot disciplinens kärna! Från sociologiska paradigmer till sociologididaktik

Josef Ginnervik

Before reflexivity comes preflexivity – or how to make sociology more open

Anna Engstam

A curious sociology

Colm Flaherty

Humboldt i Sverige?

Patrik Aspers

Populism's four driving emotions, and how to cultivate emotions supporting democracy – An interview with Eva Illouz

Poul Poder och Marcus Persson

Toward a resonant society – An interview with Hartmut Rosa

Carl Cassegård, Karl Malmqvist och Christian Ståhl

Recensioner

Sociologförbundet har ordet – Vi gratulerar en vital 60-åring!

Åsa Lundqvist, Åsa Wettergren och Ylva Wallinder

Sveriges Sociologförbund
Swedish Sociological Association

www.sociologiskforskning.se